

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ İNTERNET
KULLANIMI İLE KARAKTER GÜÇLERİ VE
AKADEMİK BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yeşim SARUHAN

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLE KARAKTER
GÜÇLERİ VE AKADEMİK BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

(The Correlation between the Problematic Behaviour in Internet Use Age of High School
Students and their Academic Success and Character Strength)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yeşim SARUHAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ

Erzurum
Mayıs, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yeşim SARUHAN tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı ile Karakter Güçleri ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki” başlıklı çalışması 14/05/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Yüksek Lisan tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Müge YILMAZ

Gümüşhane Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ

Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY

Atatürk Üniversitesi

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğı'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

30 Mayıs 2019

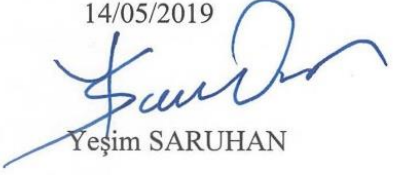
Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı ile Karakter Güçleri ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

14/05/2019

Yeşim SARUHAN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Problemlı internet kullanımı bireysel başarının sınav odaklı olduğu günümüzde öncelikle sınavlara hazırlanan, akademik başarının kritik öneme sahip olduğu ergenlik döneminin içinde bulunan lise öğrencilerinin yaşamlarında önemli tahribatlara sebebiyet verebilmektedir. Ergenlik dönemi akademik çalışmaların en zirvede olduğu dönem olması nedeniyle de önem arz etmektedir. Lise öğrencilerinin bu yıllarda göstermiş olduğu performans, akademik başarı ve genel çalışma tutum ve alışkanlıkları yaşamları boyunca onlara rehberlik edecek ve hayatlarında dönüm noktası olan üniversiteye giriş sınavındaki başarısını doğrudan etkileyecektir. Bu sebeple öğrenciler bu dönem de her dakikası önemli olan zamanlarını etkili ve verimli şekilde kullanabilmelidirler. Bu çalışmada, karakter güçleri ve akademik başarı ile problemlı internet kullanımı arasındaki anlamlı farklar tespit edilmeye çalışılarak elde edilen bulguların, problemlı internet kullanımının nedenlerini ve ilişkilerini karakter güçleri ve akademik başarı açısından ortaya konularak erken müdahalelerin tasarlanmasını kolaylaştırmada, karakter eğitimi programlarının geliştirilmesinde ayrıca okullarda öğrencilerin ders başarılarının artırılmasında, internetin doğru ve verimli kullanımını konu alan ve öğrencilerde farkındalık oluşturacak, bilinçlendirici eğitim çalışmalarının düzenlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapmış olduğum bu çalışma süresince bana her zaman yol gösteren, bilgi paylaşımıyla ve araştırmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ'ye göstermiş olduğu ilgi, hoşgörü ve titizliği için teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerinden dolayı değerli hocam Doç. Dr. İsmail SEÇER'e, tez jürimde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Müge Yılmaz'a ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail Ay'a görüş ve önerileri ile tezime sağladıkları katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Yeşim SARUHAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLE KARAKTER GÜÇLERİ VE AKADEMİK BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yeşim SARUHAN

Nisan 2019, 102 sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının karakter güçleri ve akademik başarı boyutundan incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmada betimsel tarama modelinde, ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 Eğitim- Öğretim yılında Gümüşhane il merkezinde 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim görmekte olan 1660 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; “Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği- (PİKÖ) Ergen” ve Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Gençlik Envanteri (KGEGE), katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin akademik başarıları ise yıl sonu not ortalamalarına bakılarak belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler için SPSS programı doğrultusunda; betimsel analizler, regresyon analizi, bağımsız örneklemeler için t-testi, tek yönlü varyans analizi(ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularında lise öğrencilerinin tedbirlilik ve öz-kontrol/öz denetim karakter güçlerinin problemlı internet kullanımını anlamlı bir düzeyde yordadığı bulgulanmıştır. Ayrıca cinsiyet, okul türü, anne eğitim düzeyi ile problemlı internet kullanımı arasında anlamlı farklılık olduğu bulgulanmıştır.

Sonuç: Tedbirlilik ve öz-kontrol/öz-denetim karakter güçlerinin lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımını yordamada önemli bir özellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre problemlı internet kullanımı açısından erkek öğrencilerin envanterden almış oldukları puanların kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Okul türü değişkeninde fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer okul türlerindeki öğrencilere göre problemlı internet kullanımı anlamlı şekilde daha az gösterdikleri, anne eğitim düzeyi değişkeninde ise annesi okur-yazar olmayan ve lise mezunu olan öğrencilerin problemlı internet kullanımı puanları arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma bulguları sonucunda elde edilen bilgiler literatür doğrultusunda tartışılarak, gelecekte yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Problemlı internet kullanımı, karakter güçleri, akademik başarı

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE CORRELATION BETWEEN THE PROBLEMATIC BEHAVIOUR IN INTERNET USEAGE OF HIGH SCHOOL STUDENTS AND THEIR ACADEMIC SUCCESS AND CHARACTER STRENGTH

Yeşim SARUHAN

April 2019, 102 pages

Purpose: The purpose of this is to analyze problematic behavior of high school students in internet use in terms of character strength and academic success.

Method: Correlational survey model in descriptive survey model was used in the study. The study group of the study consisted of 1660 high school students studying in the 10, 11 and 12th grades in Gümüşhane province in the academic year of 2018-2019. "Problematic Internet Use Scale for teenager (PIUS) and Adolescent and Character Strengths and Youthful Youth Inventory (VIA-Youth) were used as data collection tools. Personal Information form was used to get demographic information of the participants. The academic achievement of high school students was determined by looking at their end-of-term grade point averages. For the data obtained in the research, descriptive analysis, regression analysis, t-test for independent samples, one-way analysis of variance (ANOVA) and Tukey multiple comparison test were applied in accordance with SPSS program.

Findings: In the study findings, it was found out that the precautionary and self-control / self-control character forces predicted problematic internet usage of high school students significantly. It was also found out that there was a significant difference between problematic internet use and gender, school type and educational level of the mother.

Conclusion: It was found out that precautionary and self-control / self-control character forces was a significant feature to predict the problematic internet usage of high school students. According to gender variable, it was found that scores of male students from inventory were higher than female students. According to school type variable, students studying in science high school had less problematic internet using than the ones studying in other types of schools. However, according to educational level of the mother variable, it was found out that there was a significant difference between the students with illiterate mothers and the ones with high-school graduate mothers. As a result of the findings of the study, recommendations were given for future studies by discussing the obtained data in accordance with the literature.

Keywords: Problematic internet use, character powers, academic achievement.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	4
Varsayımlar	6
Sınırlılıklar.....	6
Terim ve Tanımlar.....	7
Problemli internet kullanımı.	7
Karakter güçleri.....	7
Akademik başarı.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	8
Problemli İnternet Kullanımı.....	8
İnternet Nedir?.....	10
İnternetin Tarihçesi.....	11
Dünyada İnternet Kullanımı	13
Türkiye’de İnternet Kullanımı.....	14
Problemli İnternet Kullanımını Açıklayan Modeller ve Tanı Ölçütleri	16
Goldberg’in problemli internet kullanımı modeli ve tanı ölçütleri.	16
Young’in problemli internet kullanımı modeli ve tanı ölçütleri.	18
Young’un dört kategori kuramı.....	19
Suler’in problemli internet kullanımı tanı ölçütleri.	21

Davis'in bilişsel davranışçı yaklaşım çerçevesinde problemli internet kullanımı modeli.....	23
Caplan'ın problemli internet kullanımı modeli.....	24
Grohol'ün problemli internet kullanımı ile ilgili modeli.	25
Griffiths'in internet bağımlılığı tanı ölçütleri ve modeli.....	28
Beard ve Wolf'un internet bağımlılığı tanı ölçütleri.	29
Shapira ve arkadaşlarının problemli internet kullanımı tanı ölçütleri.....	30
Kandell'in problemli internet kullanımı modeli.	30
Hall ve Parsons'ın internet bağımlılığı modeli.	31
Ergenlik ve Problemli İnternet Kullanımı	32
İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı.....	35
Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş	37
Karakter Güçleri Sınıflaması	38
Ölçülülük Erdem Boyutu.	39
Tedbirlilik Karakter Gücü.	39
Öz-kontrol	39
Problemli İnternet Kullanımı ile Karakter Güçleri ve Akademik Başarı	40
Problemli İnternet Kullanımı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	41
Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Konusunda Yapılan Araştırmalar	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	50
Yöntem	50
Araştırma Modeli/Deseni	50
Çalışma Grubu.....	50
Veri Toplama Araçları.....	50
Kişisel bilgi formu.	50
Karakter güçleri ve erdemli oluş gençlik envanteri (KGEGE).	51
Problemli internet kullanım ölçeği (PİKÖ – E).	52
Veri Toplama Süreci.....	53
Veri Analizi	53
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	57
Bulgular	57
BEŞİNCİ BÖLÜM	63
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	63
Sonuç	63
Tartışma.....	64

Lise öğrencilerinin tedbirlik karakter gücü, öz- kontrol/ öz-denetleme karakter gücü ve akademik başarı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin tartışılması.....	64
Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının cinsiyet değişkenine göre tartışılması.....	67
Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının sınıf düzeyi değişkenine göre tartışılması.....	68
Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının okul türü değişkenine göre tartışılması.....	69
Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının anne-baba eğitim durumu değişkenine göre tartışılması.....	70
Öneriler.....	71
KAYNAKÇA	73
EKLER	85
EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	85
EK-2. Karakter Güçleri Ölçeği	86
EK-3. Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği- Ergen	87
EK-4. Araştırma İzin Belgesi	88
ÖZGEÇMİŞ.....	89

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Dünya 2018 İnternet Kullanım İstatistikleri (IWS, 2018).</i>	14
Tablo 2. <i>Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Boyutları</i>	38
Tablo 3. <i>Araştırma Grubunun Cinsiyet Dağılımları</i>	54
Tablo 4. <i>Araştırma Grubunun Sınıf Düzeyi Dağılımları</i>	55
Tablo 5. <i>Araştırma Grubunun Okul Türü Dağılımları</i>	55
Tablo 6. <i>Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Dağılımları</i>	55
Tablo 7. <i>Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Dağılımları</i>	56
Tablo 8. <i>Araştırma Sürecinde Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Puanlara İlişkin Normallik Değerleri</i>	56
Tablo 9. <i>Yordayıcı ve Yordanan Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları Matrisi</i>	57
Tablo 10. <i>Lise Öğrencilerinin Tedbirlilik Karakter Gücü, Öz-Kontrol Karakter Gücü ve Akademik Başarılarının Problemlı İnternet Kullanımını Yordamasına Dönük Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları</i>	58
Tablo 11. <i>Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması</i>	59
Tablo 12. <i>Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması</i>	59
Tablo 13. <i>Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması</i>	60
Tablo 14. <i>Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması</i>	61
Tablo 15. <i>Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması</i>	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 2009-2018 yılları arasında Türkiye’de internet kullanıcı sayısı istatistikleri (TUİK, 2018).....	16
Şekil 2. Grohol’ün problemli internet kullanımı modeli (Grohol, 1999).....	27

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ARPA	: Araştırma Projeleri Ajansı
ARPANET	: Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı
IBM	: Uluslar Arası İş Makineleri
IWS	: Dünya İnternet Kullanım İstatistikleri
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
KGEGE	: Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Gençlik Envanteri
NASA	: Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi
NFS	: Ulusal Bilim Kurulu
PİKÖ – E	: Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen
TBMEP	: Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı
Ttnet	: Türk Telekom Net
TURNET	: Ulusal İnternet Altyapı Ağı
TUVAKA	: Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ULAKNET	: Ulusal Akademik Ağ
TV	: Televizyon

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Bu bölümde araştırmanın; problem durumu, amacı, alt problemleri, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, terim ve tanımları, araştırma konusuyla ilgili kuramsal çerçeve, konuyla ilgili belli başlı araştırmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Problem Durumu

Teknolojide meydana gelen hızlı değişimler, modernleşme süreci adı altında her geçen gün insan hayatına alışılmışın dışında yeni ve farklı açılımlar katan teknolojik araçları da beraberinde getirmektedir. Özellikle son yirmi yıl göz önüne alındığında teknolojide büyük değişimlerin ve gelişimlerin olduğuna ve bu durumun insanların günlük yaşantılarındaki yansımaları görülmektedir. Teknolojinin insan hayatına kattığı birçok yararının yanında teknolojinin yanlış kullanımının insan yaşamında oluşturduğu olumsuzlukları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Teknolojik araçlar etkili kullanıldıklarında, bireysel olarak gelişimi ve değişimi olumlu etkilerken, süreç göz önüne alındığında insan yaşamının ayrılmaz parçası haline gelmeye başladığı görülmektedir. İnsanlara istenilen bilgiye anında ulaşma ve mevcut bilgileri paylaşma imkânı sunan bu teknolojik araçların başında bilgisayar ve internet gibi araçlar gelmektedir (Arısoy, 2009; Yüksel & Yılmaz, 2016).

TÜİK (2016)'in verilerine göre 16-74 yaş grubundaki kişilerde bilgisayar kullanımı %54.9 ve internet kullanımı ise %61.2 idi. Bu oranların 2017 yılında yapılan aynı araştırma sonucunda ise bilgisayar kullanımı oranı %56.6 ve internet kullanım oranı %66.8 olduğu görülmektedir. Bu veriler internet ile bilgisayar kullanımındaki artışı açıkça göz önüne sermektedir.

Bilgisayar, internet, mobil telefonlar, bilgisayar oyunları kişilerarası iletişimi ve etkileşimi kolay hale getirmek, var olan bilgiye hızlı ve kolay erişimi gerçekleştirerek bireylerin araştırma yapmalarına olanak sağlamak, bireyin istediği anda istediğini paylaşması, zamanını zevkli ve eğlenceli şekilde geçirmesi, aynı zamanda yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme gibi gayelerle bireylerin kullanımı için sunulmuş modern çağın en gözde teknolojik araçları olmuşlardır (Kelleci, 2008).

Bu teknolojik araçlar getirdiği kolaylıklar yanında amacının dışında çok sık ve fazla kullanılmasının sonucu olarak birçok problemi de beraberinde getirmektedir (Cengizhan, 2005). İletişime getirdiği kolaylıkların yanı sıra internetin öngörülenden daha hızlı yaygınlaşması bu alanı yakından takip eden gençlerin internet ve bilgisayar amacı dışında, aşırı, kontrolsüz ve bilinçsiz kullanması korku ve kaygıya neden olmaktadır. Ayrıca gençlerin psikolojik, sosyal-duygusal, fiziksel gibi gelişim alanlarını bunun yanında akademik başarı ve aile, arkadaş ilişki durumlarını, kişisel becerilerinin gelişmesini negatif yönde etkilediği ve gençlerde yeni ve güncel bir bağımlılık çeşidi olarak adlandırılabilir internet ve bilgisayar oyun bağımlılığına yol açtığı görülmektedir (Arısoy, 2009; Ayas, 2011; Kelleci, 2008, Ögel, 2017).

Genç bireylerin interneti sosyalleşme aracı olarak görmesi, hoş vakit geçirme ve bilgisayarda oyun oynama gibi durumların baş göstermesi ile ciddi problemlerin temeli yavaş yavaş atılmış oldu. İnternet genç bireylerin rahatlıkla arkadaş bulabileceği, alışveriş merkezi olarak kullanabileceği ve yeni oyun alanları olarak hayatlarında var olmaya başladığı bu zaman diliminde toplumda psikopatolojik sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır (Beşaltı, 2016).

İnternet kullanımı, öncelikle çocuk ve özellikle lise çağındaki genç bireylerin günlük yaşam aktiviteleri, ruh sağlıkları ve akademik başarıları üzerinde göz ardı edilemeyecek ölçüde etkisi olan ve bu nedenle de birçok araştırmacı tarafından mercek altına alınan güncel ve dikkat çeken bir konudur (Eksi & Ümmet, 2013; Kelleci, 2008; Perrella & Caviglia, 2017).

Problemlili internet kullanımının Türkiye’deki yansımasına bakıldığında ciddi seviyede risk grubuna giren ve teknoloji ile çok erken yaşlarda tanışan aynı zamanda teknolojiyi yetişkinlere nazaran çok daha aktif ve iyi kullanabilen çocuklar ve genç bireyler olduğu görülmektedir (Arısoy, 2009). Aynı şekilde Türkiye İstatistik Kurumu’nun yayınlamış olduğu rapora göre de 16-24 yaş aralığında bulunan gençlerin %90,7 oranında olmak üzere çok yüksek seviyede internet kullandığı raporlanmıştır (TÜİK, 2018).

Ayrıca İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (2015)’nin yılında yapmış olduğu ve Türkiye gençliğinin teknoloji kullanımını ve bağımlılığını belirlemeye yönelik araştırmanın neticesinde lisede öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak %20’sinin, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin ise %30’luk kısmının gün içerisinde 3 saati aşan bir şekilde interneti kullandığı, buna ek olarak lisede öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak %8’inin, üniversite de öğrenim gören öğrencilerin ise %15’inin gün içerisinde 3 saati aşan bir kullanım ile bilgisayar oyunu oynadığı bulgulanmıştır.

Goldberg (1995) yılında yaptığı bir çalışmada ilk kez “İnternet bağımlılığı” terimini kullanmıştır. Daha sonra ki süreçte, internet bağımlılığı ile ilgili DSM-IV’de yer alan

“patolojik kumar oynama” tanılama ölçütleri temel alınarak tanı kriterleri oluşturulduğu görülmektedir (Young, 1998). Konuyla ilgili mevcut gelişmeler internetin kötüye kullanımının psikoloji çalışmalarında araştırma konusu olmasına zemin hazırlamıştır. Pek çok çalışmada problemli internet kullanımı tanımlanmış, tanı kriterleri oluşturulmuştur (Say, 2016). Problemli internet kullanımı, kişinin interneti aşırı kullanma isteğini kontrol edememesi, internet başında uzun süre harcaması, internete bağlantıda olmadığı zaman dilimini önemsiz, boş ve sıkıcı görme, internetten uzak kaldığında aşırı agresif ve saldırgan davranışlar gösterme ve bireyin aile, okul, iş ve sosyal yaşamının gün geçtikçe kötüleşmesi, bozulması anlamına gelmektedir (Ayas, 2011). Genel anlamıyla bireyin internet kullanımını problemli olarak tanımlanmasında ya da ifade edilmesindeki en önemli faktörün bireyin bilgisayar ya da herhangi bir teknolojik alet başında internete bağlı olarak çok fazla vakit harcaması olduğu söylenebilir (İHH, 2016).

İnternetin aşırı kullanımına yönelik araştırmacıların birçok farklı isimlendirmeyi kullandıkları görülmektedir. İnternet bağımlılığı (Young, 1996), internet bağımlılığı bozukluğu (Goldberg, 1996), internetin patolojik kullanımı (Davis, 2001), internetin problemli kullanımı (Shapira vd., 2000), takıntılı internet kullanımı (Meerkerk, Eijden, & Garretsen, 2006) gibi kavramlar kullanılabilmektedir. Bunların içinde son zamanlarda “problemli internet kullanımı” kavramı daha çok öne çıkmaktadır (Ceyhan, 2010; Yavuzarslan Gök, 2017). Günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan ve özellikle gençleri hedef alan bilgisayar oyun bağımlılığı, teknolojik alet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, mobil telefon bağımlılığı gibi isimlendirmelerin hepsinin temelinde var olan internetin problemli şekilde kullanılmasıdır (Ögel, 2012).

Gençlik dönemi, insan yaşamının gelişim evreleri içerisinde risklere en açık, bunun yanında gelişime ve değişime en yatkın dönem olarak kritik bir öneme sahiptir. Gelecekteki nüfus değişimine bağlı olarak genç nüfusun nitelikli yetişmesi gerektiği dikkate alındığında bu süreçte gençlerin tüm yönleri ile geliştirilmesi ve ruh sağlıklarının desteklenmesi gerekmektedir (Kabakçı, 2013). Gençlerin bir bütün olarak gelişim ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, riskli davranışlarının azaltılması ve güçlü yanlarının geliştirilmesi karakter gücü gibi yeterliliklerin geliştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Gençlerin pozitif gelişimi söz konusu olduğunda dikkat edilecek nokta olumlu özellikler çerçevesinde ele alınan karakter özellikleridir (Kabakçı, 2016). Bunun aksine problemli internet kullanımı tanımına bakıldığında özellikle 14-19 yaş arası gençlerin eğitim, sosyal, psikolojik ve fiziksel gelişimlerini bir bütün olarak olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Gençlerin gelişimleri üzerinde birçok olumsuz etkiye sahip olduğu düşünülen problemleri internet kullanımının mercek altına alınarak gerekli önlemlerin alınması, farkındalıkların oluşturularak önleyici çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Mevcut araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının karakter güçleri ve akademik başarı boyutundan incelenmesidir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; karakter güçleri ve akademik başarı olarak ele alınmıştır. Bunun yanında bağımlı değişken olarak ise problemleri internet kullanımı incelenmektedir. Bu doğrultuda araştırmada aşağıdaki mevcut soruların yanıtlarına açıklık getirilmektedir. Bu amaçla değerlendirme kapsamına giren alt problemler şunlardır:

1. Lise öğrencilerinin tedbirlilik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarıları problemleri internet kullanımını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımı düzeyleri demografik özellikleri açısından (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi) anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır ?

Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi özellikle değerlerin ve karakterin, hayat tarzının, olumlu davranışların geliştirildiği, tüm hayatı etkileyecek sosyal ve akademik tercihlerin yapıldığı insan gelişiminde kritik bir dönemdir. Bu hızlı kişilik gelişimi döneminin tam ortasında, ergenler bağımlılık yapan nesnelere karşı erişkinlerden daha duyarlıdırlar (Yılmaz, 2010). Bu yüzden bu dönemde fark edilen problemleri internet kullanımına daha fazla dikkat edilip, önem verilmelidir.

Problemleri internet kullanımı bireysel başarının sınav odaklı olduğu bu zamanda öncelikle sınavlara hazırlanan, akademik başarının kritik öneme sahip olduğu ergenlik döneminin içinde bulunan lise öğrencilerinin yaşamlarında önemli tahribatlara sebebiyet verebilmektedir.

Ergenlik dönemi akademik çalışmaların en zirvede olduğu dönem olması nedeniyle de önem arz etmektedir. Lise öğrencilerinin bu yıllarda göstermiş olduğu performans, akademik başarı ve genel çalışma tutum ve alışkanlıkları yaşamları boyunca onlara rehberlik edecek ve hayatlarında dönüm noktası olan üniversiteye giriş sınavındaki başarısını doğrudan

etkileyecektir. Bu sebeple öğrenciler bu dönemde zamanlarını etkili ve verimli şekilde kullanabilmelidirler. Bunun aksine öğrencilerin zamanını etkili ve verimli kullanmak yerine internet başında fazla zaman geçirdikleri, derslerine daha az zaman ayırdıkları ve geleceğine yön verecek olan sınavlara yetersiz çalıştıkları düşünülmektedir.

Young (1998), çalışmasında interneti problemli kullanan bireylerin akademik başarılarıyla ilgili sorunlar yaşadığını belirterek bu durumun nedeni olarakta, bireylerin derslerine ayırmaları gereken zaman dilimini; dersleriyle ilişkili olmayan web sitelerinde gezinmek, internet üzerinden edindikleri arkadaşları ile sohbet etmek ve bilgisayar oyunu oynamak gibi aktiviteler ile geçirdiklerini belirtmiştir.

Aynı şekilde interneti problemli kullanan lise öğrencilerinin, okuldaki akademik başarılarında olumsuzluklar yaşadığını belirten Esen (2010), öğrencilerin sınavlara hazırlıkta zamanı etkili ve verimli kullanmak yerine sürekli olarak internet aktiviteleri ile meşgul olması nedeniyle; derslerine az zaman ayırdıkları veya aksattıkları, ödevlerini geciktirdikleri, okul ile ilgili görev ve sorumluluklarını yerine getirmede aksaklıklar yaşadıklarını belirtmiştir.

İnternetin eğitime göz ardı edilemeyecek birçok katkısı olduğu bilinmektedir. Öğrencinin istediği bilgiye anında ulaşmasını sağlama, online kitap imkanı sunma, okul derslerini destekleyecek, eksik öğrenmelerini telafi edecek görüntülü ders anlatımlarına ulaşabilme gibi olumlu katkıları sayesinde internet doğru kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının yükselmesinde etkili olmaktadır. Araştırmalar ise öğrencilerin interneti daha çok ders dışında oyun oynamak, sosyal paylaşımlarda bulunmak, film izleme, müzik dinleme, arkadaşları ile haberleşme ve arkadaşları ile iletişim kurmak için kullandıklarını göstermektedir (Cicioğlu, 2014; Duman, 2016).

Problemli internet kullanımının gençlerin gelişimde ve eğitim hayatlarında önemli olduğu görülmektedir. Bu durumun önlenmesinde öncelikle gençlerin tüm yönleriyle gelişiminin sağlanması ve ruh sağlığının desteklenmesi için olumsuz davranışlardan olumlu davranışları dikkate alma ve yeterlilik kazandırma etkili karakter eğitimi ve olumlu karakter özelliklerinin kazandırılması ile mümkündür. Gençlerin pozitif gelişimi söz konusu olduğunda en önemli husus olumlu özellikler çerçevesinde değerlendirilecek olan karakter özellikleridir. Gençlerin problemlerinin azaltan ve gelişimlerini (psikolojik-fiziksel sağlık, sosyal beceri, okul başarıları) hızlandıran içsel nitelikleri güçlü karakter özellikleri kapsamında ele alınmaktadır (Kabakçı, 2013).

Alan yazın incelendiğinde lise öğrencilerinde problemli internet kullanımı ile karakter güçleri ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik herhangi bir araştırma sonucuna rastlanmamıştır.

Bu çalışma sonucunda ortaya çıkacak veriler gelecekte yapılacak birçok araştırmaya kaynak olabilecek nitelikte olup referans bilgi olarak kullanılabilir. Buna ek olarak alandaki boşluk göz önünde bulundurularak yapılacak olan bu araştırma, problemli internet kullanan lise öğrencilerinin karakter güçlerinin ve akademik başarısının; cinsiyet, sınıf, okul türü, anne-baba eğitim düzeyi gibi faktörler açısından da değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yapılması planlanan bu çalışma ile Gümüşhane ilinde öğrenim gören 14-19 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını karakter güçleri ve akademik başarı açısından tespit edilmiş olacaktır. Karakter gücü değişkeni merkeze alınarak, risk grubunda olan öğrencilerle çalışılarak problemli internet kullanımı oluşmadan gerekli önlemlerin alınabileceği düşünülmektedir.

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de problemli internet kullanan bireylere yönelik yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Bundan dolayı yapılan bu çalışmada, karakter güçleri ve akademik başarı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, problemli internet kullanımının nedenleri ve ilişkileri karakter güçleri ve akademik başarı açısından değerlendirilerek erken müdahalelerin tasarlanmasını kolaylaştırmada, karakter eğitimi programlarının geliştirilmesinde yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca okullarda öğrencilerin ders başarılarının artırılmasında, internetin doğru ve verimli kullanımını konu alan ve öğrencilerde farkındalık oluşturacak, bilinçlendirici eğitim çalışmalarının düzenlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda lise öğrencilerini kapsayan problemli internet kullanımını öncelikle önleyici ve iyileştirici psikolojik danışma müdahaleleri düzenlenmede rehberlik ve psikolojik danışmanlara, alanda çalışan diğer uzmanlara fikir vereceğinden dolayı önem arz etmektedir.

Varsayımlar

Araştırmada ulaşılan örneklem grubunun evreni temsil niteliği taşıdığı varsayılmaktadır. Araştırma da kullanılan ölçme araçlarında yeralan maddelerin tümünü katılımcıların samimi ve kendilerine en uygun şekilde cevapladıkları varsayılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının; karakter güçlerini ve problemli internet kullanımını geçerli ve güvenilir olacak şekilde ölçtüğü varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma 2018-2019 eğitim- öğretim yılı Gümüşhane ilinde öğrenim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma lise öğrencilerinin problemli internet kullanımları ve karakter güçlerini ölçmek için kullanılan ölçme araçları ve katılımcılara dair genel bilgileri içeren kişisel bilgi formundan edinilecek cevaplar ile sınırlıdır.

Araştırma 24 karakter gücünün (özgünlük, merak, öğrenmeye açık oluş, açık fikirlilik, çok yönlü bakış açısı, dürüstlük, cesur olma, sebatkarlık, yaşam coşkusu, iyi yüreklilik, sevmeye ve sevilme, sosyal zeka, hakkaniyet, liderlik, sorumluluk, affedicilik, alçakgönüllülük, tedbirlilik, öz-kontrol, estetik ve mükemmelliğin takdiri, şükür, umut, mizah, maneviyat) tamamı yerine problemli internet kullanımı ile ilişkisi olduğu düşünülen tedbirlilik ve öz-kontrol karakter güçleri ile sınırlanmıştır.

Terim ve Tanımlar

Problemli internet kullanımı.

Problemli internet kullanımı kişinin herhangi bir teknolojik alet aracılığıyla internete bağlanması ile gün geçtikçe internet kullanımını kontrol altında tutamaması, kendini kontrol etmede zorlanması ve bu gibi yetersizliklerinden kaynaklı rahatsızlık yaşaması ve işlevselliğinin bozulmasıdır (Shapira vd., 2003).

Karakter güçleri.

Bireyin duygu, düşünce ve davranışları ile ortaya koyduğu olumlu özellikler bütünü olarak; özgünlük, merak, öğrenmeye açık oluş, açık fikirlilik, çok yönlü bakış açısı, dürüstlük, cesur olma, sebatkarlık, yaşam coşkusu, iyi yüreklilik, sevmeye ve sevilme, sosyal zeka, hakkaniyet, liderlik, sorumluluk, affedicilik, alçakgönüllülük, tedbirlilik, öz-kontrol, estetik ve mükemmelliğin takdiri, şükür, umut, mizah ve maneviyat boyutlarını kapsayan psikolojik süreçlerdir (Kabakçı, 2013).

Akademik başarı.

Lise öğrencilerinin tüm derslerden aldığı yılsonu notlarının ortalamalarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Problemli İnternet Kullanımı

İnternetin temeli 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri tüm ülkeye yayılabilecek bir askeri bilgisayar ağı tasarlamasıyla atılmıştır. 1969'da California'da ilk bilgisayar ağı kurulmuştur. 1980'li yıllarda soğuk savaşın tesirini yitirmesi ile ticari çevreler kadar akademik çevrelerde mevcut bilgisayar sistemi ile alakadar olmaya başlamıştır. Başlangıçta internet, yalnızca bilgisayar uzmanları, bilim insanları ile mühendisler tarafından aktif olarak kullanılmaktaydı. 1991'de görsel bir temele dayanan ve bilginin paylaşılmasını kolaylaştıran bir hal aldı. Bu tarihte internet 617.000 kullanıcı sayısına ulaşmış ve veri iletişimde çok yönlülüğü sağlayan dizge olan bilgisayar ağı günümüzdeki “internet” adını almıştır. İnternete erişimin kolaylaşması ile interneti kullanan kişi sayısı her geçen gün hızla artmaktadır (Telkök Şen, 2015). 2018 yılı dünya çapında internet kullanıcı sayısı 4.02 milyar olarak rapor edilmiş, bu rakamda dünya nüfusunun %53'ü karşılık geldiği belirtilmiştir (We Are Social, 2018).

İnternetin Türkiye'deki gelişimi 1990'lı yılların başına dayanmaktadır. Türkiye'de Nisan 1993'te Ortadoğu Teknik Üniversitesi ilk bağlantıyı gerçekleştirmiş ve öncelikle internet bağlantısını akademik ortamlarda yaygınlaşmasını sağlamıştır (Telkök Şen, 2015; Yıldız & Bölükbas, 2005). İnternetin kullanım alanlarının çok hızlı geliştiği ülkelerin başında gelen Türkiye'de 1998 yılında 230 bin civarında olan internet abonesi sayısı, bu gün ise ülkemiz 81 milyona varan nüfusun %67'sini oluşturan 54.3 milyonun interneti aktif olarak kullandığı We Are Social (2018) tarafından rapor edilmiştir. Aynı şekilde 2017 yılında gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre de özellikle 16-74 yaş aralığındaki bireylerde bilgisayar ile İnternet kullanımı 2017 yılı içerisinde sırasıyla %56,6 ve %66,8 olduğu, aynı oranların 2016 yılındaki durumunun ise sırasıyla %54,9 ve %61,2 olduğu rapor edilmiştir. Bilgisayar ile İnternet kullanım oranlarının cinsiyete göre değerlendirilmesi yapıldığında ise 16-74 yaş aralığındaki erkek bireylerde %65,7 ve %75,1 iken, kadın bireylerde %47,7 ve %58,7 olduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2017). Bu oranlarda bilgisayar ve internet kullanımının her geçen gün daha da arttığını gözler önüne sermektedir.

İnternetin keşfedilme aşamasında insanlar bu seviyede güçlü, bir o kadar etkili bir iletişim kaynağı ve anlık bilgi alışverişi sağlayarak paylaşma aracı olacağını düşünememişken günümüzde internet, yukarıda verilen bulgularında gözler önüne serdiği gibi en önemli bilgi paylaşım aracı olarak insanların her geçen yıl daha da artan bir şekilde kullanım alanındadır (Akınoğlu, 2002).

İnternetin ilk zamanlarda kullanım amacı kişiler arası iletişimi arttırmak ve bilgiye kolay ulaşma ve var olan bilginin hızlı paylaşımını sağlamak, ticari işlemleri kolaylaştırmak olsa da internetin tahmin edilenden hızlı yaygınlaşması, bireylere sunmuş olduğu imkânlardan dolayı popülerliğinin artması internetin bireyin yaşamının odak noktası haline gelerek, interneti kullanımda aşırılığa, kontrolsüzlüğe ve birçok bireyin internet kullanımının olumsuz getirisi olarak sosyal çevresinde; aile, iş, okul yaşantılarında bazı sorunlar yaşamaya başlamasına, işlevselliğinin bozulmasına yol açarak bağımlılık gibi sorunları ortaya çıkarmıştır (Arısoy, 2009; Gönül, 2002; Muslu & Bolışık, 2009). İnternetin kontrolsüz, aşırı ve zarara sebep olabilecek şekilde kullanılmasını tanılamak için “internet bağımlılığı”, “patolojik internet kullanımı”, “aşırı internet kullanımı”, “internetin kötüye kullanımı”, “problemli internet kullanımı” gibi çeşitli terimler ortaya atılmıştır (Ögel, 2012).

Yapılan bir araştırmaya göre insanların davranışları üzerinde olumsuz etki yaratan aşırı/problemli/patolojik internet kullanımını internet bağımlılığı olarak adlandırmakta ve bu zamanda oldukça yaygınlaştığını vurgulamaktadır. Young, problemli internet kullanımını, sosyal yaşamda, akademik başarıda ve meslek hayatında zararlara neden olması ile madde veya alkol kullanımı bağımlılığına benzetmiş ve internetin problemli kullanımını, kişi tarafından aşırıya kaçan internet kullanma arzusuna karşı koyamaması, kendini durduramama, internete bağlı olunmadığı zaman dilimini önemsiz, sıkıcı, boş bulunması, internet başında uzun süre harcama, kişinin internete bağlı olamadığı ya da olmadığı süreçte aşırı sinirlilik, gerginlik, bu duruma eşlik eden saldırgan davranışlar sergilemesi ve bireyin iş, okul, sosyal ve aile değerleri açısından yaşamının zarar görmesi olarak tanımlamıştır (Soydan, 2015).

Teknoloji araçlarının oyun oynama, neşeli ve hoşça vakit geçirmek için kullanılan araçlar olarak da süreç içerisinde giderek yaygın duruma gelmesi ile yeni bir ilgi alanı doğduğu görülmektedir. Bu ilgi alanı, teknolojiyi ve gelişmelerini yakından takip eden genç bireylerin bilgisayar oyunları ile daha fazla alakadar olduğu bir dönem yaşanmaktadır ve bu durum gençlerin problemli internet kullanım düzeylerini arttırmaktadır. Bilgisayar oyunlarının ergen bireylerin dikkat ve görsel okuma becerilerini geliştirdiğini, ancak olumlu katkılarının yanında bilinçsiz ve aşırıya kaçan oyun oynama isteğinin davranışlara yansması ile ciddi problemlere sebebiyet verdiği ifade edilmektedir (Yalçın Irmak & Erdoğan, 2015).

Kontrolsüz, ısrarcı ve uyum bozucu davranış olarak tanımlaması yapılan bilgisayarda problemlili oyun oynama, teknolojinin problemlili kullanımının bir türü olarak görölmekte aynı zamanda problemlili internet kullanımının alt kategorisinde de değerdendirmek mümkündür (Gölçearsan & Durakoğlu, 2014).

İnternetin her geçen gün insanların hayatlarının merkezinde yer edinmesi ve kullanımındaki yaygınlaşmanın engellenememesi, bu ve buna benzer konulara merakın artmasına ve internetin problemlili kullanımı gündeme getirilip tartışma konusu yapılmıştır. Bu nedenle internetin insan yaşamındaki rolünün ne olduğunu araştırmak ve internetin problemlili kullanımının bileşenlerini anlamak ve yorumlamak için yapılan bilimsel araştırmalar her geçen gün artış göstermektedir (Akin, 2014).

İnternet Nedir?

İnsanlar geçmişten günümüze kadar olan süreçte içinde yaşadıkları zaman diliminin özelliklerine uygun olarak şekillenen iletişim araçlarını kullanmışlardır. Sanayi devrimi ile ilk olarak insan gücünün yerini makinalar alarak büyük değişim ve gelişimlerin kapısı aralanmış ve zamanla beyin gücü ile bu duruma istinaden bilgi teknolojileri de önem kazanmaya başlamıştır. Bilginin öneminin artması ile bilgi teknolojilerine olan ilgide hızla artarak birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Bilgiye dolaysız, hızlı, güvenli ve kolay şekilde ulaşabilmenin vermiş olduğu rahatlık ile insanoğlu bilgi teknolojilerini benimsemiş ve sık sık kullanarak yaşamlarına birçok kolaylığı katmışlardır. Bilgi teknolojilerinin insan yaşamına kattığı en önemli yenilik çocuk, yetişkin ve yaşlılara kadar her yaştaki bireyin ihtiyacına cevap verebilen büyük bir ansiklopedi olan internet olmuştur.

Dünya genelinde iletişim ağı olarak adlandırılan ve üçüncü büyük devrim olarak bilinen internetin kelime anlamı İngilizce iki ayrı kelime olan; “international” ve “network” kelimelerinin birleştirilerek oluşturulan “bilgisayarlar arası dünya çapındaki ağ” olarak tanımlanmaktadır. İnternet başta devlet kurum ve kuruluşları olmak üzere iş dünyası, eğitim alanları arasında bilgi alış verişine olanak sağlayan, üretilen bilginin dünya çapında herkes ile paylaşılmasının önünü açarak bireyler arası iletişimi kolaylaştıran uluslararası bilgisayar ağıdır (Peker, 2013; Yavuzarslan Gök, 2017; Yüce, 2018).

Gençer (2011) interneti; dünya çapında birçok farklı bilgisayar ağlarının karşılıklı olarak birbirine bağlanması ile açığa çıkan, her geçen gün hızla yaygınlaşarak birçok insana hizmet veren, sınırlanmanın olmadığı buna bağlı olarak herhangi bir yöneticinin bulunmadığı bireyin özgür tercihi doğrultusunda kullanımına yön verdiği uluslararası iletişim ağı olarak tanımlamıştır.

Çok boyutlu bir iletişim kanalı olan internet; dünyadaki bütün insanlara birbirleriyle hızlı ve kolay bağlantı kurma imkânı sunan, siyasi ve sosyo-kültürel boyutlara sahip küresel olarak yeni ve hızla değişen ve gelişen bir teknolojidir (Köksalan & Tel, 2009; Yılmaz, 2006).

İnterneti kapsamlı, dinamik bir kütüphaneye benzeten Akgül (1995) tanımlamasında interneti; uluslararası etki alanına sahip, dünyanın her yerindeki insanlara hizmet verebilen, insanlar arası dayanışma, paylaşımında bulunma, bilgi alış-verişi yapma ve iletişim kurma yeri olarak tanımlamıştır.

Yalçın (2003) interneti; farklı yer ve zamanda dünya üzerinde mevcut tüm bilgisayar ağlarının ortak bir noktada birbiriyle bağlantı kurarak oluşturdukları ve milyonlarca insanı iletişim kurmada etki altına alan ağ olarak tanımlamıştır.

Teknolojik araçlar insanların mevcut ihtiyaçlarını karşılamak ve yeni ihtiyaçlar karşısında aşamalı olarak süreklilik gerektirecek şekilde değiştirilmiş ve geliştirilmiştir. Teknolojik araçların olmazsa olmazlarından olan internet geçmişten günümüze sürekli bir değişim ve gelişim sürecinden geçerek şekillenmiş ve şekillenmeye de devam etmektedir. İnsanların hemen hemen her alanda ihtiyaçlarını kolay ve hızlı karşılar olması interneti vazgeçilemez kılmaktadır.

Milyonlarca insan modern çağın en kullanışlı teknolojisi olan internet sayesinde başta bilgisayar olmak üzere birçok teknolojik araç ile amaçladıkları şekilde istedikleri bilgilere ulaşabilmekte, istenilen bilgiler anında ve kolay bir şekilde diğer kişilerin erişimine sunulabilmektedir. İnternet kişisel ve profesyonel gelişmeleri takip etme, araştırma yapma, bilgi toplama gibi birçok kolaylığı da beraberinde getirmiştir.

İnternetin Tarihçesi

İnternetin temeli ilk olarak 1970'li yıllarda ABD'de güvenlik amaçlı olarak atılmıştır. Ortaya çıkışı askeri amaçlı olan internet, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki soğuk savaş nedeniyle doğmuştur. Sovyetler Birliği 4 Ekim 1957 yılında dünyada ilk yapay uydu olan Sputnik uydusunu uzaya göndererek uzay çağını başlatmış ve insanoğlunun ilk kez dünya dışına yolculuk yapmasını sağlamıştır. Sputnik uydusunun amaçlarından birisi de haberleşmeyi sağlamak olduğu için ABD hükümeti kendi kullanmış olduğu alışılmış haberleşme kanallarının tahrip edilerek kullanılamaz hale getirilebilme olasılığı üzerine 1962 yılında Amerikan Hava Kuvvetleri zarar görse bile çalışma özelliğini kaybetmeyecek bütün ülke genelinde işlev görebilecek, haberleşmeyi tek merkezlilikten çıkartabilecek bir sistem oluşturmak amacıyla bağımsız çalışma özelliğine sahip askeri bilgisayar ağı kurmak için çalışmalar başlatmıştır. Bu soğuk savaş yıllarında

muhtemel bir nükleer saldırı olasılığına karşı ordudaki askerler arasındaki iletişimi kurabilmek ve bilgi alış verişini sağlamada ana bilgisayarda mevcut olan bilgileri başka bilgisayara güvenli bir şekilde aktarma amacı ile internet kullanımı gündemde yerini almıştır. ABD teknolojinin ve bilimin özellikle orduda en doğru şekilde uygulanması için önemli bir adım atarak Savunma İleri Araştırma Projeleri Ajansı'nı (ARPA) kurmuştur (Arısoy, 2009; Bölükbaş, 2003).

1966 yılında ARPA askeri bilgisayar ağı fikrini desteklemiş ve ARPANET olarak yeni adı ile çalışmalarına devam etmiştir. Sözü edilen bu bilgisayar ağı ilk olarak California'da 1966 yılında kurulmuştur. 1969 yılında ARPANET'in çalışmaları neticesinde ilk bağlantı Güney Amerika' da dört dev bilgisayar ağı olan Stanford Research Institute (SRI), University of California at Los Angeles (UCLA), University of Utah ve University of California at Barbara (UCSB) bir anlaşma ile birleşmesi sonucu yapılmış ve ana bilgisayarlar birbirine bağlanarak internetin ilk kullanım şekli gün yüzüne çıkmış oldu (Peker, 2003). 1970 yılına gelindiğinde yukarıda bahsi geçen dört bilgisayar ağına MIT, BBN, Harvard ve SDC şirketleri de dâhil olmuştur. Bir yıl sonra 1971 yılında başta Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA) olmak üzere birçok önemli kuruluş da bu ağ kapsamında faaliyet göstermeye başlaması ile ağ her yeni gün daha da büyüyerek yoluna devam etmiştir (Bölükbaş, 2003).

1972'de bir konferans düzenlenerek ARPANET'in kamuoyuna tanıtımı yapıldıktan sonraki ilk zamanlar askeri amaçlı tasarlanan bu proje süreçte başta şirketlerin yanı sıra birden çok özel üniversite ve devlet kuruluşları tarafından talep görmüştür. Ayrıca bu yıllarda elektronik posta terimi de gün yüzüne çıkarak ARPANET kapsamında kullanılmaya başlanmıştır. 1976 yılında ABD ve Amerika kıtası uydu ve radyo bağlantıları aracılığı ile ARPANET ağına bir araya getirildi. 1979 yılına gelindiğinde ise ilk bilgisayar üzerinde faaliyet gösterecek olan haberleşme grupları gündemde yerini aldı ve bunu üzerine IBM büyük bir girişim yaparak internet babası olarak bilinen BITNET sistemini devreye soktu (Arısoy, 2009; Güçdemir, 2003).

80'li yıllarda mevcut bilgisayar ağı değerlendirildiğinde 1980 yılında ticari ve akademik çevreler soğuk savaşın etkisini yitirmesini fırsat görerek mevcut bilgisayar sistemini yakından takip etmeye başlamışlardır. Ayrıca bu yılların ortasına doğru Savunma Bakanlığı kapsamında faaliyet gösteren Amerikan Askeri Bilgisayar Ağı, mevcut bilgisayar ağı olan ARPANET ile yollarını ayırarak MILITARY NET adı altında kendilerine ait yeni bir bilgisayar ağı kurmuşlardır (Arısoy, 2009). 1985-86 yıllarında ABD Amerikan bilimsel araştırma kurumu olan Ulusal Bilim Kurulu (NFS) (National Science Foundation), tüm ülkeyi kapsayacak beş büyük dev bilgisayar merkezinin kurulması için geniş çaplı bir öneriyi

ARPANET için sundu. Bunu üzerine ARPANET ABD hükümetinin desteği ile FSNET adı altında yeniden düzenlenerek özel bir bilgisayar ağı daha kurulmuş oldu (Kırık, 2007). Bu yıllarda internetin kullanımı kişilere zor ve karmaşık geldiği için internet bilim adamları, bilgisayar mühendisleri ve akademisyenlerden oluşan bir grup tarafından yalnızca e-posta amacı ile kullanılıyordu. İnternetin bu durumu 1991 yılında değişiklik göstererek Tim Barnes Lee tarafından geliştirilen WWW (World Wide Web), Dünya Çapında Ağ olarak yeni bir ad aldı. Bu yeni icat sayesinde internet, sadece e-posta amaçlı kullanımının dışında ağırlıklı olarak görselliğin ön planda olduğu ve bilgi alış-verişinin kolay hale getirmek için video, sosyal ağ ve ticaret amaçlı kullanılabilir hale gelmiştir. WWW'nın faaliyetleri ticaret ile uğraşan çevrelerinde dikkatini çekerek onlara yeni etkileşim alanları oluşturmada motivasyon kaynağı olmuştur. Bu yıllarda tüm dünyada toplam 617.000 kullanıcı sayısına ulaşan bilgisayar ağı günümüzdeki kullanımı ile “internet” adı ile anılmaya başlamıştır (Bölükbaş, 2003; Üçkardeş, 2010; Ülgen, 2014). Bu yıllardan sonra internet hızla yayılmaya başlamış ve tüm ülkeler de kullanılmaya başlanmıştır.

Dünyada İnternet Kullanımı

1995 yılında dünya nüfusunun %1'den daha az bir kesimin internet bağlantısı olduğu ancak daha sonraki yıllarda dünyada internet kullanımı çığ gibi büyümeye başladığı yapılan dünya internet kullanımı istatistikleri ile ortaya konmuştur. Öncelikle interneti aktif kullanan kişilerin sayısı 1999 yılından 2012 yılının sonlarına doğru olan süreçte; 2000 yılında interneti kullanan kişilerin toplam sayısı 360,985,492 olarak rapor edilerek 2012 yılına gelindiğinde bu sayının 2,405,518,376 kişiye yükseldiği belirtilmiştir. 2012 yılında dünya çapında interneti aktif kullanan kişilerin sayısı dünya nüfusu ile karşılaştırıldığında %34,3'lük bir dilimi kapsadığı bulgulanmıştır (IWS, 2012). 2012 yılından günümüze kadar geçen süreçte dünya üzerinde internet kullanıcı sayılarındaki değişime baktığımız zaman We Are Social, 2017-2018 raporuna göre 2017 yılında dünya nüfusunun %50'lik kısmına denk gelen 3,77 milyar kişinin internet kullanıcısı olduğu, 2018 yılın da ise dünya çapında internet kullanıcı sayısının 4.02 milyara ulaştığı rapor edilmiş, bu rakamda dünya nüfusunun %53'üne karşılık geldiği belirtilmiştir. Bu durum interneti kullanan kişi sayısının yıl içerisinde %7 oranında artış olduğunu göstermektedir. WWW kuruluşundan bu güne kadar olan 27 yıllık süreçte dünya genelinde yapılan bu araştırmaların sonuçları internetin her geçen gün çok daha fazla insan tarafından kullanıldığını kanıtlamaktadır.

İnternet World Stats (2018)'ın dünyadaki internet kullanıcıları ile ilgili sunduğu araştırma raporu doğrultusunda, 31 Aralık 2017 itibarıyla dünya genelinde 4,156,932,140

kişinin internet kullanıcısı olduğu görülmektedir. Dünya İnternet Kullanıcıları ve 2018 Nüfus İstatistikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. *Dünya 2018 İnternet Kullanım İstatistikleri (IWS, 2018).*

Dünya Bölgeleri	Nüfus	İnternet Kullanıcıları	İnternet Kullanım Oranı(%)	Büyüme 2000-2018(%)
Afrika	1,287,914,329	453,329,534	10.9	9.941
Asya	4,207,588,157	2,023,630,194	48.7	1.670
Avrupa	827,650,849	704,833,752	17.0	570
Latin Amerika	652,047,996	437,001,277	10.5	2.318
Orta Doğu	254,438,981	164,037,259	3.9	4.893
Kuzey Amerika	363,844,662	345,660,847	8.3	219
Avustralya	41,273,454	28,439,277	0.7	273
Dünya	7,634,758,428	4,156,932,140	100	1.052

Tablo 1 incelendiğinde 31 Aralık 2017 itibariyle dünya genelinde internetin kullanımı 2000 yılındaki internet kullanımı verilerine nazaran 2018 yılında dünyada internet kullanıcı sayısı yaklaşık olarak yüzde 1,052 olarak verilmiştir. Dünya ülkeleri arasında interneti kullanmayı en çok tercih eden 2,023,630,194 kullanıcı sayısı ve yüzde 48.7’lik kullanım oranı ile Asya, bunun aksine internet kullanımının en az tercih edildiği 28,439,277 kullanıcı sayısı ve yüzde 0.7’lik internet kullanım oranı ile Avustralya olduğu rapor edilmiştir.

We Are Social tarafından her yıl yayınlanan "Digital in 2018" raporu göstermektedir ki 2017 yılında dünyada üzerinde 4 milyardan fazla insan interneti aktif kullanıyor ve bu rakam 2016 yılına göre 250 milyonluk bir artış ile büyümeye devam etmektedir. İnternet kullanımında en büyük artış ise %20’lik artış oranı ile Afrika kıtasında olmuştur.

Türkiye’de İnternet Kullanımı

Türkiye’nin internet ile tanışması 1990’lı yılların başına denk gelmektedir. 90’lı yıllardan sonra internet kullanımı hızla gelişmeye başlayarak insan yaşamında vazgeçilemez bir duruma gelmiştir.

İlk zamanlar internetin kullanımı üniversiteler de akademik çalışmaları yürütmek amacı taşımaktaydı. Ege Üniversitesi’nin öncülüğünde 1987 yılında Türkiye’de ilk internet teknolojisi olan TUVAKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) kurularak yurt dışı ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır (Peker, 2013).

TUVAKA’nın kapasitesi zamanla gelişmelerin gerisinde kalarak istekleri karşılayacak yeterliliği gösterememiştir (Altıntaş, 2016). Bu nedenle ODTÜ (Ortadoğu Teknik

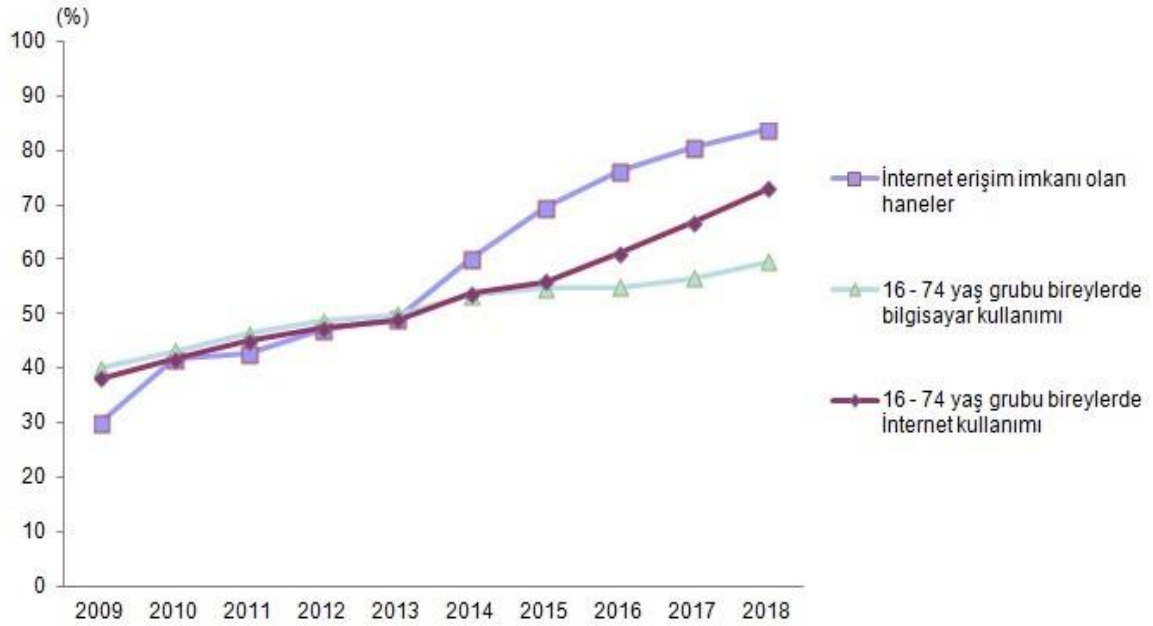
Üniversitesi) yeni bir girişimde bulunularak Ankara- Washington arasında kiralık olmak üzere yeni bir hat kurularak yurtdışı ile bağlantı kurularak, 1991 yılının sonlarına doğru ODTÜ ve TÜBİTAK işbirliği ile yeni bir internet teknolojisi ağının kurulması için TÜBİTAK-DPT adlı projeyi geliştirmişlerdir (Yavuzarslan Gök, 2017). İşte bu projenin hayata geçirilmesi internetin Türkiye’de tam anlamıyla kullanılmaya başlandığını belgelemektedir. 1993 yılından itibaren başta üniversiteler olmak üzere Ege Üniversitesi (1994), Bilkent Üniversitesi (1995), Boğaziçi Üniversitesi (1995), İstanbul Teknik Üniversitesi (1996) internet bağlantısını gerçekleştirerek zamanla kamu kuruluşlarında, özel kurum ve firmalarda ODTÜ aracılığı ile internete erişme imkânına sahip olmuşlardır (Alacam, 2012; Odabaşı, Kabakçı & Çoklar, 2007).

1996 yılına gelindiğinde Türkiye’de internetin kullanımının geniş kitlelere ulaşması için özellikle ticari kuruluşların ve hane halkının internete erişimini kolaylaştırma adına TURNET (Ulusal İnternet Altyapı Ağı) kurulmuştur. Bunun yanında bir yıl sonra 1997 yılında TÜBİTAK kapsamında yeni bir oluşuma gidilerek ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) adında bir merkez kurulmuştur. Bu merkez tüm akademik çevrelerin birbirine bağlanmasını sağlamak için ULAKNET (Ulusal Akademik Ağ) adı ile yeni bir ağ kurmuştur. ULAKNET’in akademik çevrelere katkısı; hızlı ve kolay iletişim sağlayan ağ kurarak, güncel teknolojiyi kullanma imkanı sunmuş, eğitim ile araştırma yapan kuruluşları birbirine bağlayarak bilgi hizmetlerinin verilmesini ve yeniliklerin yakından takip edilmesini sağlamıştır (Alaçam, 2012; İçel, 2001). Böylece ULAKNET sayesinde Türkiye’de internet teknolojisinin omurgası oluşturulmuştur.

1999 yılına gelindiğinde ise ticari internet ağı sisteminde köklü değişikliklere gidilerek, internet bağlantısı TTNET (Türk Telekom Net) adında yeni bir oluşum üzerinden kurulmaya başlanmıştır. Bir yıl sonra internet erişiminin şekillenmesi şu şekilde olmuştur; ticari kullanıcılar TTNET (Türk Telekom Net) aracılığı ile eğitim, akademik çevreler ve ilgili diğer birimler ULAKnet (Ulusal Akademik Ağ) üzerinden internete bağlanmışlardır (Arısoy, 2009; Bölükbaş, 2003).

2000 yılından sonra internetin kullanımı hızla yayılmaya başlayarak öncelikle eğitim alanında, daha sonra kamu sektörü, endüstri, sağlık, savunma olmak üzere birçok değişik çevreler tarafından hızla tercih edilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda internet teknolojisi toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına anında karşılık vererek, düşük maliyetli ADSL internet bağlantıları sayesinde gün geçtikçe çok daha fazla kişiye hizmet vermiş, kitlelere ulaşmıştır. Bu durumun sonucu olarak da günlük hayatın vazgeçilmez unsuru haline gelmiş, dünyada ve

Türkiye’de de internet kullanıcı sayısı artmış ve artmaya da devam etmektedir (Odabaşı vd., 2007).

Şekil 1. 2009-2018 yılları arasında Türkiye’de internet kullanıcı sayısı istatistikleri (TUIK, 2018).

Türkiye’de 82 milyona yaklaşan ülke nüfusunun 54,3 milyonu internet kullanmaktadır. Türkiye genelinde 2018 yılı içerisinde 16-74 yaş grubunda yer alan bireylerin bilgisayar ve internet kullanımı oranları sırasıyla %59.6 ve %72.9 olarak belirlendi. Bu oranlar 2009 yılında sırasıyla % 40.1 ve % 38.1, 2012 yılında sırasıyla %48.7 ve %47.4 olarak gösterilmektedir. 2017 yılında ise sırasıyla %56.6 ve %66.8 olarak belirtilmiştir.

Aynı zamanda hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre 2018 yılı içerisinde hanelerin yüzde 83.8’i evden internete erişim imkânına sahipken bu oran 2017 yılının aynı ayında yüzde 80.7 idi. 2009 yılında ise hanelerin %30’unda evden internete erişim imkânı vardı (TUIK, 2018). Yukarıda açıklanan rakamlar doğrultusunda ülkemizde internet kullanımının her geçen yıl daha da artarak yüksek seviyelere ulaştığı görülmektedir.

Problemli İnternet Kullanımını Açıklayan Modeller ve Tanı Ölçütleri

Goldberg’in problemli internet kullanımı modeli ve tanı ölçütleri.

İnternetin en eski web sitelerinden biri olan PsyCom.net’in kurucusu olan ünlü psikiyatrist Dr. Ivan Goldberg (1996) internet kullanımının bağımlılığa neden olabileceğini belirterek patolojik internet kullanımı terimini gündeme getirmiştir. Goldberg (1996) internette geçirilen sürenin bireyin günlük aktivitelerini işlevsizleştirecek düzeyde olması ve bu durumun sonucu olarak da kişinin birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalması durumunu

açıklamak için “internet bağımlılığı bozukluğu” yerine “patolojik internet kullanımı” tanımlamasını yapmıştır.

Goldberg (1996) on iki aylık bir periyot içerisinde her hangi bir zaman diliminde meydana gelen, klinik açıdan öneme sahip nitelikte olup, belirgin sıkıntı ya da bozulmaya sebep olan, aşağıda sıralanan durumlardan en az 3 veya daha fazlası ile kendini gösteren bir durum söz konusu ise bu durumu patolojik internet kullanımı olarak tanımlayarak DSM-IV’de yer alan madde bağımlılığı tanı ölçütleri ışığında patolojik internet kullanımı için yedi maddeden oluşan göstergeler geliştirmiştir. Bu göstergeler aşağıda sıralanmıştır;

Aşağıda yer alan durumlarla ilgili tanımlanan tolerans gelişimi

- a- Arzu edilen doyuma ulaşma, keyif alma ve tatmin olmak için belirgin bir şekilde internet kullanım süresinde anormal artış
- b- Devamlı olarak değişmeyen sürelerde internet kullanımından duyulan keyifte ciddi düzeyde azalma

Aşağıdaki durumların bir tanesi ile açıklanabilen yoksunluk gelişimi (Karakteristik vazgeçme sendromu)

Uzun süren internet kullanımının neticesinde aşağıda bulunun durumlardan iki ya da daha fazlasının zaman içinde ortaya çıkması (kriter 1’den sonra birkaç gün veya bir ay arasında ortaya çıkabilen) ve bireylerin bu durumdan dolayı yaşamlarındaki önemli işlevsel alanlarında, iş, meslek, okul ve sosyal faaliyet alanlarında bozulmalar olması sonucunda üzüntü yaşaması ve sıkıntıya girmesi

1. Psikomotor sıkıntı (Psikomotor ajitasyon)
2. Anksiyete
3. İnternette neler olduğu ile ilgili olarak takıntılı düşünceler (Obsesif Düşünce)
4. İnternette neler olduğu ile ilgili fantezi ve hayal kurma
5. İstemli ya da istem dışı tuşlara basma veya yazma hareketleri yapma
6. Yaşamış olduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak, yoksunluk belirtilerini hafifletmek, önlemek için internet ve benzer bir çevrimiçi servise bağlanma
7. Genel olarak internete planlandığından daha uzun süre bağlı kalma
8. İnternet kullanımını denetim altına alarak azaltmak ya da bırakmak için devamlı istek duyma veya başarısız girişimlerde bulunma vardır.
9. İnternet kullanımı gerektiren aktivitelere çok fazla zaman ayırmak (internet üzerinden kitap satın alma, farklı programlar ve yeni tarayıcılar deneme, farklı internet satıcıları araştırma, indirilen dosyaları tekrar tekrar düzenleme vb.)

10. Aşırı internet kullanımının sonucu olarak önemli sosyal, toplumsal, mesleki etkinliklerde ya da boş zaman değerlendirme (eğlence, spor vb.) aktivitelerinin azaltılması ya da tamamen bırakılması.
11. Aşırı internet kullanımının neden olduğu kalıcı fiziksel, sosyal, psikolojik sorunlara ya da mesleki problemlere (uyku ve yeme bozukluğu, evlilik problemleri, işine ve randevularına geç kalma, mesleği ile ilgili görev ve sorumluluklarını ihmal etme, terkedilme hissi gibi) yol açtığı veya bu gibi olumsuz durumları arttırdığı bilincinde olmasına rağmen internet kullanımı aşırı olmak kaydıyla devam eder (Ergin, 2018).

Young'ın problemli internet kullanımı modeli ve tanı ölçütleri.

Goldberg 1996 yılında aşırı internet kullanımının bağımlılığa neden olabileceğini gündeme getirerek tanı ölçütlerini DSM-IV'de bulunan “patolojik kumar oynama” ölçütleri doğrultusunda problemli internet kullanımının tanımlamasını yaparak bir ilke imza atmıştır. İlerleyen süreçte Amerikan Psikoloji Derneği yapmış olduğu yıllık toplantısında Kimberly Young, Goldberg'ın Patolojik internet kullanımı tanımlamasını gündemine almış ve bu tanımlamaya farklı bir bakış açısı getirerek “İnternet Bağımlılığı Hastalığı (Internet Addiction Disorder)” şeklinde yeniden tanımlayarak internet bağımlılığının tek başına psikiyatrik bir problem olarak görülmesi gerektiğini belirterek tanı ölçütlerini geliştirmiştir (Işık, 2007).

Young interneti problemli kullanan bireyleri incelemiş ve bu kişilerde davranışsal olarak dürtü kontrol bozukluğu olduğu kanısına vararak bu doğrultuda bağımlılık kapsamında kimyasal her hangi bir madde kullanımı ile ilişkili olmaması nedeniyle patolojik internet kullanımı tanımlamasına en çok eşdeğerlilik gösteren DSM-IV'de yer alan patolojik kumar oynama tanı kriterlerini patolojik internet kullanımı ile ilgili geniş ve kapsayıcı bir uyarlama yaparak internet bağımlılığını tanımlamasında ciddi bir adım atarak kendi modelini hazırlamıştır. Young'un internet bağımlılığı modelinin temelinde internet bağımlısı olan bir kişinin kumar bağımlısı olan kişilerin davranışları ile benzerlik gösteren başta uyumsuzluk olmak üzere aşırıya kaçabilen duygusal olarak hassasiyet, uyanıklık, kendini ifade etmede sıkıntılar yaşama benzeri belirtiler olduğu üzerinde durmuştur (Zorbaz, 2013).

Young (1998) tarafından geliştirilen internet bağımlılığı tanı kriterleri sekiz maddeden oluşmaktadır. Kişi bu sekiz maddede açıklanan durumlardan herhangi beş tanesini yaşaması halinde bu kişi de bağımlılık olduğu anlamına gelmektedir. Tanı kriterleri aşağıda sıralanmıştır;

1. Zihinsel kitlenme yaşama, bireyin sürekli bir biçimde zihninin internet (o an internette neler yaşandığını merak etme, en son internette neler yaptığını ve neler yapabileceğini düşünme) ile meşgul olması.
2. Her geçen gün doyuma ulaşmak için internet kullanımı süresini arttırma.
3. İnternet kullanımını kontrol altına alabilmek için günlük kullanım süresini azaltmaya uğraşmak veya her seferinde internet kullanımını bırakmaya çalışmak fakat başarısızlıkla sonuçlanan denemeler yapmak.
4. İnternet kullanımını kontrol altına almak istediği durumlarda bireyin depresif, bitkin, mutsuz, huzursuz ve sinirli duygu durum içerisine girmesi.
5. İnternet kullanımında planladığı sürenin dışına çıkma, düşündüğünden çok daha fazla internette zaman geçirme
6. İnternet kullanımının sonucu olarak sosyal çevre ilişkilerinde, aile ortamında, iş-okul yaşamında işlevselliğinin bozularak sorunlar yaşaması. İş yaşamında karşılaştığı kariyer fırsatını kaçırmak veya birey öğrenci ise akademik başarısını olumsuz etkileyecek davranışlar da bulunması.
7. İnternet kullanımına dair yalan söyleme davranışının görülmesi. Kişinin internet kullanımı ve özellikle internette geçirdiği süre ile ilgili olarak ailesine, arkadaşlarına, öğretmenlerine, terapistine ve çevresindeki birçok kişiye gerçekleri söylemekten kaçınması.
8. Günlük yaşamın sorun ve sorumluluklarından kaçmak, olumsuz duygu (suçluluk, kaygı, aciz hissetme, depresif ruh hali) ve düşüncelerden arınmak ve geçici rahatlama yaşamak için interneti kullanmak (Akt., Candemir Karaburç, 2017).

İnternetin problemleri kullanımına dair tanımlamanın yapılmasında birçok farklı görüşün olmasına rağmen, Young'un hazırlamış olduğu bu tanı ölçütleri bu konuya ilgi duyan birçok araştırmacıya rehber niteliğinde olarak yeni araştırmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Young'un dört kategori kuramı.

Young (1997) kişilerin internet kullanımı üzerine birçok çalışma yaparak internet bağımlılığının oluşma nedenleri üzerine kendine has varsayımlarda bulunmuştur ve özellikle internetin bağımlılığa neden olabilecek dört işlevinin (sosyal destek, yaşam koşulları, cinsellik, yeni bir kimlik yaratma) olduğunu belirtmiştir.

- a. Sosyal Destek: Bireyin devamlı aktif bir şekilde aynı sohbet gruplarını tercih etmesi, çoklu katılım gerektiren çevrimiçi oyunlara katılım göstermesi ve rutin bir şekilde belirli haber gruplarını yakından takip etmesi ile gelişen bir durum söz

konusudur. Kişi sanal sosyal destek gruplarına katılım gösterdiğinde etkileşimli duygu ve düşünce paylaşımı yapabilmektedir. Birey internette aktif kullanıcı olduğu süreç zarfında kimliğini gizleyebildiği için kendini kısıtlamadan her türlü duygu, düşünce, arzu ve inançlarını özgürce ifade edebilmektedir. Kişi interneti özellikle sosyal destek gruplarını günlük yaşam problemlerinden kurtulmak, acılarını, üzüntülerini unutmak ve memnuniyetsizliğini saklamak için kullanıyor ise bu durum kişinin internet kullanımında bağımlılığa doğru adım adım ilerlediğinin göstergesi olabilir. İnsanlar yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için sosyalleşme ihtiyacını karşılayabilecekleri gruplara dâhil olmaları gerekmektedir. Kişi interneti sosyalleşme ihtiyacını karşılamada aracı olarak görerek, internetin sınırsız özgürlük tanıyan ortamında; günlük yaşamında kuramadığı sosyal bağlantıları kurarak, tanımadığı kişilerle özgürce sohbet ederek, olduğu gibi değil de istediği, arzu ettiği şekilde kendini sohbet gruplarında tanıtarak internetin çekiciliğine kapılarak büyük bir çıkmazın içine girmektedirler.

- b. Yaşam Koşulları: Bireylerin mevcut hayat şartları internetin problemli kullanılmasında diğer önemli faktör olarak görülmektedir. Kişilerarası ilişkilerde problem yaşayan, öz güven sorunu olan bireyler, depresif, iletişim esnasında ve sosyal ortamlarda başkaları tarafından reddedilme, eleştirilme, yargılanma korkusu yaşayan, emekliler, gününün çoğunu ev de geçiren kişiler problemli internet kullanmaya daha yatkın olabilmektedirler. Gününün çoğunu evde geçiren bireyler sosyal ortamlarda bulunma, sosyal etkileşime girme gibi sorunlarla karşılaştıkları için internet ortamı bu bireylere sosyal bir ağ kurma imkânı sunar.
- c. Cinsellik: Birey kimliğini açık etmeden cinsel tatmin arzusunu gerçekleştirmek için internet ortamını özgürce kullanabilmektedir. Cinsel düşünce ve fantezilerine yönelik merak ettiği her türlü bilgiye ulaşmak için araştırma yapabilmesi, özellikle konusu sanal seks olan sohbet odalarına erişimi cinsel tatmin yaşamasını kolaylaştırmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak risk grubuna giren bireylerin özellikle yaşamında öz güven eksikliği duygusunu yaşayan, kendini cinsel konularda yeterli seviyede bulmayan, karşı cins tarafından çekici bulunulmadığını düşüncesine sahip olanlar, sosyalleşme problemi yaşayan kişiler reddedilme korkusu duymadan rahatça internet aracılığı ile cinsel tatmin olma durumunu yaşayabilmektedirler.
- d. Yeni Karakter Yaratma: Birey olduğu gibi değil de olmak istediği, kusurlarını, yetersizliklerinin rahatça gizleyebildiği internet ortamında kendine yeni ve ideal bir karakter profili yaratma imkânına sahiptir. Kişinin hayallerindeki ideal benliğe

internet ortamında sanal da olsa sahip olması ve yaratmış olduğu bu yeni karaktere bürünmesi bağımlılığa ortam hazırlayan bir durumdur. Özellikle içekapanık, utangaç, kendini ifade etmede ve sosyal çevresindeki kişilerle ilişki kurmada zorlanan, özgüven problemi yaşayan kişiler internet ortamında çok farklı bir karaktere bürünebilirler (Akt., Esen, 2010).

Suler'in problemli internet kullanımı tanı ölçütleri.

Suler (1996) yaptığı araştırmalar neticesinde internet aracılığı ile kurulan etkileşimlerin, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ilk basamakta yer alan ve en temel ihtiyaç olan fizyolojik ihtiyaçların internet kullanımındaki karşılığı olarak cinsel arzular ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Psikolojik sağlığı iyi olan kişilerin ihtiyaçlarına düzenli olarak karşılık bulduklarını bunun tersi olarak da ihtiyaçları yeri ve zamanında karşılanmayan kişilerin bu isteklerini bastırmak zorunda kaldıklarını ve ilerleyen süreçte de bağımlılığa daha yatkın olduklarını belirtmiştir. Aynı zamanda internet bireye arkadaşlık kurma ve cinsellik ihtiyaçlarını kimliğini açık etmeden rahatça karşılama imkânı sunduğu için ilerleyen süreçte bireyleri adım adım bağımlılığa sürüklediğini belirtmiştir. Birey temel ait olma ile sevilme gereksinimini internet ortamındaki sosyal gruplar aracılığıyla karşılamaktadır. Suler özellikle saygınlık ihtiyacını karşılamak isteyen bireylerin internet ortamında oldukları gibi değil de olmak istedikleri ideal kişi olarak kendilerini sanal ortamlarda rahatlıkla tanıtabildiklerinden bu ihtiyaçlarına kolaylıkla karşılık bulmaktadırlar.

Suler (1999) sağlıklı ve patolojik internet kullanımında bireylerin gizil ihtiyaçlarının etkisi olduğunu belirterek 8 kriter düzenleyerek sağlıklı ve problemli internet kullanımını ayırt edilebileceğini belirtmiştir. Bu kriterler:

- 1- İnternet faaliyetinin bireyde karşıladığı ihtiyacın türü ve sayısı: Bireylerin ihtiyaçları fizyolojik, psikolojik, kişisel, kişilerarası ya da manevi özellikli olabilir ve birey bu ihtiyaçlarına internet ortamında karşılık bulmak isteyebilir. İnternet bireyin ne kadar çok ihtiyacını karşılar ise birey de o düzeyde interneti kullanmaya devam edecektir.
- 2- Karşılık bulamayan ihtiyaçların temelindeki yoksunluk derecesi: Bireylerin ihtiyaçlarını karşılaması başkaları tarafından ne kadar engellenir, reddedilir veya ihmal edilir ise bireyin başka yollar keşfetmesi ve bu ihtiyaçlarını karşılama arzusu o oranda yoğunluk gösterir. Bireyin kişisel yaşamı yoksunluğa kaynaklık ediyor ve bireyde mahrumiyet duygusuna sebep oluyor ise internet ortamı birey için ihtiyaçlarını kolayca ve rahat bir şekilde karşılayabileceği, ilgi uyandıran bir ortam haline dönüşebilir.

- 3- İnternet aktivitesinin çeşidi: İnternetteki mevcut etkinlik türleri çok çeşitli sosyal olan ve sosyal olmayan bir yelpazede aktiflik gösterir. Etkinliğin niteliği, çeşitli özellikleri bir araya getirebilen ortamlar bireyin ne kadar farklı ihtiyacını karşılıyor ise bu etkinliğin tercih edilmesi de o kadar fazla oluyor. Oyunlar, yazılım üretimi yapma, bilgi toplama ve paylaşma, okuma yapma, grafik vb. etkinlikler internet ortamının bireye sunduğu etkinlik türlerinden bazılarıdır.
- 4- İnternet kullanımının bireyin günlük yaşamdaki işlevselliğine etkisi: Bireyin internet kullanımından dolayı günlük yaşamdaki fizyolojik-psikolojik sağlığı, okul, aile, arkadaş veya iş ortamındaki kişilerarası ilişkilerinde sıkıntıya girerek işlevselliğinde bozulmalar oluşabilir. Meydana gelen bozulmanın özelliği, etki alanı, boyutu yaşanacak olan patolojinin ciddiyetinin habercisidir.
- 5- Öznel olan sıkıntılı his durumu: Birey interneti kullandıkça öznel hislerinde iyileşme değil aksi olarak kendini depresif, üzgün, öfkeli, suçlu, memnuniyetsiz, hayal kırıklığı yaşamış ve kendine yabancılaşmış bir ruh halinin içinde bulur. Bu durum bireyin interneti problemlili kullandığının ve patolojik bir kullanım olduğunun habercisidir. Kişi yaşamış olduğu bu buhranlı ruh halini gerçek yaşamı veya internetteki sanal yaşamı ile ilişkilendirebilir. Eğer internet aktivitesi bireyin ihtiyaçlarını yüzeysel karşılıyor ya da ihtiyaçlarının yoksunluğunu daha da artırıyor ise kişinin öznel sıkıntısı her geçen gün artarak devam edebilir.
- 6- Bilinçli olarak ihtiyaçların farkında olma durumu: Birey ihtiyaçlarını karşılamada motivasyon kaynaklarını iyi tanımladığı zaman problemlili internet kullanımına sebep olan altta yatan, bilinçli olmayarak kendini yöneten duygu, düşünce ve arzularına dayanma ve bunların farkında olma gücünü kendinde bulabilir. İnternet ortamında bastırılmış duygu, düşünce ve arzularının kendisini yönetmesine izin veren kişi katarsis ile açıklanabilen bir faaliyet içerisinde. Bu durum kişi gerçek ihtiyacının ne olduğunu bilmediği ve bu ihtiyacını doğru şekilde karşılamadığı sürece kısır bir döngü şeklinde devam edecektir.
- 7- Tecrübe ve bağlanma düzeyi: Yeni kullanıcıların aksine deneyimli internet kullanıcıları; internet ortamındaki etkinliklerin gerçek yaşam ihtiyaçlarına karşılık bulmada yetersiz kalarak doyuma ulaştırmadığını ve bu hayal kırıklığı ile her geçen gün internet ortamının cazibesini yitirerek yavaş yavaş etki alanının daraldığını fark etmektedirler. Özellikle deneyim sahibi internet kullanıcıları bireylerin hassas noktalarını hedef alan gizli tuzakların olduğu etkinlikleri anlayarak önlemlerini almaktadırlar. Sahip olunan deneyim internetin doğru kullanılması konusunda kişilere rehber niteliğindedir.

- 8- Gerçek hayat ile sanal hayat arasındaki denge ve bütünleşme: Doğru internet kullanımı, sanal internet etkinlikleri ile gerçek dünya ilişkilerini, etkileşimlerini birleştirir, bütünleştirir. Aksi bir durum olan problemli internet kullanımı sanal ve gerçek dünya arasındaki entegrasyonu sağlayamaz ve kişinin gerçek hayattan kendini soyutlayarak tamamen çevrimiçi bir yaşam sürmesine neden olabilmektedir.

Davis'in bilişsel davranışçı yaklaşım çerçevesinde problemli internet kullanımı modeli.

Davis (2001) kişilerdeki anormal davranışların temel nedenini bilişlerinden kaynaklandığını belirten modelinde patolojik internet kullanımı ile ilgili olarak ortaya çıkışını ve devamlılık gösterme sürecini tanımlayarak bu konuya farklı bir bakış açısı getirmiştir. İnternetin problemli kullanılmasına yönelik önceki yaklaşımlar kişinin problemli davranışının kapsamı ile bu davranışın gündelik yaşama yansıyan olumsuz sonuçlarını vurgularken, bu model ise uyum bozan algı ve bilişler üzerinde odaklanmıştır. Problemli internet kullanımının genel belirtilerinin özellikle duygusal ya da davranışsal kökenli olduğu belirtilirken bu model davranışları ve duyguları anlamada bilişlerin öncü ve neden olucu işlevinin üzerinde durmaktadır.

Davis'e (2001) göre bireyin normal olmayan biliş ve buna eşlik eden düşünceleri davranışları üzerinde etkilidir ve bu etki pekiştirmeler sonucu davranışlarda kalıcılığa neden olmaktadır. Kişinin öncelikle kendi ile ilgili olumsuz algıları, yaşadığı çevre ile ilgili olumsuz düşünceleri çarpıtılmış bilişlerin gelişmesine zemin hazırlamakta bu nedenle kişileri rahatsız eden ve günlük yaşam becerilerinde işlevselliğinin bozulmasına neden olan olumsuz, anormal duygu ve düşüncelerinden uzaklaşmak, onlar ile başa çıkmak için internet kullanımı sık görülmektedir (Akt., Candemir Karaburç, 2017).

Davis (2001) problemli internet kullanımını "Patolojik İnternet Kullanımı" olarak tanımlayarak, patolojik internet kullanımını iki alt grup ile açıklamıştır;

1. Özgül patolojik internet kullanımı (ÖPİK): Bireyin internet kullanımı bir amaca yöneliktir. Birey internetin bazı işlevleri olan; alış-veriş, pornografi izleme, çevrimiçi sohbet grupları, borsa, kumar, bahis sitelerini özel amaçları doğrultusunda kullanma görülmektedir. Bu kişilerde interneti bağımlılık düzeyinde kullanma söz konusudur.
2. Genel patolojik internet kullanımı (GPİK): Bireyin interneti kullanması belli bir amaca hizmet etmez; birey boş vaktini geçirmek, sıkıldığı ortam ya da kişiden uzaklaşmak için interneti kullanır. Birey belli işlemler için değil çok çeşitli işlemler

için interneti kullanır ve uzun bir süre internete bağlı kalır. Bu kişilerde aşırıya kaçan e-posta kullanımı, süreklilik gösteren çevrimiçi uygulamaları takip etme ve kullanma, chat gruplarına katılım gösterme, rutin olarak sosyal medya hesabını denetleme gibi online yapılan davranışlar sık görülmektedir. İnternete online olarak her anında ulaşabilme ve diğer kişiler tarafından ulaşılabilme ihtiyacı ve buna eşlik eden sosyal destek alma ve sosyal bağ kurma arzusu kişinin bağlantıda kalma isteğini kuvvetlendirerek motive olmasını sağlar ve böylece internet, her geçen gün kişi için dış dünya ile kurduğu bağda vazgeçilemez temel unsur haline gelir. Özellikle interneti problemli kullanan kişiler yüz yüze iletişim yerine çevrimiçi sanal iletişimi kullanmayı seçiyorsa, belli bir amacı olmadan internette saatlerce vakit harcıyorsa, aile ve akranları ile ilişkileri bu nedenlerden dolayı olumsuz etkilenerken sosyal destek yetersizliği ile sosyal çevreden kendini çekme davranışları baş gösteriyorsa genel olarak internet bağımlılığı söz konusudur.

Davis'in (2001) patolojik internet kullanımına göre kişinin işlevselliği olmayan çarpık biliş ve düşünce sisteminin oluşması ve bu oluşumun yön verdiği davranış kalıplarının varlığı ile bu davranışları pekiştiren internet kullanımının olması bağımlılığa giden yolun göstergesidir. Kişinin yaşamına ve kendisine yönelik olumsuz algılama biçimi, benlik saygısının düşük olması gibi çarpıtılmış bilişler bireyin davranışları üzerinde son derece etkilidir. Bu ve buna benzer olumsuz bilişler bireylerde dengesizlik oluşturduğu için bu kişiler bu durumdan kurtulmak için internete başvurabilmektedirler. Risk grubu olarak değerlendirilen bu kişiler internet ortamında birçok pekiştirici faktörle karşılaşmaktadırlar. İnternet ortamı bireyin olumsuz, çarpık birçok biliş ve düşüncesinin şekillendiği ve aynı zamanda yeni işlevsel olmayan biliş şemalarının geliştiği bir ortam olarak değerlendirilir. İnternet ortamının bu olumsuz getirileri kişilerin problem çözme becerilerine, güdülenme düzeylerine, aktif olma gibi uyum davranışlarına engel olmaktadır. “Benim saygı gördüğüm tek yer internet”, “yalnızca internet ortamında seviliyorum”, “tüm arkadaşlarım internetten, internet dışında hiç bir arkadaşım yok”, “kendimi yalnız hissetmediğim tek yer internet” tarzındaki çarpıtılmış bilişler internet ortamında sayısızca pekiştirilmeye maruz kaldığı için bireyin internete bağlanma davranışları da o derecede artış göstermektedir (Zorbaz, 2013).

Caplan'ın problemli internet kullanımı modeli.

Caplan'ın (2002) modelinin ortaya çıkmasında Davis'in bilişsel-davranışçı yaklaşım ile açıkladığı patolojik internet kullanımı modeli etkilidir. Patolojik internet kullanımına farklı bir bakış açısı getirerek yeni bir teori gündeme getirmiştir. Caplan tanımlamasında Young ve

Davis'in görüşlerinden farklı şekilde "problemlı internet kullanımı" kavramını kullanarak problemlı internet kullanımını psikososyal görüş çerçevesinde açıklamıştır.

Caplan'ın problemlı internet kullanımı ile ilgili yapmış olduğu araştırmalar sonucunda internet kullanımında bazı kişilerin öz-kontrol mekanizmalarını başarılı şekilde kullandıklarını, interneti kullanma sürelerini ihtiyaçlarını karşılama ile sınırlandırdıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda bazı internet kullanan kişilerin ise interneti kullanma süresi ile ilgili olarak gerekli sınırlamayı getiremediğini, aşırı internet kullanımı nedeniyle bireyin aile, sosyal ve iş yaşantılarında birçok problemle karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Bireylerin günlük yaşamdaki işlevselliklerinde bozulmalara neden olan kontrolsüz internet kullanımı bireyin sosyal çevre yaşantısı üzerinde olumsuz etki bırakması ve bu duruma eşlik eden anomali durumunun olması "problemlı internet kullanımı" şeklinde tanımlanmaktadır (Caplan, 2002).

Caplan (2003) problemlı psikososyal yaşama yatkın olan bireylerin, eksiklik yaşadıkları sosyal etkileşim ile ilgili olarak internet ortamında sanal sosyal etkileşim alanlarına yönelerek takıntılı ve aşırıya kaçan bir şekilde kullanıma yöneldiğini ve bu davranışları nedeniyle de psikososyal sorunlarının her geçen gün daha da kötüleştiğini öne sürmüştür. Bu doğrultuda Caplan'ın modelin de üç varsayım üzerinde durulmaktadır. Bunlar;

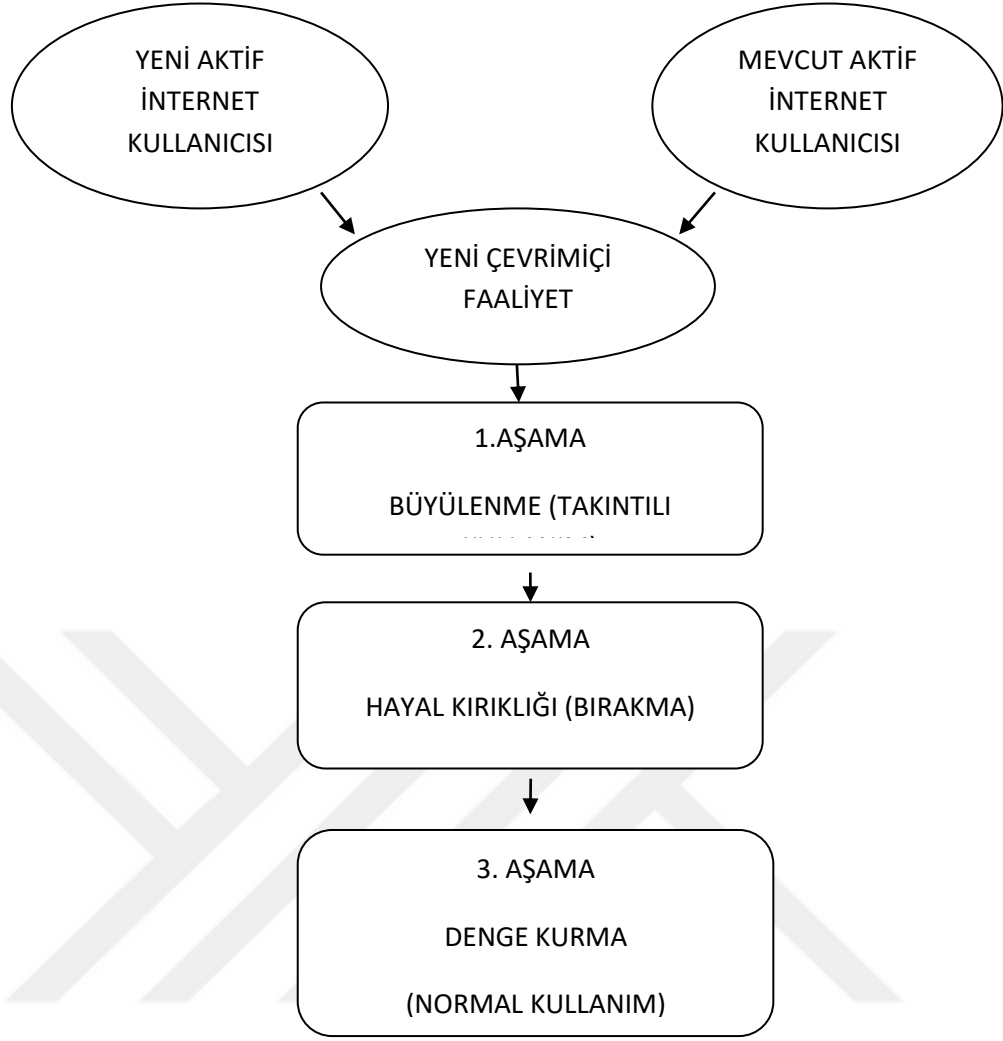
1. Psiko-sosyal sorunları olan, kendini yalnız hisseden, depresyon yaşayan bireylerin sosyal yeterlilik ile ilgili algılamaları diğer bireylere oranla daha olumsuzdur.
2. Sosyal iletişim kurmada kendini yeterli görmeyen kişiler diğerleri ile yüz yüze iletişim kurmak yerine bilgisayarda internet ortamında sanal iletişimi, etkileşimi tercih ederler. Çünkü bu kişiler tehdit unsurlarının az olduğu sanal iletişim ortamlarında kendilerini çok daha rahat hissederler, kendilerine ait yeterlilik duygularını gerçek yaşama oranla çok daha kolay beslerler.
3. Psiko-sosyal sorunları olan bireylerin bilgisayar ortamında sanal etkileşimi tercih etmeleri internetin yoğun ve takıntılı şekilde kullanımına neden olmaktadır. Gerçek yaşamda kurulamayan ilişkilerin çevrimiçi sosyal etkileşim şeklinde kurulması bireyin günlük yaşamındaki iletişim sorunlarının her geçen gün daha da kötüleşmesine, ailede, okul ve iş yaşamında uyum sorunlarının artmasına neden olmaktadır.

Grohol'ün problemlı internet kullanımı ile ilgili modeli.

Grohol (1999) Young'un patolojik kumar oynama tanı kriterleri ile ilişkilendirerek tanımladığı internet bağımlılığı yaklaşımını eleştirmiştir. Grohol'e göre patolojik kumar

oynama bağımlılığı olan bireylerin ödül yönelimli davranışlar geliştirdiğini buna karşın internet bağımlılığı gösteren bireylerin ise sosyal arayışı temel alan davranışlar geliştirdiğini belirtmiştir. Patolojik internet kullanımının bağımlılık olarak değerlendirilmesinde iki farklı davranış türü olan sosyalleşmeye yönelik davranışlar ve ödül yönelimli davranışların ayrımının yapılması gerekmektedir. Grohol, internet kullanımında bireyleri bu denli bağımlı duruma gelmesinde sosyalleşme yönelimli davranışlarının daha baskın olduğunu belirtmiştir. Bireyin sosyalleşme ihtiyacını karşılamak için interneti tercih etmesi, diğer kişilerle kolay yoldan bilgi alışverişi sağlama, destek görme, sohbet etme gibi faaliyetler, aynı zamanda günlük yaşam ilişkisi sorunlarından uzaklaşmak için internette çok fazla vakit geçirmektedirler ve bu durumda bireylerin internet bağımlılığı davranışları gösterdiği söylenebilir.

Grohol (1999) internet bağımlılığını, interneti yeni kullanmaya başlayan ya da mevcut internet kullanıcılarının, üç aşamadan oluşan basit bir geçiş yolu izlediğini belirtmiştir (bk. Şekil 2). Yeni ve dikkat çeken ilgi ve gereksinimleri farklı olan, interneti yeni kullanmaya başlayan ya da hâlihazırda interneti aktif kullanan bireylere hitap etme özelliğine sahip çevrimiçi faaliyetler olduğundan bahsetmiştir. Model incelendiğinde ilk basamakta yer alan kullanıcıların internet ortamının sunduğu renkli dünyaya zorlanmadan hızlı bir şekilde adapte olduğu belirtilmiştir. Bireylerin yaşamlarına dâhil ettikleri bu yeni çevrimiçi aktiviteler neticesinde bireyler adeta büyülenmiş gibi oldukları için Grohol bu aşamayı “büyülenme” olarak adlandırmıştır. İnternet ortamı bireyin heyecan duygusuna kapılmasına, alışılmışın dışında zevkli vakit geçirmesine sınırsız fırsat sunduğu için bu ortam bireyi büyüler ve saplantılı denecek düzeyde aşırı internet kullanmasına sebep olur. Söz konusu bu büyülenme durumu bireyde ikinci aşamaya geçene kadar devamlılık gösterir. Geçiş süresinin bireyden bireye değişkenlik gösterdiği ikinci aşamada ise umduğunu bulamama ile sonuçlanan “hayal kırıklığı” olarak adlandırılmaktadır. Büyülenmenin tam tersi olarak bireyin interneti aşırı kullanımı neticesinde zamanla çevrimiçi etkinliklerin bireye birbirine benzer, tanıdık gelmeye başlamasıyla sıkılma, internet etkinliklerinden zevk alamama durumu gelişmeye başlar. Birey internet ortamında umduğunu bulamayınca kaçınma davranışı geliştirerek internet kullanımında ciddi oranda düşme görülür hatta birey internet kullanmayı bırakır. Bireyde üçüncü aşamaya geçene kadar bu durum devamlılık gösterir. “Denge” olarak adlandırılan son aşamaya gelindiğinde bireyin önceden takıntı düzeyindeki internet kullanımından yavaş yavaş vazgeçerek internet ortamı ve gerçek yaşam arasındaki dengeyi kurarak günlük yaşam aktivitelerindeki işlevselliğini aksatmayacak düzende normal kullanıma geçer. Denge aşamasına ulaşan bireylerin interneti kullanma düzeylerinin normalleştiği görülmektedir.

Şekil 2. Grohol'ün problemlı internet kullanımı modeli (Grohol, 1999).

İnternet bağımlılığı ile patolojik internet kullanımının birbirinden farklı olduğunu gösteren bu modele göre, üç aşama arasında döngüsel bir geçiş olduğu yeni, alışılmamış internet etkinliklerinin bireyleri farklı zaman ve mekânlarda etkileyebileceği, denge aşamasına ulaşan bireyin tekrar birinci aşamaya geri dönüş yaparak süreci tekrar yaşamasının mümkün olduğunu belirtmiştir. İnternet kullanımında bazı bireyler internet ortamında karşılaştıkları yeni etkinlikler ve uygulamalar neticesinde birinci aşamaya takılıp kalabilirler. Bu bireylerin ikinci ve üçüncü aşamalara geçebilmesi için desteklenmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda bu model, internet kullanımında deneyim sahibi bireylerin, deneyimsiz yeni internet kullanıcılarına nazaran aşamalarda takılıp kalmadan, üç aşama arasındaki geçişlerin daha akıcı ve kolay olduğunu varsaymaktadır (Esen, 2010).

Grohol (1999), internet ortamındaki faaliyetlerin aşamalı bir süreç izlediğini, bireylerin normal süreçte müdahalesiz üçüncü aşama olan denge aşamasına ulaşabileceklerini,

internet kullanımını günlük yaşam aktivitelerini aksatmadan, işlevselliğini bozmadan yaşam ile interneti sağlıklı şekilde bütünleştirebileceklerini belirtmiştir. Fakat bu durumun yaşanmasında bireysel farklılıkların olduğunu bazı bireyler de aşamalar arası geçişin daha uzun sürebileceğini vurgulamıştır.

Griffiths'in internet bağımlılığı tanı ölçütleri ve modeli.

Griffiths (1999), internet bağımlılığını tanımlarken DSM-IV tanı ölçütlerinden yararlanarak, internet bağımlılığının davranışsal bağımlılıkların bir alt grubu olarak değerlendirmiştir. Bireylere internet bağımlısı tanısı konulabilmesi için dikkat edilmesi gereken altı ölçüt vardır. Birey de bu altı durumdan üç ya da dörtü gözlemlenirse internet bağımlılığından söz edilebilmektedir (Beard & Wolf, 2001). Bu altı ölçüt aşağıda sıralanmıştır (Griffiths, 1999);

1. Düşkünlük/Dikkat Çekme (Salience): internet ortamındaki mevcut herhangi bir etkinlik, kişinin günlük yaşam rutininde en gözde etkinliği olur ve böylece bireyin düşüncelerinden başlayarak duyguları ve davranışları üzerinde hâkimiyet kurar.
2. Ruhsal Değişim (Mood Modification): Bu durum bireyin internet etkinlikleri ile aktif olarak ilgilenmesi sonucu birey tarafından öznel deneyimleme ile ilişkili olmaktadır. Birey saatlerce internet etkinliği ile meşgul olduğunda meydana gelen “kaçış” ya da “uyuşma” hisselerini uyandıran bir durum söz konusudur.
3. Tolerans (Tolerance): İnternet etkinliğinden alınan zevkin etki gücünün devamlılığı için zamanla internet etkinliklerinin sayısında artış görülmektedir. Önceden daha az sürede ve etkinlikten duyduğu tatmin olma durumunun zamanla yetersizleşmesi ve bu nedenle bireyin çevrimiçi kalma süresinin her geçen gün daha da artmasıdır.
4. Geri çekilme/Yoksunluk Durumu (Withdrawal symptoms): Bireyin ilgilendiği internet etkinliğine olan erişimi aniden kesildiğinde veya kullanım süresinin azaltılması, engellenmesi neticesinde bireyde normal olmayan duygu değişimlerinin yaşanması, aynı zamanda bu duruma eşlik edebilecek saldırganlık, aşırı sinirlilik, titreme gibi olumsuz fiziksel belirtilerin oluşması durumudur.
5. Çatışma (Conflict): Bireyin internet kullanımındaki anormal davranışları nedeniyle çevresindeki kişilerle ya da kendisiyle içsel çatışma yaşaması durumudur. Birey aile, iş, okul gibi sosyal yaşam alanlarında kişilerarası ilişkilerinde çatışmalar yaşar, aynı zamanda birey kendi iç dünyası ile de çatışma içerisindedir. Bu duruma rağmen birey internet kullanmaya devam eder.
6. Nüksetme (Relapse): Belirli bir durumun daha önce var olan belirtileri ile yeniden geri dönmesi, tekrarlama eğilimi göstermesidir. Bireyin yıllarını alan kendini

koruma, kaçınma ve kontrol altında tutmasına rağmen bağımlılık davranışlarının en yüksek seviyede tekrar görülmesidir.

Beard ve Wolf'un internet bağımlılığı tanı ölçütleri.

Beard ve Wolf (2001) sorunlu internet kullanımını tanımlamak için “İnternet Bağımlılığı” kavramını kullanmışlardır. İnternet bağımlısı olan bireylerin yaşamlarında birçok olumsuz durumla karşı karşıya kaldığını belirterek, bireyin fizyolojik, psikolojik, sosyal çevre, okul veya iş yaşamında zorluklarla karşılaştığını belirtmişlerdir.

Beard ve Wolf (2001), Young (1996) tarafından internet bağımlılığını tanılamak için geliştirdiği ölçütleri değerlendirerek yeniden yorumlamışlardır. Young (1996)'un sekiz maddeden oluşan tanı kriterlerini iki ayrı kategoride sınıflandırmışlardır. İlk beş kriter aşağıda sıralanmıştır;

1. Zihinsel kitlenme yaşama, bireyin sürekli bir biçimde zihninin internet (o an internette neler yaşandığını merak etme, en son internette neler yaptığını ve neler yapabileceğini düşünme) ile meşgul olması.
2. Her geçen gün doyuma ulaşmak için internet kullanımı süresini arttırma.
3. İnternet kullanımını kontrol altına alabilmek için günlük kullanım süresini azaltmaya uğraşmak veya her seferinde internet kullanımını bırakmaya çalışmak fakat başarısızlıkla sonuçlanan denemeler yapmak.
4. İnternet kullanımını kontrol altına almak istediği durumlarda bireyin kendisini depresif, bitkin, mutsuz, huzursuz ve sinirli duygu durum içerisine girmesi.
5. İnternet kullanımında planladığı sürenin dışına çıkma, düşündüğünden çok daha fazla internette zaman geçirme (Candemir Karaburç, 2017).

Bu ilk beş kriteri “İnternet Kullanım İşlevselliği” şeklinde sınıflandırmışlardır. Bunu yapmalarının nedeni olarak da; ilk beş kriterin yüksek düzeyde davranış yönelimli olması ve bu kriterlere karşılık gelen durumların bağımlılık şeklinde tanımlanamayacağıdır. Bu nedenle bu beş kriter internet bağımlılığını tanılamada gerekli fakat yetersiz kalmaktadır. Diğer üç kriter değerlendirildiğinde;

1. İnternet kullanımının sonucu olarak sosyal çevre ilişkilerinde, aile ortamında, iş-okul yaşamında işlevselliğinin bozularak sorunlar yaşaması. İş yaşamında karşılaştığı kariyer fırsatını kaçırma veya birey öğrenci ise akademik başarısını olumsuz etkileyecek davranışlarda bulunması.
2. İnternet kullanımına dair yalan söyleme davranışının görülmesi. Kişinin internet kullanımı ve özellikle internette geçirdiği süre ile ilgili olarak ailesine,

arkadaşlarına, öğretmenlerine, terapistine ve çevresindeki birçok kişiye gerçekleri söylemekten kaçınması.

3. Günlük yaşamın sorun ve sorumluluklarından kaçmak, olumsuz duygu (suçluluk, kaygı, aciz hissetme, depresif ruh hali) ve düşüncelerden arınmak ve geçici rahatlama yaşamak için interneti kullanmak (Candemir Karaburç, 2017).

Bu kriterleri ise “ İnternet Kullanımı Sonucu Kullanıcıların Zarara Uğraması” şeklinde sınıflandırmışlardır. Bu kriterler doğrultusunda bireyler de internet bağımlılığından söz edilebilmesi için ilk beş maddede belirtilen durumların tümünü ve son 3 madde de sıralanan durumlardan en az bir durumu yaşamış olmaları gerekmektedir (Beard & Wolf, 2001).

Shapira ve arkadaşlarının problemli internet kullanımı tanı ölçütleri.

İnternet bağımlılığını tanımlama sürecinde Young gibi DSM-IV’te bulunan dürtü kontrol bozukluğunun özelliklerinden yararlanarak oluşturduğu sınıflandırmadan yola çıkan Shapira vd., (2003) de özellikle üzerinde durulması gereken ölçütleri üç maddede özetlemişlerdir. Bunlar;

- a. Kontrolün azalması, zihinsel kitlenme: internet kullanım süresini kontrol altına alamamada çaba gösterme fakat çabaların olumsuz sonuç vermesi, bireyin planladığı internet kullanım süresinin dışına çıkması, uzun süreli internet kullanımı.
- b. Problemli internet kullanımının gözle görülür seviye de sıkıntılı, stresli, fazla zaman harcanan ve olumsuz günlük yaşam olaylarına sebep olup işlevsellikte bozulmalara sebep olması
- c. Problemli internet kullanımının sadece hipomani veya mani dönemleri kapsamayan diğer Eksen I bozukluğu dahil açıklanmasında yetersiz kalınması.

Shapira vd., (2003) bireylerde yukarıda belirtilen ölçütlerden en az bir ölçütün görülmesi, bireyin internet kullanımının günlük yaşama uyumunu olumsuz etkilemesi halinde bireylerde internet bağımlılığı tanılanması yapılabileceğini belirtmişlerdir.

Kandell'in problemli internet kullanımı modeli.

Kandell (1998) problemli internet kullanımı ile ilgili araştırmalarında özellikle üniversite öğrencileri ile çalışmış ve sonuç olarak üç durumun problemli internet kullanımı davranışında artışa neden olduğunu bulgulamıştır. Bu durumlar;

1. Kişilerin gelişimsel ve psikolojik özellikleri
2. İnternete istenilen her an ulaşabilmenin kolaylığı
3. Bireylerin internet kullanımı ile ilgili beklentileri

Kandell (1998) öğrencilerin genel olarak gelişimleri sürecinde tamamlamaları gereken görevleri yerine getirmede zorlandıklarında, sosyal çevrelerinde kişilerarası ilişki ve iletişimlerinde sorunlar yaşamaları durumunda, psikolojik kökenli olan stres, kaygı ve depresyon gibi rahatsızlıklar yaşanması durumunda ve bu durumlara eşlik edebilen akademik başarısızlık gibi bireyin yaşamış olduğu sorunları unutmak onlardan uzaklaşmak, kafa dağıtmak için internet kullanımına yöneldiğini belirtmiştir.

Hall ve Parsons'ın internet bağımlılığı modeli.

Hall ve Parsons (2001) problemlili internet kullanımını Goldberg (1996), Young (1996), Griffiths (1998) ve Kandell'den (1998) farklı olarak yorumlamış ve “İnternet Bağımlılığı Davranışı” tanımlamasını kullanmışlardır. Problemlili internet kullanımını patolojik bir davranış olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmişler ve aşırı internet kullanmanın özünde iyi huylu olan, bireyi çok daha az zarara uğratan bir sorun olarak görülmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Aynı zamanda doğru olmayan internet kullanımının bireylerin bilişlerini, duygu durumlarını, davranışları üzerinde olumsuz etki oluşturabileceğini belirtmişlerdir.

Bireyin yaşamında farklı gelişim alanlarına yönelik arzularına karşılık bulamadığında, doyumsuzluk yaşadığında bireyin farklı, yeni arayışlar içerisine girdiğini internetin bu aşamada bireylerin yaşamına dâhil olması, bireyin yaşamış olduğu eksiklikleri internet üzerinden gidermeye çalışması söz konusudur. İnternet kullanma davranışının devamlılığının olmasında bireyin yaşamında eksikliğini yaşadığı durumların tam karşılığını bulamaması etkilidir. Bireylerdeki problemlili internet kullanımı davranışının tek bir yolla temel bilişsel ve davranışsal müdahaleler ile düzeltilebileceğini belirtmişlerdir.

Hall ve Parsons (2001), problemlili internet kullanımı ile ilgili ölçütleri geliştirirken, Rasmussen (2000)'in bağımlılık ölçütlerinden yararlanmışlardır. Bu ölçütler şu şekildedir;

- a. Bireylerin günlük yaşam içerisinde iş ya da okul yaşantısında, aile ortamında yerine getirmesi gereken önemli görev ve sorumluluklarını aksatması, ihmal etmesi durumu
- b. İnternet kullanımında zevk duymamasına rağmen uzun süre kullanıma devam etmesi
- c. Anksiyete, huzursuz ruh hali, sinirlilik hali yaşama
- d. Aşırı internet kullanımına bağlı olarak, internet kullanmadığı süreçte psikolojik, fiziksel ve sosyal alanlarında sorunlar yaşaması ve bu sorunları ile ilgili farkındalık geliştirmesine rağmen internet kullanımına devam etmesi

- e. Bireyin aşırı internet kullanımını azaltmak veya durdurmak amaçlı birçok başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerde bulunması ve bu durumun sonucu olarak da artan bir şekilde uzun süre internet kullanımına devam etmesi durumu

Hall ve Parsons geliştirdikleri model ile bireylerde problemli internet kullanıma yönelik araştırmalara olumlu katkı sağlamışlardır fakat problemli internet kullanımına yönelik somut, açıklayıcı ölçütler sunmada yetersiz kalmışlardır (DiNicola, 2004).

Ergenlik ve Problemli İnternet Kullanımı

Ergenlik dönemi, çocukluk ile yetişkinlik arasında yer alan, lise öğrencilerinin de içinde bulunduğu bedensel, cinsel, kişisel, sosyal, duygusal, zihinsel büyümenin, gelişimin ve değişimin olduğu, değişken, çatışmalı, çelişkili, stres ve kaygının yüksek seviyede yaşandığı özel bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005).

Problemli internet kullanımında risk grubuna giren ve teknoloji ile çok erken yaşlarda tanışan aynı zamanda teknolojiyi yetişkinlere nazaran çok daha aktif ve iyi kullanabilen genç bireylerin olduğu görülmektedir (Arisoy, 2009). Benzer şekilde 2014 yılında Türkiye İstatistik Kurumunun yayınlamış olduğu raporda da 16-24 yaş aralığında bulunan genç bireylerin yüksek seviyede internet kullandığı raporlanmıştır (TÜİK, 2014).

Ayrıca İHH (2015)'nin yapmış olduğu ve Türkiye gençliğinin teknoloji kullanımını ve bağımlılığını belirlemeye yönelik araştırmanın neticesinde lisede öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak %20'sinin gün içerisinde 3 saati aşan bir şekilde interneti kullandığı bulgulanmıştır.

Ergen bireyler genellikle ödev yapma, boş zamanlarını değerlendirme, arkadaş grupları ile sohbet etme, ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşma, merak ettiği konuları araştırma, güçlü hissetme ihtiyacını karşılama, kendini gerçekleştirme ve kanıtlama adına interneti sık kullanmaktadır (Wills & Tranter, 2006).

Ergenliğin 12-18 yaş aralığında değerlendirildiği, bireyin kimlik (benlik) kazanmaya karşı kimlik karmaşası yaşadığı, kimlik kazanmanın kritik bir öneme sahip olduğu bir dönem olduğu belirtilmektedir (Erikson, 2014). Ergenlerin yaşamış olduğu kimlik bulma krizi, özellikle lise öğrencilerinde duygusal iletişim kurma isteğine ya da içe kapanma, suskunlaşma, yalnız kalmak istemesine, aile içi çatışmalara, derslerine karşı isteksizlik yaşamasına, akran çevresinde sorunlar yaşamasına, sosyal çevresi tarafından beğenilmeme, dışlanma korkusunun gelişmesine ve bu durumun sonucu olarak sosyal çevresinden uzaklaşmasına, geleceği ile ilgili endişelenmesine, kötümser ruh hali yaşama gibi durumlara

neden olmaktadır (Biçer, 2014). İçerisinde bulunduğu bu çalkantılı yaşam süreci ergenlerde gerginlik oluşturmakta ve yaşamlarında çeşitli sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır.

İnternet kullanımının ergen bireylerin kimlik gelişimleri üzerindeki etkileri incelendiğinde; ergenlerin internet ortamını kimlik denemeleri yapmak için çok sık kullandığını göstermektedir (Bayraktar, 2013). Ergenler üzerinde yapılan bir araştırma neticesinde; araştırmaya katılan ergenlerin % 64'ünün internet ortamında kendilerini olduklarında farklı tanıttıkları bulgulanmıştır (Bayraktar & Gün, 2007). Aynı şekilde Lenhart, Rainie ve Lewis'de (2001) ergen bireyler ile yapmış oldukları başka bir çalışmada benzer sonuçları vererek çalışmaya katılan ergenlerin ¼'ünün internet ortamında kurduğu ilişkilerde kendini farklı özelliklerle, ideal olan şekilde tanıttığı bulgulanmıştır. Ergen bireyler için kendini keşfetmek için kimlik denemelerinin sıklıkla yapıldığı internet ortamı ergenlerin kimlik gelişimlerin de etkin rol oynamaktadır.

Ergenlik döneminde kimlik kazanmanın yanında akran grupları da ön plana çıkmaktadır. Yaşadığı sorunlardan uzaklaşmak ya da bu sorunların üstesinden gelmek için ergen birey akran gruplarına katılım göstermektedir. Bu süreçte sosyal onay görme ve akran gruplarına kabul edilme büyük öneme sahiptir. Ergenler yaşadıkları uyum problemleri ve düşük benlik saygısı ile başa çıkmada internete yönelmektedirler (Siyez & Uz Baş, 2013).

İnternet ve internetin sunduğu birçok iletişim imkânları; e-posta, sohbet odaları, günlük tutma, anlık mesajlaşma ergen bireylerin sosyal onay görme ve akranları tarafından kabul edilme beklentilerini karşılayabilmektedir (Subrahmanyam & Lin, 2007). Ergen bireyler internetin sunmuş olduğu iletişim imkânlarıyla kolay, hızlı ve zahmetsiz bir şekilde sosyal onay ve kabul görebilmekte, doyum yaşayabilmektedir.

Ergenlik döneminde, sosyal destek bireylerin önemli ihtiyaçlarından biridir. Sosyal destek; aileden, arkadaş grubundan, özel bir kişiden algılanan sosyal destek şeklinde farklılaşmaktadır. Ergen birey bu dönemde aileden alacağı desteğe karşı akran grubundan göreceği desteğe daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Korkmaz, 2017). İhtiyaç duyulan sosyal desteğin yetersiz olması ya da olamaması durumunda birey yaşamış olduğu dengesizlik halinden kurtulmak için farklı arayışlara yönelecek, bu ihtiyacını doyurabilecek farklı obje veya durumlar araştırmaya başvuracaktır.

Ergenlerin günlük yaşam aktivitelerinde eğlence unsuru olarak görülen ve en çok yere sahip olan TV ve video izleme, cep telefonu kullanma davranışlarına günümüzde internet ve bilgisayar kullanımı da eklenmiştir (Gürçan & Hamarta, 2013). İnternet aracılığı ile dünyaya açılma imkânı bulan ergen bireyler başkaları ile sınır tanımayan iletişim ve ilişkiler kurarak, sanal ortamlarda rahatlıkla, kolay bir şekilde birçok paylaşımda bulunabilmektedirler (Ögel,

2017). İnternetin sunmuş olduğu sayısız kolaylık neticesinde ergenlerde spor yapma, aile ve akranları ile vakit geçirme gibi eylemlerinin yerine bilgisayar önünde internet aktiviteleri ile gününü geçirmeyi tercih etmesi söz konusudur.

İnternet; sosyal medya, e-posta, sohbet-tartışma grupları gibi bireylere sunduğu iletişim etkinlikleri ile ergenlerin ait olma, kendini belirleme ihtiyacına karşılık bulacağı güçlü bir araç olarak görölmektedir (Bayraktar, 2013). İnternetin ergen bireylerin sosyal gelişimleri üzerinde etkili olduğu, kişiler arası iletişimi kolaylaştırdığı, sosyal ilişki kurma ve sürdürmede sayısız imkân sağladığı, yeni insanlar tanıma, sosyal ağlarını genişletme fırsatı sunduğu bir gerçektir. Ancak internetin sunduğu bu sanal ilişki ve iletişimin gerçek yaşama transfer edilememesi durumunda ilişkilerin yüzeysel kaldığı, doyuruculuğunun zamanla yetersiz kalacağı, sosyal gelişimi olumsuz etkileyeceğı de göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir konudur.

İnternetin ergen bireylerin cinsel gelişimi üzerindeki rolü değerlendirildiğinde günümüzde cinsellik ile ilgili merak ettikleri her türlü bilgiye ulaşmak için ergenler tarafından internet ortamı sık başvurulanan bir kaynak niteliğindedir. Ergenlik döneminde sağlıklı cinsel gelişim destekleyen; gelişimsel döneme karşılık gelen cinsel davranış örüntüleri, hamilelikten korunma yolları, cinsel yollarla bulaşan hastalıklar gibi bilgi sahibi olunması gereken birçok durum ile ilgili internetin sunduğu avantajlar bulunmaktadır (Brown & Keller, 2000; Jimenez-Pernett, Labry-Lima, Bemudez-Tamayo, Garcia-Gutierrez, & Salcedo-Sanchez, 2010). Bunun yanında interneti pornografiye ulaşmak amacıyla kullanan ergen bireylerde cinselliğe yönelik olumsuz, sağlıksız tutum ve davranışlar geliştirdiğı, cinsellik ile ilgili yüksek beklentiler içerisine girerek erken yaşta cinsel davranışlar sergilemesine neden olmaktadır (Kirsh, 2010).

Ergenlik döneminde bilişsel becerilerdeki gelişim ve değişimde dikkat çekmektedir. Piaget (1972)'in bilişsel gelişim kuramı göz önüne alındığında özellikle ergenlik döneminde kazanılması beklenen temel bilişsel beceriler arasında farklı, çok boyutlu ve yaratıcı düşünme, soyut düşünme, olasılıklı ve göreceli düşünme becerileri yer almaktadır. Problemler internet kullanımının ergenlerin işlevsel baş etme becerileri üzerinde (Milani, Osualdella & Di Blasio, 2009), dürtü kontrol mekanizmaları üzerinde (Cao, Su, Liu & Gao, 2007), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu görülme sıklığında (Yoo vd., 2004), çift karakter ve rakam okuma-tanımaya çalışmalarında, sayısal hafıza gerektiren çalışma alanlarında (Xiong, 2001) olumsuz etkileri görüldüğü bulgulanmıştır. Kuss ve Griffiths (2012) yapmış oldukları başka bir çalışmada ise aşırıya kaçan internet kullanımında beyinde bağımlılıkla ilgili işlev gören bölgelerde uzun süreli uyarılmadan kaynaklanan yapısal değişime sebep olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Doğan (2006) beyinde anti-sosyal davranışların kontrol altında tutulmasını

sağlayan bölgelerde aşırı internet kullanımının ergenlerde bu yetenek alanının gelişmesini engellediğini belirtmiştir.

Ergenlerin internet etkinlikleri ile fazla meşgul olmaları, ekran başında uzun süre vakit geçirmeleri interneti problemli kullandıklarının göstergelerinden biridir. İnternet etkinlikleri ile uğraşta sabit ve devamlı bir şekilde ekrana bakma, uzunca bir süre hareketsiz kalarak oturma, rutin şekilde belli hareketleri tekrarlama, düzenli yemek yeme davranışında bozulmalar gibi durumlar ergenlerde fiziksel sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Sevindik (2011) yapmış olduğu çalışmasında problemli internet kullanan bireylerin fiziksel aktivitelerinin çok kısıtlı olduğunu aynı zamanda uzun süreli ve sık sık tekrarlayan uykusuzluk sorunları yaşadıklarını belirtmiştir. İnternet etkinlikleri ile çok fazla meşgul olan ergen bireylerin iskelet kas sisteminde ağrıların oluştuğunu özellikle sık sık baş ağrısı şikâyetlerinde bulundukları belirtilmektedir (Chou, 2001; Hakala, Rimpela, Saarni & Salminen, 2006).

İnternetin eğitim alanında da sunmuş olduğu sayısız imkan, bilgiye hızlı ve kolay erişim, kütüphane, kitap gibi eğitim unsurlarını, araştırmacılık, deney- gözlem gibi yaparak yaşayarak öğrenme imkanlarını kısıtlayarak olumsuz etkilemektedir. Öğrenciler ödevlerini yapmada kolay olanı seçerek internette hazır olan bilgiyi kopyalama yapmakta başka araştırma tekniklerine başvurmamaktadır. Aynı zamanda internetin sunmuş olduğu sanal oyun ve sohbet imkânı öğrencilere cazip gelmekte ders çalışma ve ödev yapma gibi sorumluluklarını aksatmasına neden olarak akademik başarısını olumsuz etkilemektedir (Candemir Karaburç, 2017). Öğrencilerin ders çalışma sorumluluğunu yerine getirmeyerek gününün çoğunu bilgisayar başında internet aktiviteleri ile meşgul olarak geçirmesi neticesinde birey kendini uykusuz ve yorgun hissetmekte okul başarısı da bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.

İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı

Yirmi birinci yüzyılda bilgiye ulaşmanın ve bilgiyi paylaşmanın en hızlı yollarından biri internettir. Toplumlarda dinamik bir şekilde ilerlemesi, gelişmesi, kalkınması ve bilgi toplumu olma yolunda yenilikçi adımlar atması ancak bireylerin bilgi teknolojilerini aktif, bilinçli ve güvenli kullanmasına bağlıdır. Bugünün koşullarında bilgi teknolojileri, internet sosyal ve ticari yaşamın her alanında etkin, doğru, bilinçli ve güvenli kullanıldığı sürece toplumların başarılı olması beklenen bir durumdur.

İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımının toplumlar üzerindeki olumlu yansımalarının olduğu kabul gören bir gerçek olmasına rağmen, internetin bireylere sunduğu pratiklik ve

yararların yanında gerçeklik ile ilgili sınırları zorlaması, saldırganlık ve şiddete eğilimi artırma ve olumsuz model oluşturma gibi birçok olumsuz içerikleri de beraberinde getirmektedir. Denetimin ve gözetimin olmadığı kuralsızlığın çok fazla olduğu internet ortamı, çocuklar ve genç bireyler için kontrolsüz ve tehlikeli içeriklerle dolu bir alan durumundadır. İnternet kullanımında çocukların ve genç bireylerin bilinçsiz olması, interneti güvenli ve ölçülü kullanmaması durumunda düzeltilmesi uzun bir süreci kapsayan birçok olumsuz etkiyi beraberinde getirdiği, bireylerin psikolojik ve sosyal problemler yaşamasına neden olduğu bilinmektedir (Bayzan, 2011).

İnternetin bilinçli ve güvenli kullanılması sağlıklı internet kullanımı olarak adlandırılmaktadır. Davis (2001)'e göre sağlıklı internet kullanımı, “bireylerin düşünsel ve davranışsal olarak herhangi bir rahatsızlık duyumsamadan, uygun bir zaman diliminde, arzu edilen amaca erişmek için interneti kullanmasıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Suler (1999) ise sağlıklı internet kullanımı açıklamasında interneti sağlıklı kullanan bireylerin gerçek yaşamları ile sanal yaşamlarını bütünleştirerek, etkileşimli bir düzen içinde iki farklı yaşam sürecinde dengeyi kurduklarını belirtmiştir. İnterneti sağlıklı kullanan bireyler ailesinden ve arkadaş gruplarından meşgul oldukları internet aktivitelerini ve online arkadaşlıklarını, sohbet gruplarını gizlemezler bu durumla ilgili kendilerini rahatlıkla ifade edebilirler. Bu bireyler sanal dünyada ideal kimliklerini değil gerçek olan kimliklerini kullanmayı tercih ederek, ilgi ve yeteneklerini olduğundan farklı değil de gerçek yaşamdaki şekliyle sunmaktan kaçınmazlar. Sanal arkadaşlıklarını gerçek yaşamlarına taşımak isterler, sanal arkadaşları ile gerçek yaşamlarında bir araya gelmek için çaba gösterirler ya da telefonla görüşme yaparlar. Sağlıklı internet kullanımının en önemli getirisi sanal dünyanın bireyin gerçek yaşamını zenginleştirilmesi, bireyi geliştirmesidir.

Bireyin internetteki yapmış olduğu etkinlikleri kimliğinin vazgeçilmez parçası olarak görmesinden ziyade günlük yaşam işlerinde yardımcı bir unsur olarak görmesi aynı zamanda bireyin internet ortamında kurmuş olduğu sanal iletişim ile gerçek yaşamında kurduğu yüz yüze iletişimden farklı olduğu ayrımını yapması sağlıklı internet kullanımının göstergesi olabilmektedir (Yılmaz, 2013).

İnterneti sağlıklı kullanan ve kullanmayan bireyler arasında farklılıkların olduğu belirlenmiş özellikle interneti problemlili kullanan bireylerin oyun, sohbet, alış-veriş gibi internet etkinliklerinden kendilerini uzak tutmada zorlandıklarını bunun aksine interneti sağlıklı kullanan bireylerin ise interneti e-posta gönderme, alma ve bilgiye ulaşmak, araştırma yapmak için kullandıkları bulgulanmıştır (Whang, Lee, & Chang, 2003).

Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş

Günümüzde depresyon, kaygı ve stres başta olmak üzere çeşitli psikolojik problemleri anlamak ve gerekli müdahaleyi yapmak gibi geleneksel görüş açısı yerine, araştırmacılar öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık, affedicilik gibi bireylerdeki pozitif, olumlu psikolojik yapıları araştırmaya özen göstermektedirler (Biswar-Diener, 2006).

Karakter güçleri, olumlu, pozitif psikolojik özellikler olarak üzerinde çalışılan önemli bir konudur. Olumlu psikolojik özelliklerin çalışılması bireyin yaşam boyu devam eden gelişimi göz önüne alındığında dikkat çeken bir alandır. Pozitif psikoloji bireysel olumlu deneyimleri içeren yeterlilik temelli mutluluk, iyi olma durumu, yaşam coşkusu, umut, iyilik gibi güçleri, bireylerde karakter gelişimi üzerinde etkili olan sorumluluk üstlenme, diğergâmlık, ahlaklı olma, hoşgörü, uyum içinde olma gibi yeterliliklere odaklanır.

Bireylerde yeterliliği önemseyen yaklaşımlar psikolojik danışma ve psikoloji alanlarında hızla kullanılmaya başlanan bir yaklaşımdır. Problem odaklı olan, bireylerdeki yetersizlikler üzerinde yoğunlaşan ve bu yetersizlikleri ön planda tutan yaklaşımlara nazaran yeterlilikleri önemseyerek ön plana çıkaran, yeterlilik temelli psikolojik danışmanlık yaklaşımları daha fazla dikkat çekmektedir. Bireylerde yeterlik temelli psikolojik danışmanlık ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar için önemli bir model oluşturmakta ve değişimi yaratma fırsatı sunmaktadır. Yeterlik temelli psikolojik danışma, bireylerin günlük yaşam sorunları ile başetmede hangi yeterliliklerini kullandıkları ve öznel yeterliliklerini keşfetmeye yöneliktir (Smith, 2006; Akt., Kabakçı, 2013). Karakter güçleri yaklaşımı, yeterlilik odaklı psikolojik danışma bakış açısına paralellik gösteren bir çalışma alanıdır (Kabakçı, 2013).

Karakter güçleri bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarında gözlenebilen olumlu özellikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Karakter güçleri bireylerde birçok olumlu özelliği kapsamakla birlikte, bu olumlu özellikler bireylerde kademeli olarak görülür ve bireysel farklılık şeklinde ölçülebilir (Park, Peterson & Seligman, 2004).

Karakter güçleri için bazı temel ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütler aşağıda sıralanmıştır (Park vd., 2004):

- Pozitif özellikleri kapsayan, gözlenebilir, tutarlı ve genel olan bireysel farklılıklardır.
- Bütün kültürlerde yaygın ve geniş etki alanına sahiptirler.
- Ahlaki boyut kapsamında önemli bir konudur.
- Bireylere doyuma ulaşma ve tatmin olma imkânı sunar, bireysel mutluluğa katkıda bulunur.

- Bireylerde farklı derecede ve birden fazla özellik şeklinde bulunurlar.
- Bireysel farklılıklar olarak araştırmacılar tarafından başarıyla ölçülebilmektedir.
- Özellikle gençler üzerinde erken yaşları da içerisine alan bir düzende gelişime açık bir şekilde kendini gösterir.
- Diğer bireyler üzerinde sınırlayıcı etki oluşturmaz, kıskançlık gibi olumsuz duygulara sebep olmaz bunun yerine diğer bireylerde olumlu duygular gelişmesine, takdir edilme davranışlarına ortam hazırlar.

Bireyler karakter güçlerinin birçoğuna aynı anda sahip olabilirler, birey bu durumda karakterindeki güçlü yönlerini belli bir dengede kullanmalıdır. Dengenin kurulmasında birbiri ile ilişkili olabilecek güçlerin bir arada gelişmesi sağlanmalıdır. Bireyin kendisinde varolan mevcut güçlerini geliştirme sürecinde yeni güçlerini keşfedebilir, onlarla ilgili farkındalık kazanarak bu güçlere yönelerek farklı güç alanlarının gelişmesine katkıda bulunabilir. Böylece farklı güçlerin pekiştirilmesi sağlanmış olur.

Karakter Güçleri Sınıflaması

Karakter güçleri sınıflaması, karakter güçleri boyutunda 24 olumlu özelliği içeren kapsamlı olan bir sınıflamadır. Bu sınıflamanın en önemli özelliği psikolojik problemler yerine psikolojik sağlamlığa odaklanmasıdır. Karakter güçleri; bireylerde olumlu ve doğru olanın açığa çıkarıldığı, sağlıklı, kaliteli ve iyi yaşamın yollarını açan, bireylerin gelişiminde destek olan durumlar ile ilgilidir. Karakter gelişimini de içerisine alan uygulama imkanı sunan ayrıca deneysel çalışmalara imkan sağlayan bir sınıflama olarak görülür (Steen, Kachorek & Peterson, 2003). Yapılan sınıflama incelendiğinde öncelikli olarak iyi karakter bileşenleri tanımlanarak bir sonraki adımda ise bireysel farklılıklar doğrultusunda mevcut bileşenlerin nasıl değerlendirileceği gösterilmiştir. Yapılan sınıflama, 6 geniş erdem boyutu içerisinde 24 karakter gücü yeterliliği şeklinde organize olarak tanımlanmıştır (Park & Peterson, 2006).

Tablo 2. *Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Boyutları*

Bilgelik	Cesaret	İnsaniyet	Adillik	Ölçülülük	Aşkılık
Özgünlük	Dürüstlük	İyi Yüreklilik	Hakkaniyet	Affedicilik	Estetik ve Mükemmelliğin Takdiri
Merak	Cesur Olma	Sevme ve Sevilme	Liderlik	Alçakgönüllülük	Şükür
Öğrenmeye açık oluş	Sebatkârlık	Sosyal Zekâ	Sorumluluk	Tedbirlilik	Umut
Açık fikirlilik	Yaşam coşkusu			Öz-Kontrol	Mizah
Çok yönlü bakış açısı					Maneviyat

Tablo 2’de gösterilen Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş sınıflamasına göre altı erdem boyutu altında yer alan yirmi dört karakter gücü sıralanmaktadır. Bu çalışmada incelenmek üzere ele alınan “ölçülülük” erdem boyutu ile bu boyut içerisinde yer alan “tedbirlilik” ve “öz-kontrol” karakter güçleri aşağıda tanımlanarak açıklaması yapılmıştır.

Ölçülülük Erdem Boyutu.

Bireyleri aşırılık davranışlarına karşı koruyabilen özellikler bütünü olan karakter güçlerini içeren erdem boyutudur. Bu erdem boyutundaki özelliklere sahip olan bireylerde kendisine ve başkalarına karşı özverili yaklaşım, belli durumlarda kendine hâkim olabilme, belli şeylerden uzak durabilme davranışları görülmektedir. Cesaretin uygun şekilde açığa çıkarılmasına imkân sağlar fakat cesaretle karıştırılmamalıdır. Genel olarak tüm felsefi ve dini erdem tartışmalarının merkezinde yer alan bireylerde olması beklenen özelliklerle ilgili bir erdemdir. Psikolojik açıdan bireylerin iyi, kaliteli, mutlu bir yaşam sürebilmesi gibi sonuçları olan bir erdemdir (Kabakçı, 2013).

Tedbirlilik Karakter Gücü.

Bu karakter gücüne sahip olan bireylerin yaşamında yapacağı her seçim öncesi dikkatli olması, risk oluşturabilecek gereksiz durumlardan uzak durması, eylemleri sonrasında pişmanlık yaşayabileceği durumlardan uzak durması tedbirlilik olarak tanımlanmaktadır. Tedbirli bireyler kısa sürede elde edilebilen kazançlar yerine uzun süreli amaçlar belirleyerek bu sürecin sonunda en fazla doyum üreten şeyin ne olduğunu keşfetmeyi tercih ederler. Değerlendirerek hareket etmenin ön planda olduğu tedbirlilik karakter gücüne sahip bireyler vereceği kararlarda ve eylemlerinin sonucuna dair tedbirli davranırlar. Geleceğe yönelik hedefleri olan, bu hedefler ve olası sonuçları arasında denge kuran, kişisel hedefleri yarar/zarar açısından değerlendirmesini yapan, esnek ve uyumlu bir yaşama sahiptirler. Öngörülen ya da beklenmeyen durum/olaylar ile ilgili planlı olma, geleceğe yönelik birikim yapma, günlük yaşama yönelik tercihlerinde pratik, işlevsel, planlı bir düşünce ve karar verme süreci yönetme, yaşam amaçlarını ve ilgi/yetenekleri arasında denge kurarak; düzenli, tutarlı, çatışmalardan uzak bir yaşam sürdürme tedbirlilik karakter gücüne sahip bireylerin diğer özellikleridir (Kabakçı, 2013).

Öz-kontrol

Bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleyerek kontrol edebilmesi, belli bir disiplin sistemi oluşturması olarak tanımlanan karakter gücüdür. Bireylerin tepkilerini kontrol altında tutarak toplumsal normlara, ahlaki değerlere, diğer insanların beklentilerine uygun bir yaşam şekli ve hedefler geliştirme sürecini içermektedir. Öz-denetim ve öz-

düzenleme kavramları eş anlamlı olarak kullanılabilir ve öz-disiplin kavramı ile ilişkilendirilerek değerlendirilebilir. Öz-kontrol karakter gücü, aşırıya kaçabilecek her türlü duygu, düşünce ve davranışını kontrol altında tutabilme, düzenleme, kendine zarar veren kişiye saldırmadan tepkisini kontrol altında tutarak kendini koruyabilme, diyet yapma ve sigarayı bırakma yeteneğine sahip bireylerde görülmektedir (Kabakçı, 2013).

Problemli İnternet Kullanımı ile Karakter Güçleri ve Akademik Başarı

Öğrencilerin okulda almış olduğu derslerde göstermiş olduğu performans, ders başarısı akademik başarı olarak adlandırılmaktadır. Akademik başarı mutlak bir değerlendirme sonucu yapılan ve öğrencilerin bilişsel gelişimleri ile ilgilidir. Bir yılın sonunda öğrencinin karnesindeki notlar, öğrencinin okul yaşamındaki en temel akademik başarı kriterlerindendir. Öğrencilerin okulda almış oldukları derslerin sınavlarından yüksek not alması akademik başarıyı, düşük not alması akademik başarısızlığın göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Öğrenci düşük not aldığı anda ya da derslerde yeterli performansı gösteremediğinde bu olumsuz durumu düzeltmek için girişimde bulunması gerekmektedir. Eğer öğrenci durumunun farkında olup düzeltme yoluna gitmeyerek farklı alanlara ilgi duymaya başlar ve öğrenci derslere karşı olumsuz bir takım tutum ve davranışlar geliştirerek okul hayatına başarısız bir öğrenci olarak devam etmek zorunda kalır. Bu öğrencilerde ilk ilgi duymaya başladıkları alan ise internet olmaktadır (Çelenk, 2003).

Akademik başarısızlık birçok sorunu beraberinde getirerek öğrencinin çevresi tarafından yargılanmasına, dışlanmasına, küçümsenmesine sebep olmaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı öğrenci ciddi düzeyde motivasyonunda düşme, derse olan ilgisinde azalma, öz güven eksikliği, iletişim sorunları, aile içi ilişkilerde bozulmalar olur ki öğrenci anlaşılmadığını düşüncesine kapılarak içine kapanır. Okulda, arkadaşları arasında ve özellikle ailede baskı görerek başarısızlığını kişiliğiyle bütünleştirme gibi yanlış bir yola girer (Küçükahmet, 2001). Bu gibi nedenlerden dolayı öğrenci kendini en rahat şekilde ifade edebileceği, özgür olacağı, problemlerinden uzaklaşabileceği, değerlendirmenin, yargılanmanın olmadığı internet gibi teknolojik araçlara yönelmesi olasıdır.

Lise yılları insan hayatında kritik bir öneme sahiptir çünkü ergenlik dönemini içine alır ve bireylerin kişiliği bu yıllarda oluşur. Öğrencinin farklı alanlarda kendini göstermesi, bende varım demesi bir ihtiyaç olarak kendini göstermektedir. Özellikle okul da başarıyı yakalamak, akran gruplarına dahil olmak, grupta kalmak ve dışlanmamak, ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirme arzusu ve buna eşlik eden kimlik karmaşası öğrenciyi içinden çıkması zor bir

sürece sokar ki öğrenci kendi potansiyelini tam olarak kullanmada zorluklar yaşar (Şendağ & Odabaşı, 2007).

Tam bu çıkmaz içerisindeki, lise öğrencisi kolay başarı ve motivasyon kaynağı olan, teknolojik aletlere ve internete ilgi duymaya başlar. Bu durum öğrencinin kendini tatmin etmesinde işe yararken akademik başarı konusunda kısır bir döngünün içerisine girmesine neden olur. İnternetin problemli kullanımı bu şekilde filizlenmeye başlar ve adım adım ortaya çıkar.

Akademik başarısızlık, problemli internet kullanımının nedeni olabileceği gibi sonucu da olabilmektedir. Öğrencinin internet başında geçirmiş olduğu fazla zaman, zihninin sürekli internet ile meşgul olması okulu ile ilgili sorumluluklarını ve özellikle derslerindeki performansını ciddi anlamda etkilemektedir. Öğrencinin okulunu ihmal etmeye başlaması ve çevresine karşı ilgisizleşmesi risk altında olduğunun göstergesidir.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı problemli internet kullanımı akademik başarı üzerinde olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Öğrenci internet karşısında geçirmiş olduğu zamanı kontrol edememesi, tolerans geliştirerek her geçen gün internet başında geçirdiği sürenin artması, işlevselliğinin bozulmasına neden olmakta akademik sorumluluklarını yerine getirmede zaman bulamamaktadır. Bu durumda eğer gerekli önlemler alınmaz ise öğrencinin tüm eğitim hayatını etkileyecek olan başarısızlığın kapısını açmış olacaktır. Bu nedenlerden dolayı problemli internet kullanımının akademik başarı üzerindeki olumsuz sonuçları ve önleme çalışmaları çok boyutlu bir yapıda mercek altına alınmalıdır.

Bu araştırmada da lise öğrencilerinin problemli internet kullanımı karakter güçleri ve akademik başarı açısından incelenerek; problemli internet kullanımı ile karakter güçleri ve akademik başarı arasındaki ilişki araştırılacaktır.

Problemli İnternet Kullanımı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Problemli internet kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalara yakından göz atacak olursak:

Yapılan araştırmalar problemli bilgisayar ve internet kullanım düzeyinin en yüksek seviyede olduğu yaş aralığını 16-24 olarak göstermektedir. Bu sonuçlar genç bireyler arasında internet ve bilgisayar kullanımının gereğinden fazla, oldukça yaygınlaştığını göstermekle birlikte, kullanım davranışının da artma eğiliminde olduğuna dikkat çekmektedir (TBMEP, 2015).

Bilgisayar, mobil cep telefonu ve internet gibi teknolojik araç kullanımı günümüzde hatta son 15 yıllık zaman dilimi içerisinde özellikle çocuklar ve ergenler arasında

yaygınlaşmış ve kullanım oranında hızlı ilerlemeler göstermiştir. 8-18 yaş aralığındaki çocuklar ve ergen bireyler günlerinin büyük bölümünü ortalama olarak 5-6 saatini iletişim ve bilgi teknoloji araçları karşısında geçirmektedir (Kelleci, 2008).

Çağır ve Gürkan (2010), Derin (2013) ve Durak ve Durak (2011) çalışmalarında lisede öğrenim gören ve üniversitede öğrenim gören öğrencilerdeki öznel iyi oluş ile problemli internet kullanımı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaların sonucunda üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş seviyesinin arttıkça interneti problemli kullanma olasılıklarının ise ters olarak azaldığını, farklı bir ifade ile bireylerin problemli internet kullanımı olasılıkları arttıkça öznel iyi oluş seviyelerinin azaldığı bu iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin problemli internet kullanımı ile yaşam doyumu ve depresyon arasındaki bağlantıyı inceleyen Soydan (2015) araştırmaya dahil ettiği kişilere İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri uygulamış ve öğrencilerin bu ölçme araçlarından aldıkları puanları karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden aldıkları puan arttıkça Beck Depresyon Envanteri'nden aldıkları puanın da aynı şekilde artış gösterdiğini belirtmiş ve buna ek olarak yaşam doyumu ile problemli internet kullanımı arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişkinin olduğunu da bulgulamıştır.

Turnalar Kurtaran (2008)'ın lise öğrencileri üzerinde problemli internet kullanımı ve yalnızlık düzeyini incelediği araştırmada yalnızlık ve problemli internet kullanımı arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bireyin yalnızlığını gidermek için bilgisayarda zaman geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kişilik özelliklerinin, bağlanma stillerinin, yaşam doyumunun ve yalnızlığın problemli internet kullanımını ne yönde yordadığını araştırmak amacıyla Morsünbül (2014) yaptığı araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcılar interneti en fazla (% 53.7) etkileşim ve eğlence amaçlı olarak kullandıkları aynı zamanda internete % 52.3 oranında evden ulaştıkları bulgulanmıştır. İnterneti problemli kullanan bireylerin bağlanma örüntüleri incelendiğinde daha çok kaçınma ve kaygı yönelimli olduğu, araştırmaya katılan bireylerin kişilik özelliklerine bakıldığında duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin daha baskın olarak görüldüğü ve yaşam doyumu düzeylerinin düşük, yalnızlık düzeylerinin ise yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

İnternet kullanımının öğrencilerin sosyal ilişkileri ve okul başarılarını nasıl etkilediğini inceleyen Duman (2008) öğrencilerin internet teknolojisini bilimsel araştırma yapma, mevcut bilgiye ulaşmadan ziyade boş vakitlerini teknolojik araçları kullanarak geçirdikleri ve bundan

dolayı da okulda özellikle derslerde akademik olarak başarısız oldukları ve buna eşlik eden sosyal ilişkilerde sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir.

Zorbaz ve Tuzgöl (2014) lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından değerlendirmiş ve sosyal ortamda olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma durumlarının problemli internet kullanımında önemli oranda etkili olduğunu buna ek olarak lise öğrencilerinin internette fazla paylaşımda bulunması ve kendini açma seviyelerinin yüksek olmasının bireyin interneti problemli kullanmasında önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda lise öğrencilerinde arkadaş grubuna girme ve grupta kalma, grup içi statüsünü yükseltme ve internet ortamında arkadaşları ile düzenli olarak görüşme yapmadığı takdirde gruptan dışlanmamak gibi nedenlerden dolayı grubun isteklerine sadakat göstererek problemli internet kullanma düzeyini arttırdığı bulgulanmıştır.

İlköğretim ve lise öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeyinin incelendiği bir araştırmada erkek öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Ölçeğinden aldığı puanların daha fazla olduğu görülmüştür. Aynı zamanda problemli internet kullanmanın algılanan akademik başarıyı olumsuz etkilediği de tespit edilmiştir (Bayraktar, 2001; Çetinkaya, 2013; Esen, 2010).

Ergenlerdeki problemli internet kullanımını akademik başarı açısından inceleyen Duman (2016) öğrencilerde problemli internet kullanımının arttıkça, derslerden almış oldukları not ortalamalarının düştüğünü bulgulanmıştır.

Aynı şekilde Kılınç ve Doğan (2014) çalışmalarında erkek bireylerin, kız bireylere nazaran daha fazla problemli internet kullandığı sonucuna varmışlardır. Ayrıca problemli internet kullanımının çocukların akademik başarısını olumsuz yönde etkilediğini bulgulanmıştır.

Problemli internet kullanan çocukların aile ortamlarının da incelenmesi gerektiğini düşünen Ayas ve Horzum (2013) yapmış oldukları çalışmada problemli internet kullanan çocukların aile ortamlarını değerlendirmiş ve bu ailelerin çocuğunu ihmal ettiği bunun sonucu olarak da çocuğun kendini ifade edebilmek adına sanal dünyayı seçtiği ve kendilerini bu dünyada daha özgür bir şekilde ifade edebildiklerini bulgulanmıştır. Aynı şekilde Tunalioglu (2013) da aile ortamındaki birlikte-beraber olma farkındalığının problemli internet kullanımında koruyucu bir etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Problemli internet kullanan öğrencilerin Yılmaz, Şahin, Haseski ve Erol (2014) çalışmaları neticesinde öğrencilerin büyük kısmının orta düzeyde interneti problemli

kullandığı ve azımsanamayacak düzeyde, %16'lık kısmının ise ileri düzeyde problemli internet kullandıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin internette uzun süre vakit harcadıklarını ve bu vakti ise sohbet ve oyun gibi aktivitelerle harcadıkları sonucuna varmışlardır.

İnternet ile birlikte yeni bir oyun alanı ortaya çıktığını ve bilgisayar oyunlarının, internet kullanımında en fazla problem oluşturan aktivitelerden biri olduğunu belirten Taş, Eker ve Anlı (2014) lisede öğrenim gören öğrencilerin bilgisayar oyunu ve problemli internet kullanım düzeylerini incelemiş ve araştırma sonucunda okul türü ile problemli internet kullanımı arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebileceği görülmüştür. İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin, Sağlık Meslek Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilere nazaran daha fazla problemli internet kullandığı buna ek olarak Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin ise Sağlık Meslek Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilere nazaran daha fazla problemli internet kullandığını ayrıca bulgulamıştır.

Cengizhan (2005)'in çalışması incelendiğinde problemli internet kullanımının özellikle okul çağındaki gençlerde oldukça fazla görüldüğünü; bu gençlerde psikolojik, sosyal-duygusal ve fiziksel gelişimleri ile okul, aile, arkadaş ilişkilerini olumsuz şekilde etkileyerek, akademik başarılarının da bu durumdan etkileneceğini belirtmektedir.

İHH (2016)'nın yapmış olduğu teknoloji kullanımı açısından Türkiye'deki gençleri mercek altına alan araştırmanın neticesinde:

- Lisede öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak %20'sinin, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin ise %30'luk kısmının gün içerisinde 3 saati aşacak şekilde internet kullandığı
- Lisede öğrenim gören kız öğrencilerinin problemli internet kullanım seviyelerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu
- Problemli internet kullanım seviyesi arttıkça bireyin akademik başarısının da belirgin şekilde düştüğü
- Demokratik aile yapısının problemli internet kullanım düzeyini azalttığı bunun aksine ailesi tarafından ihmal edilen ve koruyucu aile ortamının ise problemli internet kullanım düzeyinin artırdığını
- Problemli internet kullanım düzeyi arttıkça yaşam doyumu, yaşam coşkusu ve mutluluk düzeyinin azaldığı
- Geleceğe dair hedefleri olan bireylerin problemli internet kullanım düzeyinin az olduğu sonuçları ortaya konulmuştur.

İncelenen araştırmalar problemli internet kullanımının özellikle çocuklar ve gençler üzerinde birçok olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de problemlı internet kullanımı ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı ve sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yukarıdaki bilgiler doğrultusunda bu çalışmada, problemlı internet kullanımının karakter güçleri ve akademik başarı ile olan ilişkisini tespit etmeye çalışarak, elde edilen bulguların, problemlı internet kullanan lise ğrencilerinin güçlü karakter özelliklerinin, akademik başarılarının tespit edilmesi noktasında fayda sağlayıp önleyici çalışmaların yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Konusunda Yapılan Araştırmalar

Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 54 farklı ülkenin yaygın karakter güçleri incelenmiştir. 117.676 kişinin katılım gösterdiği bu çalışma internet tabanlı yürütülmüştür. En fazla puanla ne çıkan karakter güçleri iyi yüreklilik, açık fikirlilik, dürüstlük, hakkaniyet, şükür, mizah ve sevgidir, en az puana sahip karakter güçleri ise tedbirlilik, alakėnlllk ile özellikle öz-denetim gibi ölçülülük erdem boyutuna sahip karakter güçleri olduğu bulgulanmıştır (Park, Peterson & Seligman, 2006).

Karakter güçlerinin sınıflandırılması kapsamında 20 farklı lisede öğrenim gören toplam 459 öğrencinin katılımı ile konu ile ilgili tartışma grupları oluşturularak, öğrencilerin iyi karakter konusuna ilgi duyduğu belirtilmiştir. Öğrenciler tarafından özellikle sevmeye ve sevilme kapasitesi, öğrenmeye açık oluş, açık fikirlilik, çok yönlü bakış açısı, maneviyat, sosyal zekâ, liderlik gibi karakter güçlerini üzerinde yoğunlaştıkları belirtilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin çoğunluğu güçlü karakter özelliklerinin doğuştan geldiğine dair görüş yerine süreç içerisinde zamanla yaşam deneyimleri ile edinilebileceğini ve yaşam boyu süren bir gelişim gösterdiklerine inandıkları belirtilmiştir (Steen vd., 2003).

Karakter güçleri ile akademik başarı ve gelişimsel farklar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada lise öğrencilerine karakter güçleri gençlik envanteri uygulanmış ve alınan puanların olumlu eğilim gösterdiği bulgulanmıştır (Park, 2004a).

Park ve Peterson’un (2006) yapmış olduğu araştırmada 306 öğrencinin karakter güçleri incelenerek; öznel iyi oluş, akademik başarıyla arasındaki ilişkilere ek olarak cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre de farkların olduğunu bulgulanmışlardır. Öğrenciler de ölçülülük erdem boyutunda yer alan karakter güçlerinin akademik başarıyı yordadığı, öznel iyi oluşlarının ise kişilerarası karakter güçlerinin çoğu ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Kız ğrencilerin mkemelliğin takdir ve estetik, iyi yüreklilik, şükür, açık fikirlilik, çok yönlü bakış açısı, sevgi ve maneviyat karakter güçleri erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda erkek öğrenciler hiçbir karakter glerinden kıızlardan daha fazla puan almamışlardır.

Pozitif gençlik gelişimi kapsamında Park (2004b)'ın öznel iyi oluş ile ilgili yapmış olduğu araştırma neticesinde genç bireylerin yaşam doyumu puanlarının düştükçe davranışsal, sosyal ve psikolojik sorunlarının arttığını, aksi yönde gençlerin yaşam doyumunun arttıkça günlük yaşamın stresli yaşantılarının olumsuz etkileri karşısında daha güçlü durduklarını, kendilerini koruduklarını belirtmiştir.

Lise öğrencilerinin karakter güçlerinin mutluluğu, yaşam doyumu ve iyi oluşu ayrıca karakter güçlerinin sosyal destek aracılığı ile iyi oluşu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Dokuzuncu sınıf dönem başında karakter güçleri envanterinden yüksek puan alan öğrencilerin onuncu sınıfın sonlarında diğerlerine oranla daha az depresyon belirtileri gösterdiği bulgulanmıştır. Aşkınlık karakter gücünün sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi %85 oranında açıkladığı belirtilmiştir (Gillham vd., 2011; Peterson vd., 2006).

Karakter güçleri ile eğlence, sevinç, memnuniyet, huşu, gurur, sevgi, merhamet gibi olumlu duygular yaşamaya eğilim gösterme arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 18-80 yaşları arasında 574 Alman katılımcı ile bir çalışma yapılmıştır (Güsewell & Ruch, 2012). Eğlence, sevinç, memnuniyet, huşu, gurur, sevgi, merhamet duygularının bazı karakter güçleri ile orta düzeyde ve olumlu korelasyon gösterdiği bulgulanmıştır.

Pozitif psikoloji kapsamında ergen bireylerin yaşam memnuniyeti üzerinde geliştirici bir müdahale çalışması planlanarak yaşam memnuniyeti üzerindeki etkililiği incelenmiştir. Çalışmaya lisede öğrenim gören toplam 319 öğrenci dâhil edilerek; 218 öğrenci düzenlenen müdahale programına dâhil edilmiş, 101 öğrenci ise müdahale programına dâhil edilmemiştir. Müdahale programı neticesinde programa dâhil edilen öğrencilerin dâhil edilmeyenlere oranla yaşam memnuniyetlerinin önemli derecede artış gösterdiği saptanmıştır (Proctor vd., 2011). Bu çalışma ile okullarda ergenlerdeki güçlü karakter özelliklerinin açığa çıkarılması konusunda müdahale programlarının önemini vurgulanmış, konu ile ilgilenen kişileri cesaretlendirici ve destekleyici bilgiler sunmuştur.

Yapılan literatür taraması neticesinde Türkiye’de karakter güçleri ve erdemli oluş konusunda yapılmış birkaç çalışmanın olduğu görülmüştür.

Kabakçı (2013) yapmış olduğu çalışmada “Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Gençlik Envanteri” Türkçe’ye uyarlayarak, lise öğrencilerinin sahip oldukları karakter güçlerinin, öznel iyi oluş, yılmazlık ve akademik başarı düzeylerini yordama gücü incelemiştir. 14-19 yaşları arasında 8 farklı lisede öğrenim gören 1963 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre lise de öğrenim gören öğrencilerin sevme ve sevilme, umut, yaşam coşkusu, affedicilik, çok yönlü bakış açısı, sorumluluk ve şükür karakter güçlerinin öznel iyi oluşu anlamlı olarak yordadığı bulgulanmıştır. Devamında sebatkârlık,

çok yönlü bakış açısı, umut, özgünlük, sosyal zekâ, öğrenmeye açık oluş, affedicilik, öz-denetim, yaşam coşkusu, liderlik ve merak karakter güçlerinin öğrencilerin yılmazlık düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığı belirtilmiştir. Yılmazlığın; kararlılık, “girişimcilik ve iletişim”, “öz-yetkinlik ve umut” ile problem çözme becerileri boyutları da farklı karakter güçleri tarafından yordanmıştır. Aynı zamanda yaşam coşkusu, öğrenmeye açık oluş, liderlik, maneviyat, sebatkârlık, affedicilik ve merak karakter güçlerinin ise öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı düzeyde yordadığı belirtilmiştir.

Kiye (2016) ergen bireylerin karakter güçlerinin içselleştirme ve dışsallaştırma belirtilerine ilişkin koruyucu etkisini incelediği araştırmasında karakter güçlerinin içselleştirme problemlerine ilişkin çok yüksek oranda koruyucu özelliğe sahip olduğu saptanmıştır. Karakter güçleri dışsallaştırma problemlerine ilişkin daha zayıf bir oranda koruyucu etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak karakter güçlerinin içselleştirme problemleri üzerinden dışsallaştırma problemlerine dolaylı etkisi göz önünde bulundurulduğunda oldukça yüksek bir koruyuculuğa sahip olduğu saptanmıştır. Karakter güçlerinin ergenlik dönemindeki bireylerde geliştirilmesi, pekiştirilmesi ve ergenlerin yeterlilik alanlarının güçlendirilmesinin oluşabilecek içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin görülme sıklığını azaltarak etki alanlarını kısıtlayacak ve ergenlerin yaşadığı riskler önemli derecede azaltılmış olacaktır.

Güler (2018) deneysel bir çalışma yaparak, pozitif psikoloji alanında önerilen karakter güçleri alıştırmalarının, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin içsel motivasyonlarına etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre; karakter gücü egzersizlerinin, öğrencilerin İngilizce öğrenirken can sıkıntısı ve endişelenme gibi olumsuz duygulardan kurtulmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, karakter güçleri alıştırmalarının, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin özerkliklerini artırdığını, olumsuz duygularını değiştirdiğini ve kendilerini düzenlemeleri konusunda süreci yönetebildiklerini bulgulamıştır.

Araştırma kapsamında yapılan incelemeler sonucunda problemli internet kullanımı ile ilgili olarak yurt dışında yapılan araştırma sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar arasından araştırma konumuzla ilişkili olanlar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Genç bireylerde problemli internet kullanım yaygınlığını ve çeşitli değişkenler ile olan ilişkisini araştıran Mythily, Qui ve Winslow (2008), gençlerin günlük olarak 5 saatten daha fazla internet kullanmalarını problemli internet kullanımı olarak değerlendirmişlerdir.

Problemlili internet kullanan genç bireylerin özellikle ders notları ve okul içi performansları üzerinde olumsuz etkiler oluşturarak düşük başarıya neden olduğu bulunmuştur.

Lise ğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları ile ilgili yapılan diğer bir çalışmada Chen ve Fu (2009) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin interneti haftada en az 2-3 defa kullandıklarını, interneti kullanılma amaçlarının erkek ve kız öğrencilere göre farklılık gösterdiğini, genel olarak kız öğrencilerin interneti bilgi edinme ve sosyal iletişim kurma amaçlı erkek öğrencilerin ise bilgisayar oyunu oynamak için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Stavropoulos, Alexandraki ve Motti-Stefanidi'nin (2013) lisede öğrenim gören öğrencilerin problemlili internet kullanımı üzerine yapmış oldukları araştırma sonucunda öğrencilerin interneti kötüye kullanması ile akademik başarılarının düşük olması arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunarak, internetin kötüye kullanımı arttıkça öğrencilerin akademik başarında ters oranda düşmenin olduğu bulunmuştur.

İnternetin lise ğrencilerinin günlük yaşam becerilerine, akademik başarısına ve sosyal gelişimi üzerinde oluşturduğu etkileri inceleyen Jones (2002) araştırmasında yapılan diğer araştırmaların aksine, internet kullanımının öğrencilerin okuldaki başarılarını arttırdığını, internet aracılığı ile arkadaşları ve öğretmenleri ile dersleriyle ilgili iletişim kurma imkânı buldukları, sosyal yaşamlarında internet sayesinde olumlu değişikliklerin yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aynı şekilde problemlili internet kullanımı ile akademik başarı arasındaki ilişkilerin araştırıldığı birçok farklı çalışmada da bu iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. (Frangos, Frangos & Kiohos, 2010; Huang vd., 2009; Lam, 2014; Xin vd., 2018; Tang & Patrick, 2018; Xu vd., 2012; Yang & Tung, 2007).

Anand ve Nalwa (2003)'nın lise ğrencilerinde internet kullanımında bağımlılık gösterenlerin ve bağımlılık göstermeyenlerin interneti kullanma amaçlarını ve davranışlarını incelemiş ve anlamlı farklar bulmuşlardır. İnterneti bağımlı düzeyde kullanan öğrencilerin internette daha fazla vakit geçirdikleri, internet kullanımında kendilerini denetleyemedikleri ve zamanı yönetmede zorlandıklarını bu nedenle de çok fazla erteleme davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir. Zamanla bu öğrencilerde halsizlik, okul yaşamında olumsuzluklar, yorgunluk gibi durumların grldğu bulunmuştur.

Üniversite ğrencilerinde internet kullanımı ile kişilik özellikleri ve öz kontrol becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen Donohoe (2007) yaptığı araştırmada niversite ğrencilerinin %58'inin problemlili internet kullanımı davranışı gösterdiğini bulunmuştur.

Öğrencilerin sahip olduğu sabit fikirli kişilik özelliğinin problemli internet kullanımında etkili bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin kadın öğrencilere nazaran daha fazla risk grubunda olduğunu belirtmiştir.

Dong, Wang, Yang ve Zhou (2013) 868 kişiden oluşan öğrenci grubunun problemli internet kullanımında risk oluşturabilecek kişilik özelliklerini incelemek üzere yaptıkları araştırmada duygusal tutarsızlık ve duygusal tutarlılık boyutunda yüksek puan alan öğrencilerde problemli internet kullanımı görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda problemli internet kullanımı ile duygusal tutarlılık, yalan söyleme ve sosyallik değişkenleri arasında doğrudan ilişkili bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Modeli/Deseni

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin problemli internet kullanımı ile karakter güçleri ve akademik başarı arasındaki ilişkiye odaklanıldığı için tarama desenleri kapsamında yer alan “İlişkisel Tarama” modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modeli, en az iki sayıdan oluşan değişken arasındaki birlikte meydana gelen ilişkisel değişimin varlığını aynı zamanda derecesini analiz etmeye imkân sağlayarak muhtemel sonuçları tahmin için kullanılan araştırma modelidir. Bu modelde, gerçek bir sebep-sonuç ilişkisi vermemekle beraber bir değişkendeki mevcut durumun bilinmesi diğer değişkenin tahmin edilmesini sağlayabilmektedir. Bu nedenle görelilik anlamlı ve önemlidir (Karasar, 2014).

Çalışma Grubu

Yapılan araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Eğitim- Öğretim yılında Gümüşhane il merkezinde bulunan Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesin de 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim görmekte olan 1660 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Lise öğrencilerin akademik başarısı yılsonu not ortalamalarına bakılarak belirlendiği için 9. sınıfta öğrenim gören öğrenciler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada; lise öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeylerini ölçmek için “Problemli İnternet Kullanım Ölçeği- (PİKÖ) Ergen” ve Karakter güçlerini belirlemek için ise Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Gençlik Envanteri (KGEGE) kullanılmıştır. Lise öğrencilerin akademik başarısını ise yılsonu not ortalamalarına bakılarak belirlenmiştir. Öğrencilerin kişisel bilgilerine ulaşmak için ise “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu.

Araştırmacılar tarafından oluşturulan, araştırmaya katılacak bireylerin özellikleri ile ilgili bilgi toplamamız amacıyla hazırlanmış kişisel bilgi formu; cinsiyet, sınıf, okul türü, yılsonu ortalaması, anne-baba öğrenim durumu ile ilgili sorular içermektedir.

Karakter güçleri ve erdemli oluş gençlik envanteri (KGEGE).

Lise öğrencilerinde karakter güçlerini belirlemek amacıyla 2004 yılında Seligman ile Peterson tarafından geliştirilerek, Kabakçı tarafından 2013 yılında Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılan Karakter Güçleri ve Erdemli Oluş Gençlik Envanteri'nden (KGEGE) yararlanılmıştır. Her bir alt ölçek farklı bir karakter gücünü değerlendirmeye yöneliktir. Cevaplama sistemi beşli likert tipinde derecelendirilmiş olup; 1=bana hiç uymuyor, 2=bana çok az uyuyor, 3=bana kısmen uyuyor, 4=bana çoğunlukla uyuyor, 5=bana tamamen uyuyor şeklinde yanıtlanmaktadır. Envanter de yer alan 6 erdem boyutuna ve 24 farklı karakter gücü alt ölçekleriyle ilişkili puanlar ayrı ayrı hesaplanabilmekte olup envanterden alınan yüksek puanlar bireylerdeki olumlu karakter özelliklerinin güçlülüğünü, envanterden düşük puan almanın ise bireylerde olumlu karakter özelliklerinin düşük seviyede olduğunun göstergesidir. 6 erdem boyutu ve 24 karakter gücünden oluşan envanter alt ölçeklere sahiptir. Bu alt ölçekler ayrı ayrı olarak kullanılabilme özelliği taşımaktadır. Her erdem boyutu kendi ile ilişkili puan ve alt ölçeklere ait puanları kapsayacak şekilde kullanılabilir (Kabakçı, 2013). Envanterin sunmuş olduğu bu kolaylıktan dolayı araştırmamızda tedbirlilik ve öz-kontrol alt olmak üzere iki alt ölçek kullanılmıştır. Kullanılan alt ölçekler 17 maddeden oluşmaktadır. Karakter güçleri ve erdemli oluş envanterinin doğrulayıcı faktör analizleri incelendiğinde 6 erdem boyutu ve 24 karakter gücü alt ölçeklerinin yapısı model şeklinde doğrulanma çalışmalarına yer verilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda t değeri .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırmada ölçülülük erdem boyutu ile tedbirlilik ve öz-denetim/öz-kontrol karakter gücü boyutları kullanıldığından bu boyutların doğrulayıcı faktör analizleri aşağıda açıklanmıştır. Ölçülülük erdem boyutu kapsamında tedbirlilik karakter gücü alt ölçeği maddelerinin. 21-.63 arasında faktör yüküne sahip olduğu, 5.66-13.80 arasında t değerlerine ve ölçülülük erdem boyutuyla. 54 düzeyinde yük değerlerine sahip olduğu bulunmuştur. Öz-denetim karakter gücü alt ölçeği maddelerinin ise .09-.67 arasında faktör yüküne sahip olduğu, 2.40-8.53 arasında t değerlerine sahip olduğu ve ölçülülük erdem boyutu ile 1.13 düzeyinde standart yük değerine sahip olduğu bulunmuştur.

1035 kişinin katılımıyla oluşan birinci çalışma grubundan elde edilen sonuçlar doğrultusunda iç tutarlılık katsayıları tedbirlilik ve öz-denetim/öz-kontrol için sırayla .68, .70 ve 733 kişinin katılımı ile oluşan ikinci çalışma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda iç tutarlılık katsayısı tedbirlilik karakter gücü için .68 ve öz-denetim/öz-kontrol karakter gücü için .69 olarak hesaplanmıştır. Envanterin test tekrar test güvenilirliğini tespit etmek üzere 106 öğrenciden oluşan araştırma grubuna iki hafta ara ile uygulama yapılmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Pearson Korelasyon Katsayısı (r) doğrultusunda hesaplanan test tekrar test

güvenirlilik katsayısı tedbirlilik ve öz-kontrol için sırayla .77, .80 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde yapılan farklı çalışmalar sonucunda, Türkçe'ye uyarlanan KGEGE'nin lise döneminde olan genç bireylere yönelik güçlü karakter ile ilişkili olumlu özelliklerin tespit edilmesinde hem araştırmalar hem de uygulamalı çalışmalar neticesinde envanterin 14-19 yaş arasındaki lise öğrencilerinin karakter güçleri ve erdemli oluş düzeylerini belirleme açısından kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada iç tutarlılık katsayıları tedbirlilik için .72 ve öz-denetim/öz-kontrol için .70 olarak bulunmuştur.

Problemli internet kullanım ölçeği (PİKÖ – E).

Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan (2007) tarafından PİKÖ ilk kez üniversitede öğrenim gören öğrencilerin problemli internet kullanım düzeylerini ölçmeye yönelik olarak geliştirmişlerdir. PİKÖ ölçeği 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin ergenler için güvenirlik ve geçerlik çalışmaları 2009 yılında Ceyhan ve Ceyhan tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde 27 maddenin olduğu, beşli likert tipi özelliğine sahip kendini değerlendirme ölçeği elde edilmiştir. Ölçek üç alt faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler; internetin aşırı kullanımı, internetin olumsuz sonuçları ile sosyal fayda/ sosyal rahatlık olarak adlandırılan alt boyutlardır. PİKÖ-E'nin; internetin olumsuz sonuçları alt boyutu 14 maddeden (12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26), aşırı kullanım alt boyutu altı maddeden (1, 2, 6, 7, 10, 25) ve sosyal fayda/ sosyal rahatlık alt boyutu ise yedi maddeden (3, 4, 5, 8, 9, 11, 27) oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler “Tamamen uygun” (5 puan) , “Hiç uygun değil” (1 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Maddelere verilen cevapların puanlarının toplanmasıyla ölçek toplam puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 135, en düşük puanın ise 27 olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında ölçekte 7. ve 10. maddeler ters madde olduğu için çevrilerek puanlamaya katılmaktadır. PİKÖ-E formunun doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizlerinin sonucunda, ergen bireylerde ölçeğin internetin aşırı kullanımı, internetin olumsuz sonuçları ile sosyal fayda/sosyal rahatlık olan üç alt faktöre sahip olduğu bulunmuştur. 27 maddenin bir araya gelmesi ile oluşan üç alt faktörlü yapı toplam varyansın % 49.35'ini açıklamaktadır. PİKÖ-E yer alan ve 14 maddenin bir araya gelmesiyle oluşan “internetin olumsuz sonuçları” olarak adlandırılan birinci alt faktör, toplam varyansın % 37.73'ünü, altı maddenin bir araya gelmesiyle oluşan “internetin aşırı kullanımı” olarak açıklanan ikinci alt faktör varyansın % 6.48'ini, ve yedi maddenin bir araya gelmesiyle oluşan “sosyal fayda/sosyal rahatlık” olarak açıklanan üçüncü alt faktör ise varyansın % 5.14'lük kısmını açıkladığı bulunmuştur. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı .93, internetin aşırı kullanımı alt boyutu için .76, internetin olumsuz sonuçları alt boyutu için .93 ve sosyal

fayda/sosyal rahatlık alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur (Ceyhan & Ceyhan, 2009). PİKÖ-E'nin lise dönemindeki gençler için problemleri internet kullanımı düzeyini belirlemeye yönelik olarak gerek araştırmalar gerekse de uygulamalı çalışmalar bağlamında ölçeğin 14-19 yaş arasında lise de öğrenim gören öğrencilere kapsayacak şekilde kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı .92, internetin aşırı kullanımı alt boyutu için .75, internetin olumsuz sonuçları alt boyutu için .90 ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt boyutu için .74 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama işlemleri için Gümüşhane İlinde 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılının Ekim ayından başlanarak; 10, 11 ve 12. Sınıflarda eğitim gören lise öğrencileri üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasının yapılmasında, Gümüşhane İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli görülen izinlerin alınmasını takip eden bir süreçte, anket uygulama zamanı için okul idarecileri ile görüşüldü ve uygun zaman kararlaştırıldı bu doğrultuda önceden belirlenen günde ve ders saatinde araştırma kapsamındaki okullara gidilerek verilerin toplanması için sınıflarda öğrencilere anket formlarının dağıtıldı, gerekli açıklamalar yapıldı, öğrencilerin anket formlarını doldurmalarının sağlanması ve dolu anket formlarının toplanması aşamaları takip edildi.

Veri Analizi

Veri setinin normal bir dağılım gösterebilmesi için aşağıda belirtilen analizler uygulanmıştır. Veride yer alabilecek olası aykırı ve uç değerler araştırma sonucunu doğrudan etkileyebileceğinden analizler öncesinde gerek görsel gerekse istatistiksel yöntemler yardımıyla verinin analize hazır hale getirilmesi gerekli bir uygulamadır. 1677 öğrenciye ait veriler SPSS 22 paket programına girildikten sonra, ilk olarak frekans dağılımları incelenerek veri taraması yapılmıştır. Herhangi bir maddede ranj dışında değerlerin girilmediği görülmüştür. Ardından veri girme sürecinde hata yapılmadığından emin olmak üzere her elli anketten biri tesadüfi olarak seçilerek veri setine doğru girilip girilmediği kontrol edilmiş ve böylece verilerin girilme sürecinde hata yapılmadığı doğrulanmıştır ve veri seti analize uygun olduğu doğrulanmıştır.

Sonraki aşamada aykırı değer analizi yapılarak yordayıcı ve yordanan değişkenlerde uç (outlier) ve aykırı değerlerin (influential data points) tespit edilmesine çalışılmıştır. Tabachnick & Fidel (2013) sürekli olma özelliğine sahip değişkenlerde standart değeri ± 3.29 değeri üzerinde olan değerleri potansiyel uç değerler olarak değerlendirmektedir. Buna

doğrultuda SPSS Descriptives menüsünden yordayıcı ve yordanan değişkenler standart puanlara dönüştürülmüş olarak tekrar kaydedilmiş ve bu değerler arasından ± 3.29 'un üzerinde olanlar tespit edilmiştir. İncelemeler sonucunda tedbirlilik puanlarında 24, 35, 334, 342, 670, 1088 ve 1586 nolu anket verileri, internetin olumsuz sonuçları puanlarında 72, 270, 303, 440, 558, 1108 ve 1482 nolu anket verileri, sosyal fayda/sosyal rahatlık puanlarında 654 nolu anket verisi, problemli internet kullanımı toplam puanlarında ise 14 ve 1359 nolu anket verileri olmak üzere toplam 17 anket verisinin ± 3.29 aralığında olmadığı tespit edilmiştir. Tüm bu incelemelerden sonra 17 anket, veriden silindikten sonra, geriye kalan 1660 öğrenciye ait veriler üzerinden incelemeye devam edilmiş, araştırmanın sorularına cevap aranmıştır.

İlk olarak lise öğrencilerinin tedbirlilik, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarı problemli internet kullanımını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını belirlemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi uygulaması yapılmıştır.

Daha sonra lise öğrencilerinin problemli internet kullanımı düzeyleri ile demografik özellikler (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi) ile anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Cinsiyet değişkeni ile problemli internet kullanımı arasında fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem t testi, sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenleri ile problemli internet kullanımı arasında herhangi bir fark olup olmadığını belirlemek amacı ile ilişkisiz örneklem t testi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), farklılığın kaynağı ise Tukey çoklu karşılaştırma testi ile incelenmiştir.

Araştırma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 3, 4, 5, 6, 7'de ve araştırma sürecinde kullanılan ölçeklerden elde edilen puanlara ilişkin normallik değerleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 3. *Araştırma Grubunun Cinsiyet Dağılımları*

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kız	867	52.2
Erkek	793	47.8
Toplam	1660	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin %52.2'si kızlardan ve %47.8'i erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 4. *Araştırma Grubunun Sınıf Düzeyi Dağılımları*

Sınıf Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
10. sınıf	525	31.6
11. sınıf	563	33.9
12. sınıf	572	34.5
Toplam	1660	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin %31.6'sı 10. sınıf, %33.9'u 11. sınıf ve %34.5'i 12. sınıf düzeyi grubunda yer almaktadır.

Tablo 5. *Araştırma Grubunun Okul Türü Dağılımları*

Okul Türü	Frekans	Yüzde (%)
Fen Lisesi	284	17.1
İmam Hatip Lisesi	179	10.8
Sosyal Bilimler Lisesi	198	11.9
Meslek Lisesi	529	31.9
Anadolu Lisesi	470	28.3
Toplam	1660	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin %17.1'i Fen Lisesi, %10.8'i İmam Hatip Lisesi, %11.9'u Sosyal Bilimler Lisesi, %31.9'u Meslek Lisesi ve %28.3'ü Anadolu Lisesi grubunda yer almaktadır.

Tablo 6. *Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Dağılımları*

Baba Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul mezunu	346	20.8
Ortaokul mezunu	392	23.6
Lise Mezunu	562	33.9
Üniversite mezunu	354	21.3
Toplam	1654	99.6

Tablo 6 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin baba eğitim durumları %20.8'i ilkokul mezunu, %23.6'sı ortaokul mezunu, %33.9'u lise mezunu ve %21.3'ü üniversite mezunu grubunda yer almaktadır.

Tablo 7. *Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Dağılımları*

Anne Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	50	3.0
İlkokul mezunu	714	43.0
Ortaokul mezunu	490	29.5
Lise Mezunu	305	18.4
Üniversite mezunu	100	6.0
Toplam	1659	99.9

Tablo 7 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin anne eğitim durumları % 3'ü okur-yazar değil, %43'ü ilkokul mezunu, %29.5'i ortaokul mezunu, %18.4'ü lise mezunu ve %6'sı üniversite mezunu grubunda yer almaktadır.

Tablo 8. *Araştırma Sürecinde Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Puanlara İlişkin Normallik Değerleri*

	$\bar{X}$	Medyan	Mod	Ss	Skewness	Kurtosis
Tedbirlilik	29.53	30.00	32.00	5.28	-.426	.077
Özkontrol	27.66	28.00	26.00	6.48	-.257	-.269
Akademik Başarı Puanı	75.07	76.00	75.00	11.17	-.394	-.561
Problemlili İnternet Kullanımı	58.63	55.00	44.00	19.35	.737	.055

Tablo 8'de veri setinin parametrik koşulları sağlayıp sağlamadığına ilişkin olarak değerler görülmektedir. Skewness ve Kurtosis değeri ± 2 arasında ise dağılım normal kabul edilebilir (Tabachnick & Fidell, 2013; George ve Mallery, 2010). Söz konusu değerler incelendiğinde veri setinin parametrik analizler için gerekli olan değerlere sahip olduğu ve normal-homojen dağılım gösterdiği söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında cevap aranan alt problemler doğrultusunda yapılan analizler ile analizler sonucu ulaşılan bulgular verilmiştir.

Yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasındaki korelasyon matrisleri Tablo 9'da, lise öğrencilerinin tedbirlik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarılarının problemli internet kullanımını yordamasına dönük regresyon analizi bulguları ise Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 9. *Yordayıcı ve Yordanan Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları Matrisi*

Değişkenler	Problemli İnternet Kullanımı	Tedbirliklik	Öz Kontrol	Akademik Başarı
Problemli İnternet Kullanımı	1	-.305**	-.314**	-.246**
Tedbirliklik		1	.395**	.042
Öz Kontrol			1	.139**
Akademik Başarı				1

*p<.05 **p<.01

Tablo 9 değişkenler arası ilişkileri göstermektedir ve yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasında beklenen doğrultuda ilişkili olduğu görülmektedir. Korelasyonlar istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p<.01$). Sonuç olarak yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu gözlenmektedir. Çoklu doğrusal regresyonda tahmin edilen değerler ile gözlenen değerler arasındaki farkın normal dağılım göstermesi diğer bir sayıltıdır. Bu sayıltı için ZRESID'in ZPRED ile saçılım diyagramına bakıldığında hata varyanslarının homojen olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca SPSS tarafından hesaplanan varyans büyütme faktörü (VIF:Variance Inflation Faktör) ve tolerans değeri incelenmiştir. Tolerans değerlerinin .822 ile .981 arasında, VIF değerlerinin ise 1.02 ile 1.21 arasında olduğu görülmüştür. Sonuç olarak verilerin çoklu doğrusal regresyon analizi yapmaya uygun olduğu görülmektedir.

Alt Problem 1. Lise öğrencilerinin tedbirlik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarıları problemli internet kullanımını anlamlı olarak yordamakta mıdır?

Tablo 10. *Lise Öğrencilerinin Tedbirlilik Karakter Gücü, Öz-Kontrol Karakter Gücü ve Akademik Başarılarının Problemlı İnternet Kullanımını Yordamasına Dönük Regresyon Analizi Bulguları*

	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	125.180	3.890	-	32.179	.000	-	-
Tedbirlilik	-.791	.092	-.216	-8.570	.000	-.302	-.213
Öz-Kontrol	-.579	.076	-.194	-7.626	.000	-.310	-.190
Akademik Başarı	-.363	.040	-.210	-9.031	.000	-.245	-.223

R=.420 ,R²=.176, F₍₃₋₁₅₅₂₎= 110.823, * p< .01

Tablo 10 incelendiğinde lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımı üzerinde etkisi olduğu düşünölen, tedbirlilik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarı değişkenlerinin, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımını hangi şekilde yordadığını tespit etmek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi neticesinde, tedbirlilik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarı değişkenleri birlikte, problemlı internet kullanımı ile anlamlı bir ilişki (R=.420 ,R²=.176) olduğu gözlenmiştir (F₍₃₋₁₅₅₂₎= 110.823, p<.01). Tedbirlilik, öz-kontrol, akademik başarı, birlikte, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının %18'ini yordamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre problemlı internet kullanımı üzerindeki görelı önem sırası öz-kontrol karakter gücü (β = -.194), akademik başarı (β = -.210), ve tedbirlilik karakter gücü (β = -.216)'dür. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri incelendiğinde, tedbirlilik, öz-kontrol, akademik başarı değişkenlerinin tamamının problemlı internet kullanımı üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu tespit edilmiştir (p<.01). Tedbirlilik, öz-kontrol, akademik başarı değişkenleri ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkilere bakıldığında tedbirlilik (r = -.302) ile [öz-kontrol ve akademik başarı değişkenlerinin etkisi kontrol edildiğinde (r = -.213)], öz-kontrol (r = -.310) ile [tedbirlilik ve akademik başarı değişkenlerinin etkisi kontrol edildiğinde (r = -.190)], akademik başarı (r = -.245) ile [tedbirlilik ve öz-kontrol değişkenlerinin etkisi kontrol edildiğinde (r = -.223)] düzeyinde korelasyon gözlenmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin tedbirlilik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarılarının problemlı internet kullanımını yordamada önemli bir özellik olduğu söylenebilir. Regresyon analizi bulgularına göre, problemlı internet kullanımını yordayan regresyon denklemi aşağıdaki şekildedir:

$$\text{Problemlı İnternet Kullanımı} = (-.791 \times \text{Tedbirlilik Karakter Gücü Ölçek Puanı}) + (-.579 \times \text{Öz-Kontrol Karakter Gücü Ölçek Puanı}) + (-.363 \times \text{Akademik Başarı Puanı}) + (125.180)$$

Alt Problem 2. Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımı düzeyleri demografik özellikleri açısından (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim seviyesi, baba eğitim seviyesi) anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır ?

Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımı düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim seviyesi, babanın eğitim seviyesi) göre anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 11, 12, 13, 14 ve Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 11. *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması*

Gruplar	n	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Kız	833	56.77	19.26	1594	-4.02	0.000
Erkek	763	60.65	19.25			

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeğinden almış oldukları puanlardaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek için varyansların birbirine eşit olduğu ($p=.254$, $p>.05$) gözlenmiş ve bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Test sonucunda, kız öğrencilerin puanları ortalaması ile ($\bar{X} = 56.77$), erkek öğrencilerin puanları ortalaması ($\bar{X} = 60.65$) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. [$t_{(1594)} = -4.02$, $p=0.000$, $p<0.05$]. Cinsiyete göre problemlı internet kullanımı açısından erkek öğrenciler anlamlı olarak daha yüksek düzeyde bulgulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda erkeklerin problemlı internet kullanımı kızlara göre daha fazla gösterdikleri söylenebilir.

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda cinsiyetin problemlı internet kullanımı belirtilerinde önemli bir değişken olduğu ifade edilebilir.

Tablo 12. *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	73.737	2	36.87	.098	.906
Gruplar içi	597041.188	1593	374.79		
Toplam	597114.925	1595			

Tablo 12 incelendiğinde farklı sınıf düzeylerine sahip 1596 kişiden oluşan öğrenci grubunda, problemlı internet kullanma puanları arasında farklılaşma olup olmadığını belirlemek için varyansların birbirine eşit olduğu ($p=.292$, $p>.05$) gözlenmiş ve bunun

sonucunda problemlı internet kullanımı puanlarının ortalamaları bağımsız örneklem grupları için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=58.87$), 11. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=58.69$) ve 12. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ortalamasının ($\bar{X}=58.35$) en az ikisi arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır [$F_{(2-1593)} = .098$, $p>0.05$]. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda problemlı internet kullanımını belirlemede sınıf düzeyinin önemli bir değişken olmadığı söylenebilir.

Tablo 13. *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	21395.095	4	5348.774		
Gruplar içi	575719.829	1591	361.860	14.781	.000
Toplam	597114.925	1595			

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin okul türü değişkenine bağlı olarak problemlı internet kullanımı puanlarının ortalamaları bağımsız örneklem grupları için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Fen Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{X}=52.42$), İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{X}=64.33$), Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{X}=59.56$), Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{X}=61.34$) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{X}=56.69$)’dır. Gruplar arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir [$F_{(4-1591)} = 14.781$, $p= .000$, $p<0.05$]. Test neticesinde hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.006$) bulunmuş ve bu doğrultuda çıkan farkın düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde bu farkın Fen Lisesi ile İmam Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi gruplarında, Anadolu Lisesi ile İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda problemlı internet kullanımı fen lisesinde diğer okul türlerine göre anlamlı şekilde daha az gösterdikleri söylenebilir. Fen lisesini anadolu lisesi ve sosyal bilimler lisesi takip etmektedir. Problemlı internet kullanımı meslek lisesi ve imam hatip lisesinde diğer liselerde daha fazla olduğu söylenebilir.

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda okul türü problemlı internet kullanımı belirtilerinde önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Tablo 14. *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2728,015	3	909.338		
Gruplar içi	593087,324	1586	373.952	2.432	.063
Toplam	595815,339	1589			

Tablo 14 incelendiğinde farklı baba eğitim durumuna sahip 1590 kişiden oluşan öğrenci grubunda, problemlı internet kullanma puanları arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için varyansların birbirine eşit olduğu ($p=.472$, $p>.05$) gözlenmiş ve bunun sonucunda problemlı internet kullanımı puanlarının ortalamaları bağımsız örneklem grupları için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre baba eğitim durumu; ilkokul mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=56.62$), ortaokul mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=59.76$), lise mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=59.68$), üniversite mezunu öğrencilerin ortalamasının ($\bar{X}=57.69$) en az ikisi arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır [$F_{(3-1586)}=2.432$, $p>.05$]. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda baba eğitim düzeyinin problemlı internet kullanımını belirlemede önemli bir değişken olmadığı söylenebilir.

Tablo 15. *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	3656,958	4	914,239		
Gruplar içi	593444,798	1590	373,236	2,449	.044
Toplam	597101,755	1594			

Tablo 15 incelendiğinde farklı anne eğitim durumuna sahip 1595 kişiden oluşan öğrenci grubunda, problemlı internet kullanma puanları arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için varyansların birbirine eşit olduğu ($p=.102$, $p>.05$) gözlenmiş ve bunun sonucunda problemlı internet kullanımı puanlarının ortalamaları bağımsız örneklem grupları için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre anne eğitim durumu; okur-yazar olmayan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=51.79$), ilkokul mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=58.02$), ortaokul mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=59.05$), lise mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=60.58$), üniversite mezunu öğrencilerin ortalamasının ($\bar{X}=58.40$) en az ikisi arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. [$F_{(4-1590)}=2.45$, $p<.05$]. Test neticesinde hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.006$) bulunmuş ve bu doğrultuda çıkan farkın düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Çoklu karşılaştırma için Tukey testi yapılmış, test

neticesinde anlamlı farkın annesi okur- yazar olmayan ve lise mezunu olan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlar açıklanarak, sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılarak, bu doğrultuda öneriler verilecektir.

Sonuç

Yapılan araştırma da lise öğrencilerinin problemli internet kullanımı ile karakter güçleri ve akademik başarı arasındaki yordayıcı ilişkiler ile cinsiyet, sınıf, okul türü ve anne-baba eğitim durumu değişkenleri açısından problemli internet kullanımının karşılaştırılması yapılmıştır. Bu kapsamda;

1. Lise öğrencilerinin tedbirlilik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarıları problemli internet kullanımını anlamlı biçimde yordamaktadır.
2. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrenciler anlamlı olarak kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde problemli internet kullandığı bulgulanmıştır.
3. Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını belirlemede sınıf düzeyi değişkeninde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
4. Lise öğrencilerinde problemli internet kullanımının okul türü değişkeninde anlamlı farklılık saptanmıştır. Problemli internet kullanımının fen lisesinde diğer okul türlerine göre anlamlı şekilde daha az görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Fen lisesini, anadolu lisesi ve sosyal bilimler lisesi takip etmektedir. Problemli internet kullanımı meslek lisesi ve imam hatip liselerinde diğer liselerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
5. Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını belirlemede baba eğitim durumu değişkeninde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
6. Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını belirlemede anne eğitim durumu değişkeninde anlamlı fark saptanmıştır. Anlamlı farkın annesi okur-yazar olmayan ve lise mezunu olan öğrencilerin puanları arasında olduğu saptanmıştır.

Tartışma

Lise öğrencilerinin tedbirlik karakter gücü, öz- kontrol/ öz-denetleme karakter gücü ve akademik başarı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin tartışılması.

Araştırma da yapılan regresyon analizi sonucuna göre lise öğrencilerinin tedbirlik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarıları problemli internet kullanımını anlamlı bir düzeyde yordamaktadır bulgusuna ulaşılmıştır. Tedbirlik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarı arttıkça problemli internet kullanma belirtilerinin azaldığı saptanmıştır. Bu bulgu ışığında tedbirlik karakter gücü, öz-kontrol karakter gücü ve akademik başarının lise öğrencilerinin problemli internet kullanımını yordamada önemli bir özellik olduğu söylenebilir.

Literatür incelendiğinde tedbirlik karakter gücü ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkiye yönelik doğrudan hiç bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Fakat karakter güçleri hem kişilik özellikleri hem de değerler ile ilişkili olan bir sınıflama özelliği taşıması (Kabakçı, 2013) nedeniyle problemli internet kullanımı ile kişilik özellikleri ve değerler arasındaki ilişkiye yönelik çalışma sonuçları değerlendirilebilir.

Davis (2003) problemli internet kullanımına meyilli bireylerin bazı kişilik özelliklerini tespit etmeye yönelik yapmış olduğu çalışmasında; dürtü kontrol etmede zorlanan bireylerin, yalnız olan bireylerin, problemlerini ertelemeye yatkın olan bireylerin, sosyal çevresindeki kişilerle iletişim kurmada sıkıntı yaşayan ve reddedilme, dışlanma korkusu olan bireylerin problemli internet kullanım düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Bu durumun aksine dışa dönük kişilik özelliğine sahip bireylerin sosyal iletişim kurma, sosyalleşme amacı ile interneti aracı olarak görmedikleri, sanal sosyal ilişkiler kurmaya daha az başvurdukları bilinmektedir (Chen & Kim, 2013). Dışa dönük ve öz denetleme kişilik özelliklerine sahip bireylerin ve çevresindeki kişilerle geçimli olan bireylerin internetin olumsuz getirilerinden kendilerini koruyabildikleri düşünülmektedir. Genç bireylerin benlikleri ile ilgili olarak olumsuz yargılarla kendilerini değerlendirmeleri, gerçek yaşamda kuracakları ilişkilerle ilgili önyargılı olmaları, duygu, düşünce, davranışlarının diğer kişiler tarafından yargılanacağını, eleştirileceğini, kabul görmeyeceğini ve dışlanacağı görüşünde oldukları için gerçek ilişkiler yerine sanal ilişkiler kurarak iletişim problemlerinden kaçtıkları düşünülebilir.

Bireylerin kişilik özellikleri ile mutluluk duygusu ve yaşam memnuniyetinin doğrudan ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Bu doğrultuda bireylerin bazı kişilik özelliklerinin problemli internet kullanımını arttırarak bireylerin yaşam memnuniyetini ve sosyal iyi oluş hali üzerinde olumsuz etki oluşturduğu bilinmektedir (Bulut Serin, 2011).

Kiye (2016) yapmış olduğu çalışma sonucunda karakter glerinin yani değerlerin ergen bireylerde içselleştirme problemleri (anksiyete, depresyon, fobiler gibi) zerinde yüksek düzeyde koruyucu etkisinin olduğu, güçlü karakter özelliklerine sahip ve değerleri gelişmiş bireylerin içselleştirilmiş problemlerden daha iyi korunduğu bulgusuna ulaşmıştır. Aynı zamanda dışsallaştırma problemlerinin(anti-sosyal davranışlar, madde kullanımı, yeme sorunları gibi) temelinde içselleştirme problemlerinin olduğu bilinmektedir. Bu nedenle karakter glerinin içselleştirme problemlerine yönelik koruyucu etkiye sahip olması, ergen bireylerdeki dışsallaştırma problemlerine yönelik de aynı oranda koruyucu etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada yaşam coşkusu, umut, liderlik karakter gleri içselleştirme problemleri ile az ilişkili, tedbirlilik, sebatkârlık, sevgi ve dürüstlük karakter gleri ise dışsallaştırma problemleri ile az ilişkili bulunmuştur (Karris, 2007; Park & Peterson, 2006).

Problemlili internet kullanımı ile tedbirlilik karakter g arasındaki ilişki değerlendirildiğinde interneti problemlili kullanan bireylerde, interneti aşırı kullanma isteğini kontrol edilememesi, internet başında uzun süre harcanması, internete bağlantıda olmadığı zaman dilimini önemsiz, boş ve sıkıcı görme durumu, internetten uzak kaldığında aşırı agresif ve saldırgan davranışlar gösterme ve bireyin aile, okul, iş ve sosyal yaşamının gün geçtikçe kötüleşmesi, bozulması gibi durumlar çok sık görülmektedir. Bu durumun aksine tedbirlilik; karakter göçüne sahip olan bireylerin yaşamında yapacağı her seçim öncesi dikkatli olması, risk oluşturabilecek gereksiz durumlardan uzak durması, eylemleri sonrasında pişmanlık yaşayabileceği durumları tercih etmemesi, geleceğe yönelik hedeflerinin olması, kişisel hedefleri yarar/zarar açısından değerlendirmesini yapması, esnek ve uyumlu bir yaşama sahip olmaları bilinen bir gerçektir. Tedbirlilik karakter göçüne sahip bireylerin interneti problemlili kullanması ve bu durumdan kaynaklı internetin birçok olumsuz sonuçlarına karşı tedbirli davranarak kendilerini korumaları mümkündür. Hedefleri olan, seçimleri ile ilgili dikkatli davranan, risk oluşturabilecek durumlardan uzak duran, eylemleri öncesi değerlendirmeler yapan bireylerin internet kullanımı ile ilgili bilinçli farkındalık geliştirerek, interneti bilinçli ve güvenli kullanması daha olasıdır. Problemlili internet kullanımı gençlerin gelişiminde ve eğitim hayatlarında ne kadar tehlikeli sonuçlara sebep olduğu bilinmektedir. Bu nedenle genç bireylerin problemlili internet kullanımını ve olumsuz sonuçlarını nleme adına bireylerde tedbirlilik karakter göçünü geliştirmeye yönelik alışmışlara önem verilmelidir.

Literatür incelendiğinde öz-kontrol/öz-denetim karakter g ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkiye yönelik doğrudan hiç bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Yavuzarslan Gök (2017)'n yapmış olduğu problemlili internet kullanımı ve kişilik

özelliklerini araştırdığı çalışması da yapılan araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Problemlı internet kullanımı ve temel kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Problemlı internet kullanımı ile öz-denetleme/öz-kontrol ve geçimlilik kişilik özellikleri arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu, olumsuz değeriilik ve duygusal tutarsızlık kişilik özellikleri ile ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu doğrultusunda çevresi ile uyum içinde olan ve öz-denetleme/öz-kontrol kişilik özelliğine sahip olan ergen bireylerin interneti problemlı kullanma sorunu yaşamadıkları söylenebilir.

Batıgün ve Kılıç (2011) ve Sebena ve Benka (2013) göre öz-kontrol kişilik özelliğine sahip bireylerin problemlı internet kullanımı ve internetin olası olumsuz etkilerinden kendilerini daha iyi korudukları bilinmektedir. Sorumluluk/öz-denetim/öz-kontrol kişilik özelliğine sahip bireylerin zamanlarını etkili ve verimli kullanabilmeleri için işlerini doğru ve düzenli olarak planlama yeterliliğine sahip olmaları bu bireylerin internet etkinliklerine fazla zaman ayırılmaması, bilgisayar başında saatler harcanmaması gerektiğini bilerek internetin bilinçli ve güvenli kullanılması söz konusudur (Morsünbül, 2014).

Öz-kontrol karakter gücüne sahip bireylerin özelliklerine bakıldığında zaman bu bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleyerek kontrol edebilen, dürtülerini kontrol altında tutarak toplumsal normlara, ahlaki değerlere, diğeri insanların beklentilerine uygun bir yaşam şekli ve hedefler geliştirebilen bireyler olduğu bilinmektedir. Öz-kontrol karakter gücüne sahip bireylerin internet kullanımına yönelik arzularını, dürtülerini kontrol altında tutma, düzenleme yeterliliğine sahip olmaları, kendilerine zarar verebilecek olay ya da durumlardan kendilerini korumaları, düşüncelerini, duygularını, davranışlarını ve performanslarını kontrol edebilmeleri bu bireylerin interneti bilinçli ve güvenli kullanımında etkili yeterlilikler olarak görülmektedir. Problemlı internet kullanımının en fazla görüldüğü genç bireylerde öz-kontrol karakter gücünü geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması bu bireylerin, internet kullanımı ile ilgili bilinçli farkındalık geliştirerek internetin olumsuz etkilerine karşı kendilerini korumaları, internet kullanımında kendini kontrol ederek aşırıya kaçan davranışlardan uzak durarak sağlıklı internet kullanım alışkanlıkları kazanmaları desteklenmiş olacaktır.

Öğrencilerin okulda eğitim-öğretim gördüğü derslerde göstermiş olduğu performans, ders başarısı akademik başarı olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin okulda almış oldukları derslerin sınavlarından yüksek not alması akademik başarıyı, düşük not alması akademik başarısızlığın göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Akademik başarısızlık öğrencinin yaşamına birçok sorunu beraberinde getirerek öğrencinin yakın çevresindeki kişiler tarafından yargılanmasına, dışlanmasına,

küçümsenmesine neden olmaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı öğrenci kendini en rahat şekilde ifade edebileceği, problemlerinden uzaklaşabileceği ve yok sayabileceği, özgür olacağı, değerlendirmenin, dışlanmanın ve yargılanmanın olmadığı, kolay başarı ve motivasyon kaynağı olan, teknolojik aletlere ve internete ilgi duymaya başlayarak, internet etkinliklerine yoğun katılım göstermesi olasıdır. Yaşanılan bu durum karşısında öğrenci kendini tatmin edebilmekte fakat akademik başarı konusunda ise kısır bir döngünün içerisine girmesine neden olmaktadır.

İnternetin fazla kullanılmasından kaynaklı olumsuzluklarının yanında, internetin eğitim alanına sağladığı katkılarda göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Öğrencinin bilgiye kolay ve hızlı erişimini sağlama, merak ettiği, eksik ve yetersiz öğrendiği konuları tamamlayabileceği online kitaplar, görüntülü konu anlatımları gibi etkinlik türleri öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Bilinçli ve güvenli kullanıldığında akademik başarıyı arttırmada etkili olmasına karşın günümüzde internet maalesef öğrenciler tarafından ders çalışma dışında farklı faaliyetler için tercih edilmekte, özellikle çevrimiçi oyunlar, müzik dinlemek, video ve film izlemek, sosyal paylaşım sitelerinde gezinmek, iletişim ve mesajlaşma gibi etkinlikler için tercih etmektedir. İnternet kullanımındaki kontrolsüzlük öğrencilerin okul derslerine ilgisizleşmesine ve derslere her geçen gün daha az zaman ayırmasına, yeterli seviyede sınavlarına çalışamamalarına ve düşük not alarak akademik başarılarının düşmesine sebep olmaktadır.

Literatür incelendiğinde problemli internet kullanımı ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok araştırmanın olduğu görülmektedir, araştırma sonuçlarına göre problemli internet kullanımı envanterinden alınan puanlar arttıkça öğrencilerin akademik başarının düştüğü bulgulanmıştır (Altuğ, Gencer, & Ersöz, 2011; Bayhan, 2011; Duman, 2016; Eldeleklioğlu & Vural Batık, 2013; Esen, 2010; Gamez-Guadix, Calvete, Orue, & Las Hayas, 2015; Gross, 2004; İnan, 2010; Nalwa & Anand, 2003; Stavropoulos vd., 2013; Taçyıldız, 2010; Toraman, 2013; Yalçınöz, 2017)

Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının cinsiyet değişkenine göre tartışılması.

Araştırma neticesinde elde edilen bulgularda cinsiyet değişkenine göre problemli internet kullanımı açısından erkek öğrencilerin envanterden almış oldukları puan kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Erkek öğrencilerin problemli internet kullanımları kız öğrencilere göre daha fazladır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde çoğunluğunun bulguları, erkek bireylerin problemli internet kullanımlarının kadın/kız bireylerden oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Batıgün ve Kılıç, 2011;

Bayraktar, 2001; Berber Çelik & Odacı, 2012; Ceyhan, 2008; Günüş, 2009; Gürcan, 2010; İnan, 2010; Morahan-Martin & Schumacher, 2003; Mottram & Fleming, 2009; Siyez, 2014; Şahan & Eraslan Çapar, 2017; Taçyıldız, 2010; Yılmaz vd., 2014; Yang & Tung, 2007; Zorbaz & Tuzgöl Dost, 2014). Diğer araştırma sonuçları yapılan araştırma bulguları ile paralellik göstererek cinsiyet değişkeni ile ilgili sonuçları desteklemektedir. Bu durumun yanı sıra problemli internet kullanımında cinsiyet değişkenine göre bireyler arasında farklılık olmadığını gösteren sınırlı sayıda araştırmada farklı bulgulara ulaşılmıştır (Batıgün & Hasta, 2010; Ceyhan, 2011; Leung, 2004; Smahel, Brown, & Blinka, 2012).

Lise öğrenim gören öğrencilerin problemli internet kullanımlarındaki cinsiyet değişkenine ilişkin mevcut farklılıkların temelinde Zorbaz ve Tuzgöl Dost (2014)'a göre toplumsal yapıdaki cinsiyet rollerindeki farklılaşmaların olabileceğine dikkat çekmektedir. Cinsiyet rolleri geleneksel boyuttan değerlendirildiğinde bilgisayar kullanımı ile erkeksilik (Charlton, 1999), online cinsel içerikli aktiviteler (Becerra, Robinson, & Balkin, 2011), online oyunlar (Griffiths, 2008) arasındaki ilişkinin oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Ayrıca kadınlara oranla erkek bireylerin teknoloji ile daha fazla ilgilenmeleri, teknolojik değişimleri ve gelişmeleri yakın takip altında tutmaları, bilgisayar oyunlarına çok fazla zaman ayırmaları, oyun salonlarına ve internet kafelere rahat gidebilmeleri gibi sebeplerden kaynaklı erkek bireylerde problemli internet kullanımının kadın bireylere göre daha fazla görüldüğü düşünülebilir.

Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının sınıf düzeyi değişkenine göre tartışılması.

Araştırmada farklı sınıf düzeyine sahip öğrenci grubunun problemli internet kullanımı puanları arasında fark olup olmadığına bakılarak sınıf düzeyinde öğrencilerin ortalamaları ile problemli internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir fark gözlenmemiştir. Elde edilen bu bulgular ışığında problemli internet kullanımını belirlemede sınıf düzeyinin önemli bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu ile tutarlılık gösteren; Çakır, Ayas, ve Horzum (2011) ve Tanrıverdi (2012) yapmış oldukları çalışmalar neticesinde sınıf düzeyi ile problemli internet kullanımı arasında anlamlı herhangi bir ilişkinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun aksine (Ceyhan, 2010; Çakır vd., 2011; Doğan, 2013; Günüş, 2009; İnan, 2010; Wu & Tsai, 2006; Yılmaz vd., 2014) tarafından yapılan araştırmalar neticesinde lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre özellikle 13-15 yaş arasına denk gelen lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin lise 11. ve 12. sınıf öğrencilerine göre problemli internet kullanımı puanlarının anlamlı olarak

farklılaştığı bulgulanmıştır. Lise 9. ve 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin problemlı internet kullanım düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Günüç (2009)'e göre lisede 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin problemlı internet kullanımı envanteri puanlarının yüksek olmasının nedeni olarak ergenlik döneminin ilk evrelerinin lise döneminin ilk yıllarına karşılık gelmesi ve bu süreç içerisinde ergen bireylerin özgür olacak şekilde yoğun kimlik denemeleri yapmak istemeleri ve bu isteği internet ortamında rahat ve kolay şekilde yapma imkânı öğrencilerde problemlı internet kullanımına neden olabileceğini belirtmiştir. 11. ve 12. sınıfa devam eden lise öğrencilerinin ise problemlı internet kullanım puanlarının düşük olması lise son sınıfta öğrencilerin girecekleri üniversite giriş sınavlarına yoğun şekilde hazırlanma süreci içerisinde olmaları nedeniyle öğrencilerin internette ayıracakları zamanı sınırlandırarak derslerine yoğunlaşmaları olarak düşünölebilir.

Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının okul türü değişkenine göre tartışılması.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer okul türlerindeki öğrencilere göre problemlı internet kullanımı anlamlı şekilde daha az gösterdikleri söylenebilir. Fen lisesini Anadolu liseleri ve sosyal bilimler lisesi takip etmektedir. Problemlı internet kullanımı meslek liselerinde ve imam hatip liselerinde diğer liselere oranla daha fazla olduğu bulunmuştur. Ceyhan (2010)'ın yapmış olduğu çalışma neticesinde okul türü değişkeninin problemlı internet kullanımda önemli bir faktör olduğunu belirterek, okul türü açısından özellikle endüstri meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin anadolu lisesi ve genel liselerde öğrenim gören öğrencilere göre çok daha fazla problemlı internet kullandıklarını bulgulanmıştır. Gürcan (2010)'ın, araştırmasında ise meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin problemlı internet kullanımı envanterinden almış oldukları toplam puanların anadolu liselerinde ve imam hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Meslek liseleri ve Anadolu liseleri arasında görölen bu farkın nedeni olarak akademik beklenti düzeyindeki farklılıklar olduğu söylenebilir. Çünkü Meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yoğun olarak mesleki eğitim içerikli dersler görmeleri, belli meslek alanlarına yönelik beceri eğitimi almaları ve bu doğrultuda liseden mezun olduktan sonra meslek sahibi olma imkânlarının olduğu bilinmektedir. Fakat Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ise liseden mezuniyet sonrasında meslek sahibi olabilmeleri için üniversite sınavından belli bir başarı sağlamaları gerekmektedir. Bu sebeple bu öğrencilerin akademik başarı hedefli

yönelimlerinin olması ve gün içerisinde ders çalışmaya çok daha fazla süre ayırmaları gerekmektedir.

Aynı şekilde yapılan araştırmanın bulguları ile paralellik gösteren Taş vd., (2014) yapmış olduğu başka bir çalışmada okul türüne göre problemlı internet kullanımı puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirterek; anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin sağlık meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerden daha fazla problemlı internet kullandığını ayrıca imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ise sağlık meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerden çok daha fazla problemlı internet kullandıkları bulgulanmıştır.

Okul türü değişkeninin problemlı internet kullanımı üzerinde etkili olmadığının bulunduğu çalışmalarda mevcuttur. Özer (2013) ve Yörük ve Taylan (2018) tarafından yapılan araştırma neticesinde okul türü ile problemlı internet kullanımı arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Toplumda farklı tür liselere yönelik beklentiler, gözlem ve değerlendirmeler araştırma neticesinde ulaşılan bulgular ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Lise öncesi ilköğretim kurumundan mezun olan öğrencilerin liseye geçiş sınavlarından aldıkları puanlar doğrultusunda farklı türdeki liselere devam ettiği bilinmektedir. Sınavdan yüksek puan öğrenciler sırasıyla fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve anadolu lisesi gibi liselere kayıt yaptırmaya hak kazanırken düşük puan alan öğrenciler ise meslek liseleri ve imam hatip liselerine yönelmektedirler. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin problemlı internet kullanımı düzeylerini düşük olması ile ilişkilendirilebilecek bu durumda yüksek puanla öğrenci alan liselerdeki öğrencilerin ders çalışma alışkanlıklarının sistematik ve düzenli olduğu, akademik başarı hedefli olmaları ve internet kullanımına ayırdıkları zamanın ise sınırlı olduğu söylenebilir.

Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının anne-baba eğitim durumu değişkenine göre tartışılması.

Araştırma bulguları doğrultusunda problemlı internet kullanımında baba eğitim düzeyinin önemli bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim düzeyi değişkeninde ise annesi okur-yazar olmayan ve lise mezunu olan öğrencilerin problemlı internet kullanımı puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde (Altıntaş & Öztürk, 2016; Eftekin, 2015; Liau, Khoo & Hwaang, 2005; Zorbaz, 2013) yapmış oldukları çalışmalarda anne-baba eğitim düzeyi ile

problemlı internet kullanımı arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı bulunarak problemlı internet kullanımı üzerinde bu değişkenlerin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma bulguları ile paralellik gösteren Özer (2013) yapmış olduğu çalışmada problemlı internet kullanımının anne eğitim düzeyi değişkeni ile arasında anlamlı bir farklılık olduğunu, baba eğitim düzeyi değişkeni ile ise anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Büyüksahin Çevik ve Çelikkaleli (2010) çalışmalarında problemlı internet kullanımı puan ortalamalarının baba eğitim durumuna göre değişiklik göstermediğini, anne eğitim durumuna göre farklılaştığını ortaya koyarak bu doğrultuda; annesi lise mezunu olan ergen bireylerin problemlı internet kullanımı puan ortalamalarının, annesi okur-yazar olmayan ve ilköğretim mezunu olan ergen bireylerin problemlı internet kullanım puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Erkan (2019) yapmış olduğu araştırma sonucunda da anne-baba eğitim düzeyi değişkeni açısından problemlı internet kullanımının anlamlı bir düzeyde farklılaştığını belirterek, anne ve babası üniversite mezunu olan bireylerin problemlı internet kullanım düzeylerinin diğer bireylere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Bu sonuç internet ve bilgisayar hakkında bilgi sahibi olmak ile annelerin eğitim düzeyi ilişkilendirilerek anne eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğunun eğitimsel gelişimini desteklemek adına çocuklarının derslerine yardımcı olacağını düşündüğü internet etkinliklerine erişimine sıcak bakması, izin verici yaklaşması şeklinde değerlendirilmiştir. Bu durum ev ortamında eğitim düzeyi yüksek annelerin ergen bireylerin okul, eğitim ve ders çalışma gibi faaliyetlerinde daha çok ön planda yer almasından, destekleyici davranmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Öneriler

Yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulgular ışığında bundan sonraki süreç içerisinde yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

1. Araştırma sonucunda tedbirlik ve öz-kontrol karakter güçlerinin problemlı internet kullanımını yordamada önemli özellikler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuç göz önüne alındığında farklı erdem boyutu ve karakter güçleri ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişki araştırılabilir.
2. Araştırmada Gümüşhane ilinde bulunan farklı türdeki liselerde öğrenim gören öğrencilerden toplanan veriler doğrultusunda problemlı internet kullanımı ve

karakter güçleri ile akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Türkiye'nin farklı illerinde farklı örneklem grupları kullanılarak problemli internet kullanımı ve karakter güçleri ile akademik başarı arasındaki ilişki tekrar araştırılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir.

3. Problemli internet kullanımı PDR hizmetlerinin okullarda gündeminde olan konulardan biridir. Araştırmada öğrencilerin problemli internet kullanımı ile tedbirlilik ve öz-kontrol karakter güçlerinin problemli internet kullanımını yordamada önemli özellikler olduğu bulgulanmıştır. Karakter güçleri yaklaşımının odak noktası bireylerde olumlu yanları ortaya çıkarma ve güçlü yanların üzerinde odaklanma olduğu için bu yaklaşım özellikle problemli internet kullanımı olan öğrencilerle çalışmada okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde kullanılabilir. Psikolojik danışmanlar öğrencilerde tedbirlilik ve öz-kontrol karakter gücü düzeylerini artırıcı bireysel rehberlik, grup rehberliği veya psiko-eğitsel çalışmalar yürütebilirler. Uygulanan programların etkililiğinin değerlendirilmesinde karakter güçleri ve erdemli oluş gençlik envanterini kullanabilirler.
4. Okul psikolojik danışmanları velilere ve öğrencilere yönelik bilinçli ve güvenli internet kullanımı ile ilgili grupla psikolojik danışmanlık yapma, seminer veya konferans düzenleme, bültenler hazırlama gibi önleyici ve bilgilendirici faaliyetler yürütülebilir.
5. Problemli internet kullanımında risk grubunda olan lise öğrencilerinin aileleri ve okul desteğiyle internet ortamından uzak tutulması, gerçek yaşamlarında sosyal ilişkiler kurabilmelerini sağlamak adına akran desteği, grup çalışmaları, sanatsal etkinlikler olan sinema, tiyatro faaliyetlerine özendirilmeleri, spor etkinliklerinde görev almalarını sağlanmalı ve bu doğrultuda arkadaş çevresini genişletebileceği, kendini daha rahat ifade edebileceği, fazla enerjisini yönlendirebileceği ortamlar oluşturulabilir.
6. Okullarda öğrencilerin aktif katılımı ile problemli internet kullanımı ya da internetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili projeler planlanabilir ve öğrenciler tarafından yürütülen bu projeler okul gazetesi, okul web sitesi ve okul panosunda sergilenmesi sağlanabilir.
7. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenli bir şekilde yapılacak ölçümler ile ergen bireylerin problemli internet kullanım profilleri tespit edilerek bu duruma yönelik yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verimliliği takip edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. (1995). İnternet: olanaklar, araçlar ve yönetimi. <http://www.vcelik.8k.com/kitap.htm> adresinden edinilmiştir.
- Akın, İ. (2014). *Problemlili internet kullanımının duygu düzenleme, aleksitimi ve dürtüsellik ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 370778)
- Akınoğlu, O. (2002). *Eğitim ve sosyalleşme açısından internet kullanımı: istanbul örneği* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 110171)
- Alaçam, H. (2012). *Denizli bölgesi üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığı ve yetişkin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile ilişkisi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 311144)
- Altıntaş, S. (2016). *Orta okul öğrencilerindeki problemlili internet kullanımı ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 430624)
- Altıntaş, S., & Öztürk, M. (2016). Orta okul öğrencilerinin problemlili internet kullanımları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 7(13), 109-128
- Altuğ, M., Gencer, C., & Ersöz F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin hayatında bilgisayarın yeri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 4(1), 19-28.
- Anand, A.P. & Nalwa, K. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. *Cyber Psychology and Behavior*, 6, 653-656. doi:10.1089/109493103322725441
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1,55-67.
- Ayas, T. (2011). Lise öğrencilerinin internet ve bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerinin utangaçlıkla ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 627-636.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 46-57.
- Batıgün Durak, A., & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 1-10.
- Batıgün Durak, A., & Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 213-219.
- Bayhan, V. (2011, 2-4 Şubat). *Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya Uygulaması)*. Akademik Bilişim 11-XIII. Akademik Bilişim Konferansı'nda sunulan sözlü bildiri, Malatya.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 107467)
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve ergen gelişimi. M, Kalkan & C, Kaygusuz (Edt.), *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler* (1. Baskı, ss. 75-94). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktar, F., & Gun, Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197. doi: 10.1089 / cpb.2006.9969

- Bayzan, Ş. (2011). *Dünya’da internetin güvenli kullanımına yönelik uygulama örnekleri ve Türkiye’de bilinçlendirme faaliyetlerinin incelenmesi ve Türkiye için öneriler*. Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- Beard, K. W., & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyber Psychology & Behavior*, 4 (3), 377–383.
- Becerra, M. D., Robinson, C., & Balkin, R. (2011). Exploring relationships of masculinity and ethnicity as at-risk markers for online sexual addiction in men. *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment and Prevention*, 18, 243-260. doi:10.1080/10720162.2011.627284
- Berber Çelik, Ç., & Odacı, H. (2012). Kendilik algısı ve benlik saygısının problemli internet kullanımını üzerindeki yordayıcı rolü. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7, (1), 433-441.
- Beşaltı, M. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerinin bazı sosyo-demografik özelliklere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 441081)
- Biçer, U. (2014). *Sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerindeki internet bağımlılığı düzeyine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 370863)
- Biswas-Diener, R. (2006). From the equator to the north pole. A study of character strengths. *Journal of Happiness Studies*, 7(3), 293–310. Doi: 10.1007/s10902-005-3646-8
- Bölükbaş, K. (2003). *İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No.137437)
- Brown, J. D., & Keller, S. N. (2000). Can the mass media be healthy sex educators? *Family Planning Perspectives*, 32(5), 255-256.
- Bulut Serin, N. (2011). An Examination Of Predictor Variables For Problematic Intrnet Use. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 10 (3), 54-62.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Büyükşahin Çevik, G., & Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne-baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225–240.
- Candemir Karaburç, G. (2017). *Evli bireylerin problemli internet kullanımı, evlilik uyumu, eş tükenmişliği ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No.470252)
- Cao, F., Su, L., Liu, T., & Gao, X. (2007). The Relationship Between Impulsivity and Internet Addiction in A Sample of Chinese Adolescents. *European Psychiatry*, 22(7), 466–471. DOI: 10.1016/j.eurpsy.2007.05.004
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior* 18(5), 553-575. [http://dx.doi.org/10.1016/S0747-5632\(02\)00004-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0747-5632(02)00004-3)
- Caplan, S. E. (2003). Preference for online social interaction: a theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communication Research*, 30(6), 625–648. DOI: 10.1177/0093650203257842

- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: bağımlılık. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 83-98
- Ceyhan, A. A. (2008). Predictors of problematic internet use on Turkish university students. *Cyber Psychology & Behavior*, 11(3), 363-366. DOI: 10.1089/cpb.2007.0112
- Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemli internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94.
- Ceyhan, A. A., & Ceyhan, E. (2009, 21-23 Ekim). “Ergenlerde Problemli İnternet Kullanım Ölçeği (PIKÖ-E) geliştirme çalışmaları”, X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi’nde sunulan özet bildiri, Adana.
- Ceyhan, E. (2010). Problemli internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, internet kullanım amacının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355.
- Ceyhan, E., Ceyhan, A.A., & Gürcan, A. (2007). Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 387-416.
- Charlton, J. P. (1999). Biological sex, sex-role identity and the spectrum of computing orientations: A re-appraisal at the end of the 90s. *University of Bolton Institutional Repository*. http://digitalcommons.bolton.ac.uk/psych_journalspr/7 adresinden edinilmiştir.
- Chen, H., & Kim, Y. (2013). Problematic use of social network sites: the interactive relationship between gratifications sought and privacy concerns. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 16 (11), 806- 812. DOI: 10.1089/cyber.2011.0608
- Chen, S.Y. & Fu, Y.C. (2009). Internet use and academic achievement: Gender differences in early adolescence. *Adolescence*, 44(176), 797-812.
- Chou, C. (2001). Internet heavy use and addiction among Taiwanese college students: an online interview study. *Cyberpsychology & Behavior*, 4 (5), 573–585. DOI: 10.1089/109493101753235160
- Cicioğlu, M. (2014). Öğrencilerin problemli internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşler (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 370233)
- Çağır, G., & Gürkan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanımı düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 70–85.
- Çakır, Ö., Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). An investigation of university student’s internet and game addiction with respect to several variables. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 44 (2), 95-117. DOI: 10.1501/Egifak_0000001226
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: okul aile dayanışması. *İlköğretim Online E Dergi*, 2 (2), S: 28-34. <http://www.ilkogretim-online.org.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Çetinkaya, M. (2013). İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 342353)
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195. doi:10.1016/S0747-5632(00)00041-8

- Davis, R. A. (2003). *Problematic internet use: structure of the construct and association with personality, stress, and coping*. Unpublished Doctoral Dissertation. York University, Toronto.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerin internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 339093)
- DiNicola D.M. (2004). Pathological internet use among college students: the prevalence of pathological internet use and its correlates. *Doctoral dissertation*, Ohio University, United State Of America.
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 342301)
- Doğan, F. Ö. (2006). Video games and children: violence in video games. *New Symposium Journal*, 44 (4), 161-164.
- Dong, G., Wang, J., Yang, X., & Zhou, H. (2013). Risk personality traits of internet addiction: a longitudinal study of internet-addicted chinese university students. *Asia - Pacific Psychiatry*, 5(4), 316-321. doi: 10.1111/j.1758-5872.2012.00185.x.
- Donohoe, M. B. (2007). *Internet usage, self-regulatory skills, and personality traits*. Unpublished Ph. D. dissertation, Indiana university of Pennsylvania
- Duman, M. Z. (2008). İnternet kullanımının öğrencilerin sosyal ilişkileri ve okul başarıları üzerindeki etkisi. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), 93-112.
- Duman, Ş. (2016). *Ergenlerin problemli internet kullanımı ile akademik başarı ve ertelemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 430687)
- Durak, E.Ş., & Durak, M., (2011). The mediator roles of life satisfaction and selfesteem between the affective components of psychological well-being and the cognitive symptoms of problematic internet use. *Social Indicators Research*, 103(1), 23–32. DOI: 10.1007 / s11205-010-9694-4
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 382058)
- Eksi, F. ve Ümmet, D., (2013). Bir Kisilerarası iletişim problemi olarak internet bağımlılığı ve siber zorbalık: psikolojik danışma açısından değerlendirilmesi. *Degerler Egitimi Dergisi*, 11(25), 91-115.
- Eldeliklioğlu, J., & Vural-Batık, M. (2013). Predictive effects of academic achievement, internet use duration, loneliness and shyness on internet addiction. *Hacettepe University Journal of Education*, 28(1), 141–152.
- Ergin, D. A. (2018). *Ergenlerde bağlanma, ana-baba aracılığı ve dürtüselliğin problemli internet kullanımı ve akademik başarıya etkisi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 505195)
- Erikson, E. H. (2014). İnsan 8 evresi (Akkaya, G., Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınları. (Çalışmanın orijinali 1982'de yayımlanmıştır.)
- Erkan, S. (2019). *Erişkinlerde bulunan anne baba tutumu, benlik saygısı ve problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 537166)

- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 265503)
- Frangos, C. C., Fragkos, K. C. ve Kiohos, A. (2010). Internet addiction among greek university students: Demographic associations with the phenomenon, using the Greek version of young's internet addiction test. *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 3, 1, 49-74.
- Gamez-Guadix, M., Calvete, E., Orue, I., & Las Hayas, C. (2015). Problematic internet use and problematic alcohol use from the cognitive-behavioral model: a longitudinal study among adolescents. *Addictive Behaviours*, 40, 109–114. doi: 10.1016/j.addbeh.2014.09.009
- Gençer, S. L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 283752)
- George, D. Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Gillham, J. Adams-Deutsc, Z., Werner, J., Reivich, K., Coulter-Heindl, V. & Linkins, M. (2011). Character strengths predict subjective well-being during adolescence. *The Journal of Positive Psychology*, 6(1), 31-44. <https://doi.org/10.1080/17439760.2010.536773>
- Goldberg, I. (1996). *Goldberg's message*. <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/supportgp.html> adresinden edinilmiştir.
- Gökçearslan, Ş., & Durakoğlu, A. (2014), Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2014), 419-435
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik İnternet Kullanımı. *New Symposium*. 40 (3), 105-110.
- Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: fact or fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246-250. Çeviren: Psk. Kazım Alat, İnternet Bağımlılığı: Gerçek mi? Kurgu mu? *Türk Psikoloji Bülteni*, 1300-7408.
- Griffiths, M. D. (2008). Videogame addiction: fact or fiction? Willoughby & E. Wood (Eds.), *Children's learning in a digital world*, 85–103. <https://doi.org/10.1002/9780470696682.ch4>
- Grohol, J. M. (1999). Internet addiction guide. <http://www.isy.vcu.edu/~jsutherl/Info658/IAD.doc> adresinden edinilmiştir.
- Gross, E. F. (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Applied Developmental Psychology*, 25(6), 633 <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2004.09.005>
- Güçdemir, Y. (2003) Bilgisayar ağları internetin gelişimi ve bilgi kirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 17, 371-378
- Güler, G. (2018). *İngiliz dili eğitiminde pozitif psikoloji: karakter güçleri alıştırmalarının ingilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin içsel motivasyonu üzerine etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 519980)
- Günüş, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 234300)

- Gürcan, N. (2010). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 264314)
- Gürcan, N., & Hamarta, E. (2013). Problemleri internet kullanımı ve uyum. M, Kalkan & C, Kaygusuz (Ed.), *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümleri içinde*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Güsewell, A., & Ruch, W. (2012). Are only emotional strengths emotional? Character strengths and disposition to positive emotions. *Applied Psychology: Health And Well-Being*, 4(2), 218-239. doi: 10.1111 / j.1758-0854.2012.01070.x.
- Hakala, P. T., Rimpela, A. H., Saarni, L. A., & Salminen, J. J., (2006). Frequent computer-related activities increase the risk of neck-shoulder and low back pain in adolescents. *European Journal of Public Health*, 16(5), 536-541. DOI: 10.1093 / eurpub / ckl025
- Hall, A. S., & Parsons, J. (2001). Internet addiction: College student case study using best practices in cognitive behavior therapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 23(4), 312-327.
- Huang, R. L., Lu, Z.Z., Liu, J.J., You, Y.M., Pan, Z.Q., Wei, Z.Z.,...Wang, Z.Z. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behaviour & Information Technology*, 28(5), 485-490. <https://doi.org/10.1080/01449290701485801>
- Internet World Stats. (2012). *Usage and population statistics*. <http://www.internetworldstats.com/eu/tr.htm> adresinden edinilmiştir.
- Internet World Stats. (2018). *Usage and population statistics*. <http://www.internetworldstats.com/eu/tr.htm> adresinden edinilmiştir.
- Işık, U. (2007). *Medya bağımlılığı teorisi doğrultusunda internet kullanımının etkileri ve internet* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 217464)
- İçel, K. (2001). *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Bata Yayınları.
- İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı. (2016). *Teknoloji kullanımı ve bağımlılığı açısından Türkiye gençliğinin fotoğrafı*. İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi'nden edinilmiştir, web adresi: <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/>
- İnan, A. (2010). İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 263788)
- Jimenez- Pernet, J., Labry-Lima, A. O., Bemudez-Tamayo, C., Garcia-Gutierrez, J. F., & Salcedo-Sanchez, M. D. C. (2010). Use of the internet as a source of health information by Spanish adolescents. *Medical Informatics and Decision Making*, 10, 1-6. doi: 10.1186/1472-6947-10-6.
- Jones, S. (2002). The internet goes to college: How students are living in the future with today's technology. *Pew Internet and American Life Project*, 1, 23.
- Kabakçı, Ö. (2016). Karakter güçleri ve erdemli oluş: güçlü yanlara-dayalı psikolojik danışma ve değerler eğitimine yeni bir yaklaşım. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 25-40.
- Kabakçı, Ö. F. (2013). *Karakter güçleri açısından pozitif gençlik gelişiminin incelenmesi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 339034)

- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: the vulnerability of college students. *Cyberpsychology & Behavior*, 1(1), 11–17. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.11>
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karris, M. E. (2007). *Character strengths and well-being in a college sample*. Unpublished doctoral dissertation. University of Colorado. https://shareok.org/bitstream/handle/11244/45286/Murrell_okstate_0664D_14256.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden edinilmiştir.
- Kelleci, M. (2008). İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(3), 253-256
- Kılınç, M., & Doğan, A. (2014). Ortaokul 7. Ve 8. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı ile bilişüstü farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages*, 9(5), 1385-1396. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6526>
- Kırık, Ö. (2007). *İnternet kafeler ve ortaya çıkan sorunlar: ilköğretim öğrencileri, öğretmenleri ve internet kafe işletmecileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.206560)
- Kirsch, S. J. (2010). *Media and Youth: A developmental perspective*. Wiley-Blackwell.
- Kiye, S. (2016). Ergenlerde karakter güçlerinin içselleştirme ve dışsallaştırma belirtilerine ilişkin koruyucu etkisi (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.435314)
- Korkmaz, Y. (2017). Ergenlerde internet bağımlılığının depresyon & anksiyete üzerindeki etkisi (1. Baskı). Ankara: Gece Kitablığı.
- Köksalan, B., & Tel, M. (2009). Günümüzde yeni bir boş zaman aktivitesi olarak internet: öğretim üyeleri örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 262-272.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012). Internet and Gaming Addiction: A Systematic Literature Review of Neuroimaging Studies. *Brain Sciences*, 2(3), 347-374. doi: 10.3390/brainsci2030347
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lam, L.T. (2014). Risk factors of Internet addiction and the health effect of Internet addiction on adolescents: A systematic review of longitudinal and prospective studies. *Current Psychiatry Reortp*, 16(11), 508-517. doi: 10.1007/s11920-014-0508-2
- Lenhart, A., Rainie, L., & Lewis, O. (2001). Teenage life online: the rise of the instant-message generation and internet's impact on friendships and family relations. Washington, DC: Pew Internet and American Life Project. <http://www.pewinternet.org/2001/06/21/teenage-life-online/> adresinden edinilmiştir.
- Leung, L. (2004). Net-generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (3), 333-348.
- Liau, K. A., Khoo, A., & Hwaang, P. (2005). Factors influencing adolescents engagement in risky internet behavior. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(6), 189–197. doi: 10.1089 / cp.2005.8.513
- Meerkerk, G. J., Van Den Eijnden, R. J. J. M., & Garretsen, H. F. L. (2006). Predicting Compulsive Internet Use: It's All About Sex! *Cyberpsychology & Behavior*, 9 (1), 95-103. doi: 10,1089 / cpb.2006.9.95

- Milani, L., Osualdella, D., & Di Blasio, P. (2009). Quality of interpersonal relationships and problematic Internet use in adolescence. *CyberPsychology & Behavior*, 12 (6), 681-684. doi: 10.1089/cpb.2009.0071.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the internet. *Computers in Human Behavior*, 19(6), 659-671. doi: org/10.1016/S0747-5632(03)00040-2
- Morsünbül, Ü. (2014). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *International Journal Of Human Sciences*, 11(1), 357-372. doi: 10.14687/ijhs.v11i1.2727
- Mottram, J. A., & Fleming, J. F. (2009). Extraversion, impulsivity, and online group membership as predictors of problematic internet use. *Cyber Psychology & Behavior*, 12 (3), 319-321. doi: 10.1089/cpb.2007.0170
- Muslu, G. K., & Bolışık, B. (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 8(5), 445-450.
- Mythily, S., Qiu, S. ve Winslow, M. (2008). Prevalence and correlates of excessive internet use among youth in singapore. *The Annals, Academy of Medicine, Singapore*, 37(1), 9-14.
- Nalwa, K., & Anand, A. P. (2003). İnternet addiction in students: A cause of concern. *Cyber Psychology and Behavior*, 6(6), 653-656. doi: 10.1089/109493103322725441
- Odabaşı, H.F., Kabakçı, I., & Çoklar, A.N. (2007). *İnternet, çocuk ve aile*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım..
- Ögel, K. (2012). İnternet bağımlılığı. http://www.internetbagimliliği.info/tanim_internet_bagimliliği.asp adresinden edinilmiştir.
- Ögel, K. (2017). *İnternet bağımlılığı, internetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkma* (3. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özen, Y. Gülaçtı, F., & Çıkılı, Y. (2004). Eğitim bilimleri ve internet. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 3(1), 52-57. <http://web.firat.edu.tr/daum/default.asp?id=89> adresinden edinilmiştir.
- Özer, Ş. (2013). *Problemlerli internet kullanımının benlik saygısı ve öznel iyi oluş ile açıklanabilirliği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.344488)
- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y., & Kalyoncu, Ö.A. (2007). İnternet bağımlılığı: kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.
- Park, N. (2004a). Character strengths and positive youth development. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 40-54. <https://doi.org/10.1177/0002716203260079>
- Park, N. (2004b). The role of subjective well-being in positive youth development. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 25-39. <https://doi.org/10.1177/0002716203260078>
- Park, N., & Peterson, C. (2005). The values in action inventory of character strengths for youth. In K. A. Moore ve L. H. Lippman (Eds.), *What do children need to flourish: Conceptualizing and measuring indicators of positive development* (pp. 13-23). New York: Springer.

- Park, N., & Peterson, C. (2006). Moral competence and character strengths among adolescents: the development and validation of the values in action Inventory of strengths for youth. *Journal of Adolescence*, 29(6), 891–909. doi: 10.1016 / j.adolescence.2006.04.011
- Park, N., Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(5), 603-619.
- Park, N., Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2006). Character strengths in fifty-four nations and the fifty US states. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 118–129. doi: 10.1080/17439760600619567
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.336039)
- Perrella, R., & Caviglia, G. (2017). Internet addiction, self-esteem, and relational patterns in adolescents. *Clinical Neuropsychiatry*, 14(1), 82-87.
- Proctor, C., Tsukayama, E., Wood, A., Maltby, J., Eades, J., & Linley, P. A. (2011). Strengths gym: The impact of a character strengths-based intervention on the life satisfaction and well-being of adolescents. *The Journal of Positive Psychology*, 6(5), 377-388 doi: 10.1080 / 17439760.2011.594079
- Say, G. (2016). *Problemli internet kullanımı ile ilişkili bazı değişkenler: ebeveyn-ergen ilişki niteliği, yalnızlık, öfke ve problem çözme becerileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 425435)
- Sebena, R., Orosova, O., & Benka J. (2013). Are Self-Regulation And Depressive Symptoms Predictors Of Problematic Internet Use Among First Year University Students? *Psychology Journal*, 11(3), 235 – 249.
- Sevindik, F. (2011). *Fırat üniversitesi öğrencilerinde problemli internet kullanımı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 282091)
- Shapira, N. A., Lessig, M. C., Goldsmith, T. D., Szabo, S. T., Lazoritz, M., Gold, M. S., & Stein, D. J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depression and anxiety*, 17(4), 207-216. doi: 10.1002/da.10094
- Siyez, D. M. (2014). Lise öğrencilerinde problemli internet kullanımının yordayıcıları olarak heyecan arama ve cinsiyet. *The Turkish Journal on Addictions* , 1(1), 63-97. Doi: 10.15805/addicta.2014.1.1.006
- Siyez, D. M. ve Uz Baş, A. (2013). İnternet bağımlılığı ve psikososyal faktörler. M, Kalkan & C, Kaygusuz (Edt.), *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler* (1. Baskı, ss. 115-149). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Smahel, D. B., Brown, B. B., & Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and internet addiction among adolescents and emerging adults. *Developmental Psychology*, 48(2), 381-388. <http://dx.doi.org/10.1037/a0027025>
- Soydan, Z. M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.398317)
- Stavropoulos, V., Alexandraki, K. & Motti-Stefanidi, F. (2013). Recognizing internet addiction: Prevalence and relationship to academic achievement in adolescents enrolled in urban and rural Greek high schools. *Journal of Adolescence*, 36(3), 565-576. DOI: 10.1016/j.adolescence.2013.03.008

- Steen, T. A., Kachorek, L. V., & Peterson, C. (2003). Character strengths among youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(1), 5–16.
- Subrahmanyam, K., & Lin, G. (2007). Adolescents on the net: internet use and well-being. *Adolescence*, 42 (168), 659-77.
- Suler, J. (1996). *Why is this thing eating my life? Computer and cyberspace addiction at the "palace"*. <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/eatlife.html> adresinden edinilmiştir.
- Suler, J. (1999). To get what you need healthy and pathological internet use. *Cyber Psychology and Behavior*, 2(5), 385-393. DOI: 10,1089 / cpb.1999.2.385
- Şahan, M., & Eraslan Çapar, B. (2017). Ergenlerin problemli internet kullanımında kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve sosyal kaygının rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 2 (18) , 887-913. <https://dx.doi.org/10.12984/egceed.336391> adresinden edinilmiştir.
- Şendağ, S., & Odabaşı, F. (2007). İnternet bağımlılığı: çocukların psikososyal gelişimi üzerindeki etkileri. *The Proceedings of International Educational Technology Conference*, Near East University, North Cyprus.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th Edition), Boston: Pearson.
- Taçıyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 264036)
- Tang, S. & Patrick M. E. (2018). Technology and interactive social media use among 8th and 10th graders in the U.S. and associations with homework and school grades. *Comput Human Behav*, 86, 34-44. DOI: 10.1016/j.chb.2018.04.025
- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 339875)
- Taş, İ., Eker, E., & Anlı, G. (2014). Orta öğretim öğrencilerinin internet ve oyun bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1 (2) , 37-57.
- Telkök Şen, A. (2015). *Tıp fakültesi öğrencilerinde internet bağımlılığı yaygınlığı, internet bağımlılığının sosyodemografik özellikler, depresyon ve sosyal fobi ile ilişkisi* (Tıpta uzmanlık tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 480862)
- Toraman, M. (2013). *İnternet bağımlılığı ve sosyal ağ kullanım düzeylerinin ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarıları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 356159)
- Tunalıoğlu, Z. (2013). *Problematic internet use: a study in Turkey* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.387883)
- Turnalar Kurtaran, G. (2008). *İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.227399)
- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBMEP), 2015, *İnternet Bağımlılığı*. <http://www.yesilay.org.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tüik). (2017). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. www.tuik.gov.tr adresinden edinilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu (Tüik). (2018). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. www.tuik.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- Üçkardeş, E. A. (2010). *Mersin üniversitesi öğrencileri arasında internet bağımlılığının değerlendirilmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.281140)
- Ülgen, V. (2014). 12-18 yaş arası ergenlerde internet bağımlılığında sosyal karşılıklılık ve yordayıcı faktörlerin değerlendirilmesi (Tıpta Uzmanlık Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.385176)
- We Are Social (2018). *Digital in 2018 Global Overview*. <https://dijilopedi.com/2018-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> adresinde edinilmiştir.
- Whang, L. S-M., Lee, S., & Chang, G. (2003). Internet over-users' psychological profiles: a behavior sampling analysis on internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 6 (2), 143-150. DOI: 10.1089 / 109493103321640338
- Wu, Y-T., & Tsai, C.C. (2006). University students internet attitudes and internet self-efficacy: a study at three universities in Taiwan. *Cyberpsychology & Behavior*, 9 (4), 441-450. DOI: 10.1089 / cpb.2006.9.441
- Xin, M., Xing, J., Pengfei, W., Houru, L., Mengcheng, W. & Hong, Z. (2018). Online activities, prevalence of Internet addiction and risk factors related to family and school among adolescents in China. *Addictive Behaviors Reports*, 7, 14-18. doi: 10.1016/j.abrep.2017.10.003
- Xiong, J. (2011). Excessive internet use and major learning embarrassment of undergraduates. *Advances in Biomedical Engineering*, 3(5), 280-284.
- Xu, J., Shen, L.X., Yan, C.H., Hu, H., Yang, F., Wang, L.,... Shen, X. (2012). Personal characteristics related to the risk of adolescent internet addiction: a survey in Shanghai, China. *BMC public health*, 12(1), 1106. DOI: 10.1186/1471-2458-12-1106
- Yalçın Irmak, A., & Erdoğan, S. (2015). Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 16(1), 10-18. doi: 10.5455/apd.170337
- Yalçın, C. (2003). Sosyolojik bir bakış açısıyla internet. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 77-89.
- Yalçınöz, V. (2017). *Ergenlerin problemli internet kullanımı ile sınav kaygısı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.502451)
- Yang, S. C. & Tung, C. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79-96. DOI: 10.1016/j.chb.2004.03.037
- Yavuzarslan Gök, A. (2017). *Ergenlerde problemli internet kullanımı, kişilik özellikleri ve sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.469665)
- Yıldız, M. C., & Bölükbas, K. (2005). İnternet kafeler, gençlik ve sosyal sapma. A. Tarcan (Ed.), *İnternet ve Toplum içinde* (ss. 38-54). Ankara: Anı Yayıncılık
- Yılmaz, D. (2010). *Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları anabilim dalına başvuran çocuk ve ergenlerde bilgisayar oyunu ve internet kullanımı ile utangaçlık ve sosyal fobi ilişkisinin incelenmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 307247)

- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ., & Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4(1), 133-144. DOI: <http://dx.doi.org/10.12973/jesr.2014.41.7>
- Yılmaz, M. F. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının problemleri internet kullanımı ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.342586)
- Yılmaz, S. (2006). *İnternet ve internet kafelerin ilk ve orta öğretim öğrencilerine etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.210403)
- Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y.H., & Lyoo, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet addiction. *Psychiatry and clinical neurosciences*, 58(5), 487-494. DOI: 10.1111 / j.1440-1819.2004.01290.x
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology And Behavior*, 1(3), 237-244.
- Yörük, B. Ö., & Taylan, H. H. (2018). Orta okul ve lise öğrencilerinde problemleri internet kullanımı ve sosyal hizmet müdahalesi. *International Journal of Social Science*, 67, 339-359. doi:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7597>
- Yüce, Ç. B. (2018). *Lise öğrencilerinde problemleri internet kullanımının kontrol odağı, problem çözme becerisi, sosyal destek değişkenleri ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.495613)
- Yüksel, M., & Yılmaz, E. (2016). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1031-1042. DOI: <http://dx.doi.org/10.17051/ilo.2016.49379>
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.339100)
- Zorbaz, O., & Tuzgöl Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310.

EKLER

EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, liselerde öğrenim gören öğrencilerde problemleri internet kullanımının karakter güçleri boyutundan değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu kapsamda aşağıda verilen soruları okuyup sizin için uygun olan seçeneği işaretleyerek araştırmaya katkı sağlayabilirsiniz. Lütfen her ifade için size uygun olan seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. Vereceğiniz içten cevaplarınız sadece bu araştırmada kullanılacak olup, kesinlikle başkaları ile paylaşılmayacaktır. Araştırmaya vermiş olduğunuz katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Okulunuzun Adı:Lisesi		
Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek	Yaşınız:	Yıl sonu not ortalamanız:
Sınıfınız: () 10 () 11 () 12	Okul Türü: () Fen Lisesi () İmam Hatip Lisesi () Sosyal Bilimler Lisesi () Meslek Lisesi () Anadolu Lisesi	
Babanızın Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Üniversite Mezunu	Annenizin Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Üniversite Mezunu	

EK-2. Karakter Güçleri Ölçeği

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Vereceğiniz cevapların doğru ya da yanlışı yoktur. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen boş bırakmadan hepsini işaretlemeye çalışınız. Araştırmaya yardımcı olduğunuz için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

	Bana hiç uymuyor	Bana çok az uyuyor	Bana kısmen uyuyor	Bana çoğunlukla uyuyor	Bana tamamen uyuyor
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7..					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15..					
16.					
17.					

EK-3. Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği- Ergen

Bu anket, bireylerin internet kullanım davranışlarını betimlemek için hazırlanmıştır. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki Hiç Uygun Değil, Nadiren Uygun, Biraz Uygun, Oldukça Uygun ve Tamamen Uygun, seçeneklerinden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz ve o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

	Hiç Uygun Değil	Nadiren Uygun	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
Maddeler					
1.					
2. İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku sremini azaltıyor					
3.					
4. İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum					
5.İnternette ismini gizlemek beni daha zgr kılıyor					
6.					
7. İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum					
8. Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum					
9.					
10.Planladığımın dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum					
11.					
12. İnternette, kontrol benden çıkıyor					
13. İnternet yüzünden yemek yemeyi unuttuğum zamanlar oluyor					
14. İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum					
15					
16. Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerini bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum					
17. İnternet kullandığım süre boyunca her şeyi unutuyorum					
18.					
19.					
20. İnternet kullanımım, benim için önemli kişilerle olan ilişkilerimde problem yaşamama neden oluyor					
21.					
22. İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda					
23.					
24.					
25. İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum					
26. İnternet beni kendisine esir ediyor					
27.					

EK-4. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
GÜMÜŞHANE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 84667670-300-E.17259667
Konu : Bilimsel Çalışma İzni

24.09.2018

VALİLİK MAKAMINA

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi Yeşim SARUHAN'ın hazırlamış olduğu "**Lise Öğrencilerinde Problemli İnternet Kullanımı ile Karakter Güçleri Ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki**" isimli çalışması ve Giresun Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sinan Cem ÇİÇEK'in "**Tam Sayılardaki Kavram Yanılgılarının Giderilmesinde Bilgisayar Destekli Matematik Öğretiminin Öğrencilerin Algısal Öğrenme Stillerine Göre Etkisi**" isimli çalışması kapsamında ilimizdeki liselerde ve Şiran İlçesi Yeşilbük İmam Hatip Ortaokulu 6. ve 7. Sınıf öğrencilerine yönelik araştırma yapma isteği Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Bahsi geçen çalışmaların eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde; 2018-2019 eğitim öğretim yılında yapılması gerekmektedir.

Araştırmacının 2017/24 sayılı genelge çerçevesinde hareket etmesi, **izinsiz herhangi bir ses ve görüntü kaydı yapılmamasına kesinlikle izin verilmemesi**, elde edilen verilerin çalışma kapsamı dışında kullanılmaması, **mühürlü anket ve ölçeklerin kullanılması** ve sonuçların bir örneğinin Mesleki ve Teknik Eğitim Şubesine teslim edilmesi kaydıyla, çalışmanın okul müdürlerinin de uygun göreceği zamanlarda ve kontrolünde uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde "OLUR"larınıza arz ederim.

Onur AYDIN
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Uygun görüşle arz ederim.
24/09/2018
Mesut OLGUN
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
24.09.2018
Seydi DOĞAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Karaer Mah. Sebahattin Aytaç Cad.
No:4 / GÜMÜŞHANE
Belge Geçer :0456 213 1017
E Posta: gumushanemem@meb.gov.tr

Meslek ve Teknik Eğitim Şubesi :
Bilgi İçin : Zeynep ERGİN- Memur
İletişim: 0456 2131077- 137
http:gumushane. meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ec8c-33f9-3dce-9df2-bca8 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı ve Soyadı:** Yeşim SARUHAN

2. **Kişisel Bilgiler**

- a. Uyruğu: T.C.
- b. Doğum Yeri: Tonya/Trabzon
- c. Doğum Tarihi: 1986
- d. e-posta: yesimaltuntas_61@hotmail.com

3. **Öğrenim Durumu**

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Temel Eğitim Bölümü/Okulöncesi Öğretmenliği	Atatürk Üniversitesi	2005-2009
Yüksek Lisans	Eğitim Bilimleri/ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Atatürk Üniversitesi	2015-2019